

J E N A

Cilt 4 / Sayı 2 / Yıl 2021

ISSN: 2667-5560

Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi

Journal of Education and New Approaches

JENA

Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi– JENA

Journal of Education and New Approaches

E-ISSN: 2667-5560

Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi– JENA

"Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi" 2018 yılında yayın hayatına başlayan ve uluslararası hakemli Türkçe/İngilizce yayın yapan bir dergidir. Alanına ait kuramsal ve uygulamalı araştırma, tarama-inceleme, bildiri, vaka çalışması, kısa rapor, etkinlik, biyografi, kitap inceleme ve editöre mektup niteliklerinden birine uygun eserler hakem değerlendirmesinden yayınlanabilir olduğuna dair karar verildikten sonra yayımlanır. Yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan eser, dergi editrlğmzce değerlendirme için hakemlere gönderilir. Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi'nde ÇİFT TARAFLI KÖR HAKEMLİK uygulaması mevcuttur. Yayınlanmasına, hakemlerin görüşü doğrultusunda Dergi Editör ve Yayın Kurulu karar verir. Dergimizde yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu (bilimsel, mesleki, hukuki, etik v.b.) yazarlara aittir. Yayınlanan yazıların telif hakkı dergiye aittir ve referans gösterilmeden aktarılamaz. Araştırmacılar arasındaki bilimsel iletişimi oluşturmak amacıyla aşağıda nitelikleri açıklanan, başka bir yerde yayımlanmamış makaleler Türkçe ve İngilizce olarak kabul edilmekte ancak özetinin İngilizce veya Türkçe de basılması zorunluluğu vardır.

DERGİNİN TARANDIğI İNDEKSLER /ABSTRACTING AND INDEXING

Academic Resource Index

ASOS İndeks

DRJI Directory of Research Journal Indexing

BASE

Google SCHOLAR

Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)

General Impact Factor

Index Copernicus

Infobaseindex

ISEEK

International Society for Research Activity (ISRAJIF)

Türk Eğitim İndeksi (TEİ)

JournalsDirectory

OKUYUCU MEKTUPLARI / LETTERS

Lütfen yayımlanan yazılar hakkındaki görüşlerinizi, yorumlarınızı ve önerilerinizi editöre gönderiniz.

Readers are highly encouraged to express their views, comments or suggestions on published articles, to the editor.

Doç. Dr. Serkan SAY

serkansay@mersin.edu.tr

Arş. Gör. Serdar AKBULUT

serdarakbulut@akdeniz.edu.tr

JENA

Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi– JENA

Journal of Education and New Approaches

CİLT: 4, SAYI: 2, YIL: ARALIK – 2021

VOLUME:4, ISSUE:2, YEAR: DECEMBER – 2021

SAHİBİ / OWNER

Doç. Dr. Serkan SAY

EDİTÖRLER / EDITOR

Doç. Dr. Serkan SAY & Serdar AKBULUT

REDAKSİYON/ REDACTION

Serdar Akbulut

İLETİŞİM / COMMUNICATION

Doç. Dr. Serkan SAY– Mersin Üniversitesi | Eğitim Fakültesi 33000 MERSİN

E-posta/email: serkansay@mersin.edu.tr

BASIM TARİHİ /PUBLISHED TIME: Aralık – 2021 / December – 2021

E-ISSN: 2667-5560

**Editör Kurulu
Editorial Board**

Prof. Dr. Binnur İLTER - Akdeniz Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Hakan AKDAĞ- Mersin Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN - Akdeniz Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ - Akdeniz Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Fatih Serdar YILDIRIM - Akdeniz Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Fikret ALINCAK - Gaziantep Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Harun ŞAHİN - Akdeniz Üniversitesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül AVŞAR TUNCAY- Mersin Üniversitesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Aytaç KARAKAŞ - Pamukkale Üniversitesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi İsmail Yavuz ÖZTÜRK - Mersin Üniversitesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel ÇEKBAŞ - Pamukkale Üniversitesi, Türkiye

JENA

Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi– JENA
Journal of Education and New Approaches

CİLT: 4, SAYI: 2, YIL: ARALIK – 2021

VOLUME:4, ISSUE:2, YEAR: DECEMBER – 2021

Bu Sayının Hakemleri
The Referees of This Issue

- Prof. Dr. Ahmet ERDOĞAN – Necmettin Erbakan Üniversitesi- Türkiye
Prof. Dr. Hakan AKDAĞ – Mersin Üniversitesi – Türkiye
Doç. Dr. Ali Tan – Mersin Üniversitesi – Türkiye
Doç. Dr. Çağlar Naci HİDİROĞLU – Pamukkale Üniversitesi- Türkiye
Doç. Dr. Mustafa ÖZDAL– Gaziantep Üniversitesi – Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Aytül GÜNEŐER DEMİRCİ– Mersin Üniversitesi – Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARİTİKEN– Düzce Üniversitesi – Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Halil KANADIKIRIK– Tarsus Üniversitesi – Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi İsmail Yavuz ÖZTÜRK – Mersin Üniversitesi – Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Zariye PANCAR– Gaziantep Üniversitesi – Türkiye

JENA

Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi– JENA

Journal of Education and New Approaches

CİLT: 4, SAYI: 2, YIL: ARALIK – 2021

VOLUME:4, ISSUE:2, YEAR: DECEMBER – 2021

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

1) Sema ACAR & Bilge PEKER (s. 114- 128)

2018 Ortaokul Matematik Öğretim Programının Sayı Hissi Bileşenlerine Göre İncelenmesi

An Analysis of 2018 Secondary School Mathematics Curriculum According to Number Sense Components

2) Gökhan DÖNMEZ (s. 129-140)

İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İlköğretim Müfettişlerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

Investigation of Attitudes of Primary School Teachers towards Primary Education Supervisors

3) Yeşim HAFIZOĞLU (s. 141-164)

Z Kuşığı Seçmen Davranışları

Generation Z Voter Behavior

4) Abdurrahman TOPAL, Mustafa YILMAZ, Müfit DAL & Fikret ALINCAK (s. 165-175)

Lise Düzeyindeki Öğrencilerin Farklı Değişkenler Açısından Bilinçli Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi

Investigation of Mindfulness Levels of High School Students in Terms of Different Variables

5) Zeliha TUĞUZ (s. 176– 182)

Çocuk Kitaplarında Neolojizm Örneği: Buyrultulamak

An Example of Neologism in Children's Books: Buyrultulamak

2018 Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programının Sayı Hissi Bileşenlerine Göre İncelenmesi

Sema ACAR¹ & Bilge PEKER^{2*}

Gönderilme Tarihi: 15 Haziran 2021 Kabul Tarihi: 12 Ekim 2021
DOI: 10.52974/jena.952589

Öz:

Bu çalışmanın amacı 2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programının sayı hissi ve bileşenlerine göre incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağı, Millî Eğitim Bakanlığı'nun 2018 yılında yayınlamış olduğu ortaokul matematik dersi öğretim programıdır. Araştırmanın verileri betimsel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda öğretim programında yer alan 215 kazanımdan 62'sinin sayı hissi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sınıf düzeyi arttıkça sayı hissi ile ilişkili olan kazanım sayısının en fazla olduğu sınıf düzeyi ise 5. sınıftır. Öğrenme alanlarına göre incelendiğinde öğretim programında yer alan sayı hissi ile ilişkili kazanımların büyük çoğunluğunun sayılar ve işlemler öğrenme alanından olduğu görülmektedir; veri işleme ve olasılık öğrenme alanlarında yer alan tüm kazanımların sayı hissi ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Programda yer alan sayı hissi ile ilişkili kazanımların sayı hissi bileşenlerine göre incelenmesi sonucunda tüm sınıf düzeylerinde ve tüm öğrenme alanlarında en fazla kazanımın "sayıların anlamı" bileşeninde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Matematikğin daha iyi anlaşılması ve matematik başarısının artırılması için matematik dersi öğretim programı kazanımlarında sayı hissine daha çok yer verilmesi ve sayı hissini kavram olarak programda yer alması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sayı hissi, sayı hissi bileşenleri, ortaokul matematik dersi öğretim programı.

Abstract:

The aim of this study is to examine the 2018 secondary school mathematics curriculum in terms of number sense and components. For this purpose, basic qualitative research design was used. The data source of the study is the Secondary School Mathematics Lesson Curriculum published by the Ministry of National Education in 2018. The data collected in the research were analyzed through descriptive analysis. As a result of the research, it was determined that 62 of 215 gains in the curriculum were related to the number sense. In addition, it was found that as the grade level increases, the number of gains associated with the number sense decreases. According to grade levels, the

Atf:

Acar, S. & Peker, B. (2021) 2018 ortaokul matematik dersi öğretim programının sayı hissi bileşenlerine göre incelenmesi. *International Journal of Education and New Approaches*, 4(2), 114-128. <https://doi.org/10.52974/jena.952589>

¹Necmettin Erbakan University, Turkey. Orcid ID: 0000-0002-9989-9612

²Necmettin Erbakan University, Turkey. Orcid ID: 0000-0002-0787-4996

*Corresponding Author: bpeker@erbakan.edu.tr

highest possible the number of gains associated with the number sense is 5th grade. When examined in terms of learning areas, it is seen that the majority of the associated with the number sense gains in the program are from the learning areas of numbers and operations, while all gains involved in data processing and probability loading are not associated with the number sense. As a result of the analysis of number sense components number of gains associated with the number sense in the program, it was concluded that the highest gain at all grade levels and in all learning areas was in the "meaning of numbers" component. In order to better understand mathematics and to increase mathematics achievement, it is suggested that including more number sense in mathematics teaching program outcomes and inclusion of the number sense as a concept in the program.

Keywords: Number sense, number sense components, secondary school mathematics curriculum.

GİRİŞ

Başlangıç noktası tam olarak belli olmasa da 1980'lerin sonunda Ulusal Matematik Öğretmenleri Konseyi'nin (National Council of Teachers of Mathematics) çalışmalarıyla (NCTM, 1989) öne çıkan sayı hissi son yıllarda üzerinde çalışılan konulardan biridir ve önemi sıklıkla vurgulanmaktadır. Literatürde sayı hissiyle ilgili farklı tanımların var olduğu görülmektedir. Hope (1989), sayıların kullanımına ilişkin mantıklı tahminlerde bulunabilme, sayı örüntülerini ve aritmetik hataları fark edebilme, etkili hesaplama yolunu seçebilme hissi olarak tanımlamıştır. Berch'e (2005) göre sayı hissi, sayıların anlamlarına ilişkin sahip olunan duygulardır. Howden (1989) sayı hissini sayılar ve bunların ilişkileri hakkında iyi bir sezgi olduğunu belirtmiş ve kurallara bağlı olarak yapılan uygulamalar yerine mantığa dayalı çıkarımlar aracılığıyla sonuca ulaşabilmek için farklı yöntemlerin olduğunu fark edebilme becerisi olarak tanımlamıştır. Kayhan Altay (2010) sayı hissi yerine sayı duygusu kavramını kullanmış, bu kavramı sayıları esnek bir şekilde kullanma, sayılar ve işlemlerde pratik düşünme, en kullanışlı ve etkili çözüm yolunu seçme, problemi kolaylaştıracak şekilde referans noktası kullanma becerisi olarak tanımlamıştır. Burns (2007) ise, sayı hissini makul tahminler yapma, esnek düşünme gibi geniş becerileri kapsadığını belirtmiştir.

Sayı hissi tanımlandıktan sonra onun bileşenleri için sınıflandırmalar yapılmaya çalışılmıştır. Ancak tanımında olduğu gibi sayı hissini bileşenleri konusunda da ortak bir noktaya varılamamıştır. Greeno (1991), esnek zihinsel hesaplama, sayısal tahmin ve nicel yargılama olmak üzere 3 bileşenden söz etmiştir. Markovits ve Sowder (1994) sayı hissini; sayı büyüklüğü, zihinsel hesaplama ve hesaplama tahmini olmak üzere üç bileşeni olduğunu vurgulamışlardır. Reys ve arkadaşları (1999) ise yaptıkları çalışmada sayı hissini 6 bileşeni olduğunu belirtmişlerdir. Bu bileşenler; sayıların anlamını ve büyüklüğünü anlama, sayıların eş değer temsillerini anlama ve kullanma, eşdeğer olan ifadelerin anlaşılması ve kullanılması, işlemlerin anlam ve etkilerini anlama, zihinsel hesaplama, yazılı hesaplama ve hesap makinesi kullanımı için esnek hesaplama stratejileri ve ölçüm kriterleridir. Yang (1995) tarafından ortaya atılan bileşenler ise sayıların anlamı, sayıları ayırıştırma ve yeniden birleştirme, sayı büyüklükleri, işlemlerin sayılar üzerine olan etkisini anlama, sayılarla ve işlemlerle hesaplama durumlarında esneklik ve referans noktası kullanımınıdır. Gülbağcı Dede ve Şengül (2016: 286) çalışmalarında ölçme bakımından kolaylık sağlaması açısından sayı hissini temel bileşenler olarak ele almışlardır. Çalışmalarında kullandıkları sayı hissi bileşenleri aşağıda açıklanmıştır.

“Sayıların anlamı bileşeni; tam sayılar, kesirler ve ondalık sayıları içeren onluk sayı sistemini, basamak değerini, sayı örüntülerini ve sayıların farklı biçimlerdeki temsillerini içermektedir (McIntosh & diğ., 1992). Örneğin; bir sayının eş değer gösterimleri ($1=e^0$ ya da $1/4=0,25=\%25$ gibi); sayılar arasındaki ilişkilerin keşfedilmesi (8, 16'nın yarısı ve 2'nin küpü olduğunu bilme), sayıyı parçalama/bileştirme (26 sayısını $26=(100\div 4)+1$ şeklinde

gösterme), basamak değerini kavrama (162 sayısını $100+60+2$ formunda düşünebilme) bu bileşen kapsamındadır.

Sayıların büyüklüğü bileşeni; tam sayılar, kesirler ve ondalık sayıları ya da sayılarla oluşturulan ifadeleri büyüklük olarak karşılaştırmayı, küçükten büyüğe/büyükten küçüğe doğru sıralamayı, sayıların birbirine olan uzaklıklarını karşılaştırmayı içermektedir. Bu bileşene; 0,55'in 0,6'dan küçük olduğunu bilme, kesirleri büyüklük olarak karşılaştırma, 22'nin 23'e 22'den daha uzak olduğunu fark etme örnek olarak verilebilir.

Esnek işlem yapma ve sonucun akla yatkınlığını yargılama bileşeni ile kastedilen matematiksel hesaplamalarda sonuca ulaşmak ve sonucu yargılamak için sayı ve işlem bilgisini kullanarak zihinden işlem, tahmin etme gibi becerileri ile esnek işlem yapılmasıdır. Örneğin $1/3$ 'ten küçük üç kesrin toplamının 1'den küçük olduğunu fark etme, 0 ile 1 arasındaki bir sayı ile çarpmanın sonucu küçülttüğünü bilme, iki sayının çarpımı sorulduğunda sayıları yuvarlayarak yakın bir sonuç bulma bu bileşen kapsamında yer almaktadır.

Tahmin etme bileşeni, bir şeyin büyüklüğü ya da ölçüsü hakkında saymadan ve ölçüm yapmadan hızlı ve akla yatkın bir şekilde fikir yürütmektir (Micklo, 1999). Tahmin etme bileşenine 10 katlı bir apartmanın yüksekliğinin, 20 sınıflı bir okuldaki öğrenci mevcudunun, haritada iki şehir arasındaki uzaklığın tahmin edilmesi gibi örnekler verilebilir.” (Gülbağcı Dede & Şengül, 2016: 286)

Şengül ve Gülbağcı Dede (2013), yaptıkları çalışmada literatürde sayı hissi için yapılan farklı bileşenleri inceleyerek bu kavram için genel bir çerçeve çizilmesini amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda sayı hissi bileşenleri için ortak bir terminoloji oluşturulamadığı, aynı beceriyi kapsayan bileşenler için farklı isimlendirmeler kullanıldığı ve farklı yaş grupları için farklı bileşenler kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

NCTM (Ulusal Matematik Öğretmenleri Konseyi) ise “Principles and Standards for School Mathematics” (2000) de sayı hissini matematikteki temel fikirlerden biri olduğuna vurgu yaparak sayı hissine sahip çocukların yapabileceklerini şu şekilde belirtmiştir: (1) Sayıların anlamını anlar. (2) Sayılar ve işlemler arasındaki ilişkileri anlar. (3) Sayıların birbirlerine göre büyüklüklerini tanır. (4) İşlemlerin sayılar üzerinde olan etkilerini anlar. (5) Ölçümler yapabilmek için referans noktaları geliştirir ve kullanır. Aynı zamanda sayı hissi matematiksel düşünmenin gelişimini desteklemekte olup öğrencilerin problemin çözümü için, hangi stratejileri kullanması gerektiği noktasında önemli bir rol oynamaktadır (McIntosh & diğ., 1992).

Matematik programlarında sayı hissi öğretiminin yer almasının gerekliliği birçok araştırma ve raporda vurgulanmaktadır (Anghileri, 2006; Kilpatrick & diğ., 2001; Sowder & Schappelle, 1989; Verschaffel & diğ., 2007). Aynı zamanda sayı hissi ile matematik başarısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur (Harç, 2010; Mohamed & Johnny, 2010; Yang & diğ., 2008). Ayrıca literatürde sayı hissini matematik için önemli olan bazı becerilerle ilişkisi olduğu da görülmektedir. Sayı hissi ile problem çözme becerisi (Işık & Kar, 2011; Louange & Bana, 2010), cebirsel düşünme becerisi (Acar & Peker, 2019), uzamsal yetenek (Günkaya, 2018) ve matematik özyeterliliği (Şengül & Gülbağcı, 2013, Takır, 2016) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Bu önemine rağmen yapılan çalışmalar genel olarak öğrencilerin sayı hissini düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (Acar & Peker, 2019; Facun & Nool, 2002; Harç, 2010; İymen, 2012; Kartal, 2016; Kayhan

Altay, 2010; Mohamed & Johnny, 2010; Singh, 2009; Yang, 2005; Yapıcı, 2013). Aynı zamanda öğretmen adayları ve öğretmenlerin de sayı hissini düşük düzeyde olduğu görülmektedir (Kaminski, 1997; Kayhan Altay & Umay, 2011; Şengül & Gülbağcı Dede, 2014; Tsao & Lin, 2011; Yang, 2007). Griffin (2004) ise sayı hissini, öğrenilebilen ve öğretilebilen bir kavram olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla öğrencilerde sayı hissini geliştirilmesi konusunda en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Tsao ve Lin (2011: 3) “Öğretmenler oluşturdukları sınıf ortamının çeşidi, kullandıkları öğretim uygulaması ve seçtikleri etkinlikler ile sayı hissini yapılışında önemli rol oynamaktadır.” sözleriyle sayı hissi eğitiminde öğretmenlerin önemine vurgu yapmışlardır. Bu konuda yapılmış çalışmalar da mevcuttur. Yang (2002) tarafından yapılan bir çalışmada sayı hissini iletişim ve tartışmalarla geliştirdiği, tek bir aktivite yerine resimsel temsilden sembolik gösterime çoklu etkinliklerin yapılmasının sayı hissini geliştirdiği sonucuna varılmıştır. Tsao (2004) çalışmasında problem çözme temelli matematik eğitiminin öğretmen adaylarının sayı hissini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Yang (2003), araştırmasının sonucunda gerçek hayat problemlerinin öğrencilerin sayı hissini geliştirmede oldukça etkili olduğunu belirtmiştir. Benzer bir çalışma Yang ve Wu (2010) tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucunda matematik derslerinde kullanılan gerçekçi etkinliklerin sayı hissini geliştirmeye olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Araştırmalardan da görüldüğü gibi öğretmenlerin sağlayacağı öğrenme ortamları sayı hissini geliştirmede oldukça önemlidir. Ayrıca öğretmenlere rehberlik eden öğretim programları ve kaynak olan ders kitaplarının da sayı hissini geliştirmedeki önemi göz ardı edilmemelidir.

Araştırmanın Amacı

Sayı hissi son yıllarda üzerinde çalışılan konulardan biridir ve önemi sıklıkta vurgulanmaktadır. Öğrencilere sayı hissini kazandırılmasında ise en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlere kılavuzluk eden kaynaklardan biri ise öğretim programlarıdır. Dolayısıyla öğretim programlarında sayı hissine gereken önemin verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ülkemiz matematik dersi öğretim programlarında doğrudan olmasa da sayı hissini yansımaları görülmektedir. Matematik eğitiminin genel amaçlarında zihinden işlem yapma ve tahmin becerilerine değinilmektedir. Ancak sayı hissi ile ilişkili ve sayı hissini geliştirebilecek kazanımlara yer verilmesinin de önemli olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın amacı 2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programının sayı hissi ve bileşenlerine göre incelenmesidir. Programın sayı hissi ve bileşenlerine göre incelenmesi ülkemizde sayı hissine verilen önemi yorumlamak adına alana önemli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca gelecekte yapılacak program değişikliklerine sayı hissi anlamında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu anlamda çalışmanın en genel araştırma problemi “2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programında sayı hissi ve bileşenlerine ne düzeyde yer verilmiştir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri ise;

1. 2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programında sınıf düzeyine göre sayı hissine ve sayı hissi bileşenlerine ne düzeyde yer verilmiştir?
2. 2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programında öğrenme alanlarına göre sayı hissine ve sayı hissi bileşenlerine ne düzeyde yer verilmiştir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışma, temel nitel araştırma deseni (Merriam, 1998, 2009) kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmacılar her zaman belirli bir durumu, sistemi, kültürü çalışmak ya da kuram oluşturmayı amaçlamayabilirler. Fakat araştırmacı yorumlamacı bir yaklaşımla nitel araştırma yapabilir

(Merriam, 2009). Bu sebeple araştırma temel nitel araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada temel nitel araştırma deseni 2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programının sayı hissi ve bileşenlerine göre incelenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Veri Kaynağı

Araştırmanın verilerinin toplanmasında veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Dokümanlar göz ardı edilen kaynaklar olmalarına rağmen temel değerlendirmeler için oldukça yararlı kaynaklardır (Lincoln & Guba, 1985). Bu kapsamda araştırmanın veri kaynağı, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2018 yılında yayınlamış olduğu Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programıdır. Millî Eğitim Bakanlığı 2018 İlkokul Matematik dersi Matematik Programı daha önce yapılan araştırmalarda incelendiği için ilkokulun devamı niteliğinde olan ortaokul matematik dersi öğretim programı veri kaynağı olarak seçilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler betimsel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Betimsel analiz ile elde edilen veriler, önceden belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu araştırmada analiz çerçevesi olarak Gülbağcı Dede ve Şengül'ün (2016) çalışmalarında kullandıkları sayı hissi temel bileşenleri esas alınmıştır. Bu bileşenler giriş bölümünde detaylı olarak ele alınmıştır. Bu bileşenlerin seçilme sebebi; Gülbağcı Dede ve Şengül'ün (2016) ölçme bakımından kolaylık sağlaması için sayı hissini temel bileşenler olarak belirlemeleridir.

Öğretim programında bulunan kazanımlar yukarıda verilen çalışmada yer alan bileşenlere göre incelenirken; kazanım ifadesi ile birlikte kazanım açıklamaları ve kazanıma yönelik örnekler de dikkate alınmıştır. Örnek bir analiz Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Bir Analiz Örneği

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım İfadesi	Analiz
5. sınıf	Geometri ve Ölçme	M.5.2.3.2. Üçgen ve dörtgenlerin çevre uzunluklarını hesaplar, verilen bir çevre uzunluğuna sahip farklı şekiller oluşturur. Çevre uzunluğunu tahmin etmeye yönelik çalışmalara yer verilir.	Kazanım ifadesinin açıklamasında analiz çerçevesinde belirlenen "Tahmin etme" bileşenine yer verildiğinden kazanımın sayı hissi ile ilişkili olduğuna karar verilmiştir.
6. sınıf	Sayılar ve İşlemler	M.6.1.5.1. Kesirleri karşılaştırır, sıralar ve sayı doğrusunda gösterir. Kesirleri sıralamada kullanılacak stratejiler belirlenirken ilk önce öğrencilerin kendi stratejilerini oluşturmalarına imkân verilir. Kullanılabilecek stratejiler: Kesirlerin bütüne olan yakınlıkları, yarımdan büyük veya küçük olmaları, yarıma olan yakınlıkları, birim kesirlerin karşılaştırılması, payda eşitleme (denk kesirlerin dikkate alınması).	Kazanım ifadesinde analiz çerçevesinde belirlenen "Sayıların büyüklüğü" bileşenine yer verildiğinden kazanımın sayı hissi ile ilişkili olduğuna karar verilmiştir.
7. sınıf	Cebir	M.7.2.1.1. Cebirsel ifadelerle toplama ve çıkarma işlemleri yapar. Cebirsel ifadelerle toplama ve çıkarma işleminde uygun modeller kullanılır.	Kazanım ifadesinde ve açıklamasında analiz çerçevesinde belirlenen bileşenlere yönelik bir ifadeye rastlanılmadığından kazanımın sayı hissi ile ilişkili olmadığına karar verilmiştir.

Özellikle belirtmek gerekir ki araştırmacılar tarafından belirlenen kazanımların sayı hissi ile ilişkili olup olmaması kazanımın öğrenciye sunulmuş şekline (Gülbağcı Dede, 2015) ve öğretmenin bu konudaki bilgi ve becerisine bağlıdır. Dolayısıyla burada sayı hissi ile ilişkili bulunmayan bir kazanımın sayı hissini geliştirebilecek öğrenme ortamlarında sunulması sonucunda kazanım sayı hissi ile ilişkilendirilebilir (Gülbağcı Dede, 2015). Bu araştırmada kazanımların öğretim programında yer alan ifadesi, açıklaması ve verilen örneklerle değerlendirilmiştir.

Verilerin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla verilerin çözümleme sürecinde araştırmacılar birbirinden bağımsız kodlamalar yapmışlardır. Ayrıca araştırmacıların yanı sıra nitel araştırmalar konusunda deneyimli bir uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzman tarafından yapılan kodlama ile araştırmacılar tarafından yapılan kodlamalar karşılaştırılmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Kodlayıcılar arasında tutarlılık oranı Miles ve Huberman (1994) formülüne (Güvenirlilik= (Görüş birliği/Görüş birliği+Görüş ayrılığı) x 100) göre %95 olarak bulunmuştur. Örneğin, “M.7.1.4.4. Doğru orantılı iki çokluk arasındaki ilişkiyi ifade eder.” kazanımına yönelik kodlayıcılardan biri sayıların anlamı bileşenine yönelik bir kazanım olduğunu belirtirken diğeri kazanımın sayı hissi ile ilişkili olmadığını belirtmiştir. Kodlayıcılar tarafından yapılan tekrar inceleme sonucunda kazanım ifadesinde ve kazanımın açıklamasında analiz çerçevesinde belirlenen sayıların anlamı bileşeni için kritik olan becerilerden herhangi birine rastlanmadığından kazanımın sayı hissi ile ilişkili olmadığı konusunda görüş birliğine varılmıştır.

BULGULAR

İlk aşamada tüm sınıf düzeylerinde ve öğrenme alanlarında yer alan kazanım sayıları incelenmiştir.

Tablo 2. 2018 Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Sınıf Düzeyi ve Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayıları

Öğrenme Alanları	Sınıf Düzeyi				TOPLAM
	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf	
Sayılar ve İşlemler	33	32	25	16	106
Cebir	-	3	7	13	23
Geometri ve Ölçme	20	19	12	16	67
Veri İşleme	3	5	4	2	14
Olasılık	-	-	-	5	5
TOPLAM	56	59	48	52	215

Tablo 2 incelendiğinde 2018 Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programında 5. sınıfta toplam 56, 6. sınıfta 59, 7. sınıfta 48 ve 8. sınıfta 52 olmak üzere toplam 215 kazanım olduğu görülmektedir. Öğrenme alanlarına göre incelendiğinde ise tüm sınıf düzeylerinde sayılar ve işlemler öğrenme alanında 106, cebir öğrenme alanında 23, geometri ve ölçme öğrenme alanında 67, veri işleme öğrenme alanında 14, olasılık öğrenme alanında 5 kazanım olduğu görülmektedir.

2018 Yılı Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programında Sınıf Düzeyine Göre Sayı Hissine ve Sayı Hissi Bileşenlerine Ne Düzeyde Yer Verilmiştir?

Tablo 3. Sınıf Düzeyine Göre Sayı Hissi ile İlişkili Kazanım Sayısı

Sınıf Düzeyi	Sayı hissi ile ilişkili kazanım sayısı	Toplam kazanım sayısı	Yüzde (%)
5. sınıf	28	56	%50
6. sınıf	17	59	%28.8
7. sınıf	10	48	%20.8
8. sınıf	7	52	%13.5
TOPLAM	62	215	%28.8

Tablo 3 incelendiğinde 5. sınıflarda yer alan 56 kazanımın 28'inin, 6. sınıflarda yer alan 59 kazanımın 17'sinin, 7. sınıflarda yer alan 48 kazanımın 10'unun, 8. sınıflarda yer alan 52 kazanımın 7'sinin sayı hissi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Toplamda bakıldığında ise öğretim programında yer alan 215 kazanımın 62'sinin sayı hissi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca sınıf düzeyi arttıkça sayı hissi ile ilişkili olan kazanım sayısının azaldığı da görülmektedir.

Tablo 4. Sınıf Düzeyi ve Sayı Hissi Bileşenlerine Göre Kazanım Sayısı

Bileşenler	Sayıların anlamı	Sayıların büyüklüğü	Esnek işlem yapma ve sonucun akla yatkinliğini yargılama	Tahmin etme
5. sınıf	11	7	6	4
6. sınıf	7	2	5	3
7. sınıf	8	1	-	1
8. sınıf	5	1	-	1
TOPLAM	31	11	11	9

2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programında sayı hissi ile ilişkili kazanımların sayı hissi bileşenlerine göre incelenmesi sonucunda tüm sınıf düzeylerinde en fazla kazanımın, sayıların anlamı bileşeninde olduğu görülmektedir. Sayıların büyüklüğü ve esnek işlem yapma ve sonucun akla yatkinliğini yargılama bileşenine yönelik 11 kazanım olduğu ve tahmin etme bileşenine yönelik 9 kazanım olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 7. ve 8. sınıfta esnek işlem yapma ve sonucun akla yatkinliğini yargılama bileşeni ile ilişkili kazanımın olmadığı görülmüştür.

Şekil 1. Sınıf Düzeyi ve Sayı Hissi Bileşenlerine Göre Kazanım Sayısı

2018 Yılı Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programında Öğrenme Alanlarında Sayı Hissine ve Sayı Hissi Bileşenlerine Ne Düzeyde Yer Verilmiştir?

Tablo 5. Öğrenme Alanlarına Göre Sayı Hissi İle İlişkili Kazanım Sayısı

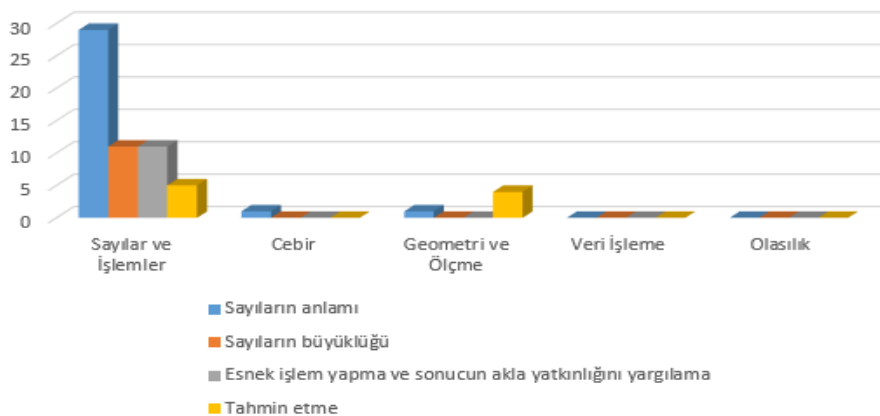
Öğrenme Alanları	Sayı hissi ile ilişkili kazanım sayısı	Toplam kazanım sayısı	Yüzde (%)
Sayılar ve İşlemler	56	106	%50
Cebir	1	23	%4.3
Geometri ve Ölçme	5	67	%7.5
Veri İşleme	-	14	%0
Olasılık	-	5	%0
TOPLAM	62	215	%28.8

Tablo 5 incelendiğinde sayılar ve işlemler öğrenme alanında yer alan 106 kazanımın 56'sının, cebir öğrenme alanında yer alan 23 kazanımın 1'inin, geometri ve ölçme öğrenme alanında yer alan 67 kazanımın 5'inin sayı hissi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğretim programında yer alan sayı hissi ile ilişkili kazanımların büyük çoğunluğunun sayılar ve işlemler öğrenme alanından olduğu belirlenmiştir. Ayrıca veri işleme ve olasılık öğrenme alanlarında yer alan kazanımların sayı hissi ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Öğrenme Alanları ve Sayı Hissi Bileşenlerine Göre Kazanım Sayısı

Öğrenme Alanları	Bileşenler			
	Sayıların anlamı	Sayıların büyüklüğü	Esnek işlem yapma ve sonucun akla yatkınlığını yargılama	Tahmin etme
Sayılar ve İşlemler	29	11	11	5
Cebir	1	-	-	-
Geometri ve Ölçme	1	-	-	4
Veri İşleme	-	-	-	-
Olasılık	-	-	-	-
TOPLAM	31	11	11	9

2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programında sayı hissi ile ilişkili kazanımların sayı hissi bileşenlerine göre incelenmesi sonucunda tüm öğrenme alanlarında en fazla kazanımın sayıların anlamı bileşenine ait olduğu görülmektedir. Sayılar ve işlemler öğrenme alanında tüm bileşenlere yönelik kazanımlar varken cebir öğrenme alanında sadece sayıların anlamı bileşenine yönelik kazanım olduğu görülmektedir. Geometri ve ölçme öğrenme alanında ise sayıların anlamı ve tahmin etme bileşenine yönelik kazanımlar olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Öğrenme Alanları ve Sayı Hissi Bileşenlerine Göre Kazanım Sayısı

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Sayı hissi son yıllarda üzerinde çalışılan konulardan biridir ve önemi sıklıkta vurgulanmaktadır. Öğrencilere sayı hissini kazandırılmasında ise en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlere kılavuzluk eden kaynaklardan biri öğretim programlarıdır. Dolayısıyla öğretim programlarında sayı hissine gereken önemin verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı 2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programının sayı hissi ve bileşenlerine göre incelenmesidir. Ülkemiz matematik dersi öğretim programlarında sayı hissi doğrudan yer almasa da matematik eğitiminin genel amaçlarında zihinden işlem yapma ve tahmin becerilerine değinilmektedir. Ayrıca sayı hissi içeren becerilere ilişkin kazanımlar da yer almaktadır. Amaç doğrultusunda yürütülen çalışmanın verileri betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Araştırmada analiz çerçevesi olarak Gülbağcı Dede ve Şengül'ün (2016) çalışmalarında kullandıkları 4 temel sayı hissi bileşenleri esas alınmıştır.

Araştırmanın ilk aşamasında sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre toplam kazanım sayıları incelenmiştir. Sonrasında 2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programında sınıf düzeyine göre sayı hissine ne düzeyde yer verildiğini belirlemek için sayı hissi ile ilişkili toplam kazanım sayıları incelenmiştir. Bu kapsamda 5. sınıflarda yer alan 56 kazanımın 28'inin, 6. sınıflarda yer alan 59 kazanımın 17'sinin, 7. sınıflarda yer alan 48 kazanımın 10'unun, 8. sınıflarda yer alan 52 kazanımın 7'sinin sayı hissi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Toplamda bakıldığında ise öğretim programında yer alan 215 kazanımın 62'sinin sayı hissi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Gülbağcı Dede (2015) tarafından yapılan benzer bir çalışmada 2009 yılı matematik dersi öğretim programı incelenmiştir. Çalışma sonucunda 5. sınıflarda yer alan 40 kazanım, 6 sınıflarda yer alan 22 kazanım, 7. sınıflarda yer alan 13 kazanım ve 8. sınıflarda yer alan 14 kazanım sayı hissi ile ilişkili bulunmuştur. Dolayısıyla her iki araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuç olarak öğretim programında yapılan değişikliklere rağmen sayı hissi ile ilişkili kazanım sayıları benzerlik göstermektedir. Oysa yapılan değişikliklerle sayı hissi ile ilişkili kazanım sayısının artması istenen bir durumdur. Sınıf düzeylerine göre sayı hissi ile ilişkili kazanım sayısının en fazla olduğu sınıf düzeyi 5. sınıftır. Karabey, Tunalı, Olkun ve Ergut (2019) 2013 ve 2017 matematik dersi öğretim programlarında sayı hissi kullanım oranı en fazla olan sınıfın, 5. sınıf olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla bu sonuç araştırmamızın bulguları ile paralellik göstermektedir. Ancak sayı hissi kazanımlarının sadece 5.sınıf düzeyinde yoğunlaşmasının yerine tüm sınıf düzeylerine dengeli bir şekilde dağıtılmasının öğrencileri bu beceriyi kazanması açısından daha verimli olacağı düşünülmektedir. Zira sayı hissi bir anda kazandırılacak bir beceri değildir. Sayı hissini kazandırılmasında süreklilik oldukça önemlidir (Harç, 2010). Bu nedenle, tüm sınıf düzeylerinde sayı hissine yönelik kazanımlara yer verilmesi gereklidir. 2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programında sayı hissi ile ilişkili kazanımların sayı hissi bileşenlerine göre incelenmesi sonucunda tüm sınıf düzeylerinde en fazla kazanımın, sayıların anlamı bileşenine ait olduğu görülmüştür. Karabey, Tunalı, Olkun ve Ergut (2019) 2009-2013-2017 matematik dersi öğretim programlarını inceledikleri çalışmada en fazla kullanılan sayı hissi bileşenleri arasında sayıların anlamlarının anlaşılması bileşeni olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla farklı araştırma sonuçları çalışmamız ile tutarlılık göstermektedir. Sayıların büyüklüğü ve esnek işlem yapma ve sonucun akla yatkınlığını yargılama bileşenlerine yönelik 11 kazanım olduğu ve tahmin etme bileşenine yönelik 9 kazanım olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 7. ve 8. sınıfta esnek işlem yapma ve sonucun akla yatkınlığını yargılama bileşeni ile ilişkili kazanımın olmadığı görülmüştür.

2018 yılı ortaokul matematik dersi öğretim programında öğrenme alanlarına göre sayı hissine ne düzeyde yer verildiği incelendiğinde, sayılar ve işlemler öğrenme alanında yer alan 106 kazanımın 56'sının, cebir öğrenme alanında yer alan 23 kazanımın 1'inin, geometri ve ölçme öğrenme alanında yer alan 67 kazanımın 5'inin sayı hissi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla öğretim programında yer alan sayı hissi ile ilişkili kazanımların büyük çoğunluğunun sayılar ve işlemler öğrenme alanından olduğu görülürken, veri işleme ve olasılık öğrenme alanlarında yer alan kazanımların sayı hissi ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Çetin ve Öztürk (2020) 2018 yılı ilkökul matematik dersi öğretim programında en fazla sayılar ve işlemler öğrenme alanında sayı hissi ile ilişkili kazanım olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla iki araştırmanın bulguları uyumludur. Sayı hissi ile ilişkili kazanım sayısının en fazla sayılar ve işlemler öğrenme alanında olması beklenen bir durum olmakla birlikte istenen bir durum değildir. Çünkü sayılar sadece sayılar ve işlemler öğrenme alanında yer almamaktadır. Cebirsel ifadeler, özdeşlikler, denklemler, eşitsizlikler içerisinde yer alan sayılar için de sayı hissi gerekli bir beceridir. Ayrıca sayı hissi sadece sayılarla sınırlı bir beceri değildir. Tüm öğrenme alanlarında yer alması gereken bir beceridir. 2018 yılı ortaokulu matematik dersi öğretim programında sayı hissi ile ilişkili kazanımların sayı hissi bileşenlerine göre incelenmesi sonucunda tüm öğrenme alanlarında en fazla kazanımın sayıların anlamı bileşeninde olduğu tespit edilmiştir. Sayılar ve işlemler öğrenme alanında tüm bileşenlere yönelik kazanımlar varken cebir öğrenme alanında sadece sayıların anlamı bileşenine yönelik kazanım olduğu belirlenmiştir. Geometri ve ölçme öğrenme alanında ise sayıların anlamı ve tahmin etme bileşenine yönelik kazanım olduğu görülmüştür.

Amerika Birleşik Devletinin New Jersey eyaletinde matematik programı için belirlenen standartlarda sayı hissi, matematiği başarılı bir şekilde kullanan bireylerin ortak özelliği olarak gösterilmiştir (Rosenstein & diğ., 1996). Kaminski (2002) ise öğrencilerin matematiği anlaması ve etkili kullanma başarısının sayı hissini geliştirmesiyle mümkün olabileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla matematiğin daha iyi anlaşılması ve matematik başarısının artırılması için matematik dersi öğretim programı kazanımlarında sayı hissine daha çok yer verilmesi önerilmektedir. Matematik dersi öğretim programlarına sayı hissine yönelik kazanımların eklenmesi ve diğer kazanımları ile bütünleştirilmesi öğrencilerde sayı hissini geliştirilmesi adına önem taşımaktadır (Takır, 2016). Bunun yanı sıra sayı hissi ile ilişkili kazanım sayısının tüm sınıflarda ve tüm öğrenme alanlarında dengeli bir biçimde dağıtılması önerilmektedir. Çünkü sayı hissi bir anda kazandırılacak bir beceri değildir. Bu yüzden tüm sınıf düzeylerinde yer almalıdır. Benzer şekilde sayı hissi ile ilişkili kazanım sayısı sadece sayılar ve işlemler öğrenme alanında olması yerine tüm öğrenme alanlarında dengeli bir biçimde yer alması önerilmektedir. Ayrıca programda sayı hissine kavram olarak yer verilmesinin de öğretmenlerin bu kavramı etkili bir şekilde anlayıp kullanmaları için yararlı olacağı düşünülmektedir.

Etik Metin

Bu makalede araştırma ve yayım etiği kuralları takip edilmektedir. Makale ile ilgili her türlü ihlalin sorumluluğu yazar/yazarlara aittir.

KAYNAKÇA

Acar, S. ve Peker, B. (2019, July). *The investigation of the relationship between number sense and algebraic thinking skill. Paper presented at International Conference on Mathematics and Mathematics Education (ICMME 2019).*

- Anghileri, J. (2006). *Teaching number sense* (2nd ed.). London: Continuum International Publishing Group.
- Berch, D.B. (2005). Making sense of number sense: Implications for children with mathematical disabilities. *Journal of learning disabilities*, 38(4), 333-339.
- Burns, M. (2007). *About teaching mathematics: A K-8 resource* (3th ed.). Math Solution Publications.
- Çetin, H. ve Öztürk, Ş. (2020). İlkokul matematik öğretim programının sayı duygusu temel bileşenlerine göre incelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 4(2), 163-180.
- Facun, R.D. ve Nool, N. R. (2012). Assessing the number sense of grade 6 pupils. *International Proceedings of Economics Development & Research*, 30, 297-301.
- Greeno, J.G. (1991). Number sense as situated knowing in a conceptual domain. *Journal for research in mathematics education*, 170-218.
- Griffin, S. (2004). Teaching Number Sense. *Educational leadership*, 61(5), 39.
- Gülbağcı Dede, H. (2015). *İlköğretim ve ortaöğretim matematik öğretmen adaylarının sayı hissini incelenmesi (Doktora Tezi)*. Ulusal Tez Merkezi- İstanbul & Türkiye
- Gülbağcı Dede, H. ve Şengül, S. (2016). İlköğretim ve ortaöğretim matematik öğretmen adaylarının sayı hissini incelenmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 7(2), 285-303.
- Günkaya, B. (2018). *8.sınıf öğrencilerinin sayı hissi ile uzamsal yetenekleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ulusal Tez Merkezi- İzmir & Türkiye
- Harç, S., (2010). *6. sınıf öğrencilerinin sayı duygusu kavramı açısından mevcut durumlarının analizi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ulusal Tez Merkezi- İstanbul & Türkiye
- Hope, J. (1989). Promoting number sense in school. *The Arithmetic Teacher*, 36(6), 12.
- Howden, H. (1989). Teaching number sense. *The Arithmetic Teacher*, 36(6), 6-11.
- İymen, E. (2012). *8. sınıf öğrencilerinin üslü ifadeler ile ilgili sayı duygularının sayı duygusu bileşenleri bakımından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ulusal Tez Merkezi- Denizli & Türkiye
- Kaminski, E. (1997). Teacher education students' number sense: Initial explorations. *Mathematics Education Research Journal*, 9(2), 225-235.
- Kaminski, E. (2002). Promoting mathematical understanding: Number sense in action. *Mathematics Education Research Journal*, 14(2), 133-149.
- Karabey, B., Tunalı, C., Olkun, S. & Ergut, G. (2019). 2009-2013-2017 ortaokul matematik öğretim programlarının sayı duygusu bileşenlerine göre karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1760-1774.
- Kartal, A. (2016). *8. sınıf öğrencilerinin kesirlerde sayı duygularının incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ulusal Tez Merkezi- Rize & Türkiye
- Kayhan Altay, M. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sayı duygularının; sınıf düzeyine, cinsiyete ve sayı duygusu bileşenlerine göre incelenmesi (Doktora Tezi)*. Ulusal Tez Merkezi- Ankara & Türkiye

- Kayhan Altay, M. ve Umay, A. (2011). Sınıf öğretmeni adayların hesaplama becerileri ve sayı duyuları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 1277-1283.
- Kilpatrick, J., Swafford, J. & Findell, B. (2001). *Adding it up: Helping children learn mathematics*. Washington, DC: National Academy Press.
- Lincoln, Y.S. ve Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc.
- Markovits, Z. ve Sowder, J. (1994). Developing number sense: An intervention study in grade 7. *Journal for Research in Mathematics Education*, 4-29.
- Mcintosh, A., Reys, B. J. & Reys, R. E. (1992). A proposed framework for examining basic number sense. *For the Learning of Mathematics*, 12(3), 2-8.
- Merriam, S.B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. Jossey-Bass.
- Merriam, S.B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Micklo, S.J. (1999). Estimation it's more than a guess. *Childhood Education*, 75(3), 142- 145.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Sage.
- Mohamed, M. ve Johnny, J. (2010). Investigating number sense among students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 8, 317-324.
- National Council of Teachers of Mathematics (1989). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics*. NCTM
- National Council of Teachers of Mathematics (NCTM), (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.
- Reys, R., Reys, B., Emanuelsson, G., Johansson, B., McIntosh, A. & Yang, D.C (1999). Assessing number sense of students in Australia, Sweden, Taiwan, and the United States. *School Science and Mathematics*, 99(2), 61-70.
- Rosenstein, J.G., Caldwell, J.H. & Crown, W.D. (1996). *New Jersey mathematics curriculum framework*.: New Jersey Mathematics Coalition.
- Singh, P. (2009). An Assessment of Number Sense among Secondary School Students. *International Journal for Mathematics Teaching and Learning*, 155, 1-29.
- Sowder, J.T. ve Schappelle, B.P. (Eds.). (1989). *Establishing foundations for research on number sense and related topics: Report of a conference*. San Diego State University, Center for Research in Mathematics and Science Education.
- Şengül, S. ve Gülbağcı Dede, H. (2013). Sayı hissi bileşenlerine ait sınıflandırmaların incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(8), 645-664.
- Şengül, S. ve Gülbağcı Dede, H. (2014). Matematik öğretmenlerinin sayı hissi problemlerini çözerken kullandıkları stratejiler. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 5(1), 73-88.
- Şengül, S. ve Gülbağcı, H. (2013). 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin sayı hissi ile matematik öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 6(4), 1049-1060.

- Takır, A. (2016). 6., 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sayı Duyusu Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 309-323.
- Tsao, Y.L. (2004). Effects of a problem-solving-based mathematics course on number sense of preservice teachers. *Journal of College Teaching and Learning*, 1(2), 33-49.
- Tsao, Y.L. ve Lin, Y.C. (2011). The study of number sense and teaching practice. *Journal of Case Studies in Education*, 2, 1-14.
- Verschaffel, L., Greer, B. & De Corte, E. (2007). Whole number concepts and operations. *Second Handbook of Research on Mathematics Teaching and Learning*, 2, 557-628.
- Yang, D.C. (1995). *Number sense performance and strategies possessed by sixth and eighth grade students in Taiwan* [University of Missouri, Columbia].
- Yang, D.C. (2002). Teaching and Learning Number Sense: One Successful Process-Oriented Activity With Sixth Grade Students in Taiwan. *School Science and Mathematics*, 102(3), 1-6.
- Yang, D.C. (2003). Developing number sense through realistic settings. *Australian Primary Mathematics Classroom*, 8(3), 12-17.
- Yang, D.C. (2005). Number sense strategies used by 6th-grade students in Taiwan. *Educational Studies*, 31(3), 317-333.
- Yang, D.C. (2007). Investigating the strategies used by pre-service teachers in Taiwan when responding to number sense questions. *School Science and Mathematics*, 107(7), 293-301.
- Yang, D.C. ve Wu, W.R. (2010). The study of number sense: Realistic activities integrated into third-grade math classes in Taiwan. *The Journal of Educational Research*, 103(6), 379-392.
- Yang, D.C., Li, M.N. & Lin, C.I. (2008). A Study of the Performance of 5th Graders in Number Sense and Its Relationship to Achievement in Mathematics. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 6(4), 789-807.
- Yapıcı, A. (2013). *5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin yüzdeler konusunda sayı duyularının incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ulusal Tez Merkezi- Ankara & Türkiye
- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

An Analysis of 2018 Secondary School Mathematics Curriculum According to Number Sense Components

Introduction

Number sense is one of the topics that has been studied in recent years and its importance is often emphasized. Teachers have the most important task in giving students the number sense. One of the resources guiding the teachers is the curriculum. For this reason, it is thought that due importance should be given to number sense in the curriculum. In our country, though not directly, the reflections of number sense are observed in the mathematics curriculum. In the main aims of mathematics education, doing mental math and prediction skills are mentioned. However, it is believed that it will also be important to include the gains which are related to number sense and which can improve number sense. In this context, the aim of the study is to examine the 2018 secondary school mathematics curriculum according to the sense of number and its components. In this sense, the most general research problem of the study was determined as "To what extent are the number sense and its components included in the 2018 secondary school mathematics curriculum?".

Method

Since the study did not aim to study a specific situation, system, culture, or establish a theory, it was conducted with a basic qualitative research design (Merriam, 1998, 2009). In the data collection of the study, a data collection method, document analysis was used. In this context, the data source of the study is the Secondary School Mathematics Curriculum published by the Ministry of National Education in 2018. The data collected in the study were analyzed with descriptive analysis.

Result ve Discussion

At the first stage of the study, the total number of gains according to grade levels and learning areas were examined. After that, the total number of gains related to the number sense were examined to determine to what extent the number sense was included in the 2018 secondary school mathematics curriculum according to grade level. In this context, it was determined that 28 of 56 gains in 5th grades, 17 of 59 gains in 6th grades, 10 of 48 gains in 7th grades, and 7 of 52 gains in 8th grades were related to number sense. In total, it was seen that 62 of the 215 gains in the curriculum were related to the number sense. In a similar study conducted by Gülbağcı Dede (2015), the mathematics curriculum in 2009 was examined. As a result of the study, 40 gains in 5th grades, 22 gains in 6th grades, 13 gains in 7th grades and 14 gains in 8th grades were found to be related to number sense. So, the results were similar in both studies. According to the grade levels, the 5th grade is the grade level with the highest number of gains related to the number sense. As a result of the examination of the gains related to number sense in the 2018 secondary school mathematics curriculum according to the number sense components, it was seen that the most gains were in the meaning of numbers component at all grade levels. Karabey, Tunalı, Olkun and Ergut (2019) stated that understanding the meanings of numbers component was among the most used number sense components in the study they examined the 2009-2013-2017 mathematics curriculum. As a result, different study results were consistent with our study.

In the examination of to what extent the number sense was included in the 2018 middle school mathematics curriculum by learning areas, it was determined that 56 of 106 gains in numbers and operations, 1 of 23 gains in algebra, 5 of 67 gains in geometry and measurement were related to number sense. As a result, it was seen that most of the gains related to number sense in the curriculum were in numbers and operations, and the gains in data processing and probability were not related to number sense. Çetin and Öztürk (2020) decided that in the 2018 elementary school mathematics curriculum, there was the highest number of gains related to the number sense in numbers and operations. Therefore, the results of the two studies were consistent. As a result of the examination of the gains related to number sense in the 2018 secondary school mathematics curriculum according to the number sense components, it was determined that the most gains in all learning areas were in the meaning of numbers component. It was determined that while there were gains for all components in numbers and operations, there were only gains in the meaning of numbers component in algebra. In geometry and measurement, it was observed that there was a gain in the meaning of numbers and the prediction component.

Kaminski (2002) stated that students' understanding and effective use of mathematics is possible with the development of number sense. Therefore, it is recommended to include more number sense in the gains of mathematics in order to better understand mathematics and increase mathematics success. Also, it is thought that including number sense as a concept in the curriculum would be useful for teachers to understand and use this concept effectively.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İlköğretim Müfettişlerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

Gökhan DÖNMEZ^{1*}

Gönderilme Tarihi: 22 Kasım 2021 Kabul Tarihi: 22 Aralık 2021
DOI: 10.52974/jena.1027385

Öz:

Bu çalışmada, öğretmenlerin, ilköğretim müfettişlerinin, rehberlik, teftiş ve olumlu duygular geliştirmelerine ilişkin tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmada verileri toplamak için Sümbül ve İnandı (2005) tarafından geliştirilen 20 maddelik ölçekten yararlanılmıştır. Araştırma yöntemi nicel yöntem olarak betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Mersin ili Erdemli ilçesinde seçilen 3 ilkokul, 2 ortaokul ve 2 anaokulunda görevli olan toplam 129 öğretmen oluşturmaktadır. Ölçekle elde edilen veriler, yüzde, frekans, ortalama, standart sapma, t testi ve tek yönlü varyans analizi (anova) ile çözümlenmiştir. Anaokulu, ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin, ilköğretim müfettişlerinin, rehberlik, teftiş ve olumlu duygular geliştirmelerine ilişkin genel tutumları "kararsızım" şeklinde olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, müfettiş, teftiş, tutum.

Abstract:

In this study, it has been tried to determine the attitudes of teachers and primary school inspectors towards guidance, inspection and developing positive emotions. In this context, a 20-item scale developed by Sümbül and İnandı (2005) was used to collect data in the study. As a research method, descriptive survey model was used as a quantitative method. The study group of the research consists of a total of 129 teachers working in 3 primary schools, 2 secondary schools and 2 kinder gartens selected in the Erdemli district of Mersin province in the 2018-2019 academic year. The data obtained from the scale were analyzed by percentage, frequency, mean, standard deviation, t-test and one-way analysis of variance (anova). The general attitudes of teachers working in kindergarten, primary and secondary schools and primary education inspectors towards guidance, inspection and developing positive emotions were "I am undecided".

Keywords: Teacher, inspector, inspection, attitude.

Atf:

Dönmez, G. (2021) İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin ilköğretim müfettişlerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Education and New Approaches*, 4(2), 129-140. <https://doi.org/10.52974/jena.1027385>

¹Ministry of Education, Turkey. Orcid ID: 0000-0002-4196-8187

*Corresponding Author: gokhandonmez007@gmail.com

GİRİŞ

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda, “*Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler, bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler. Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır. Yukarıda belirtilen nitelikleri kazanabilmeleri için, hangi eğitim kademesinde olurlarsa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması esastır.*” biçiminde yasal güvence altına alınmıştır. Bu kanunda yer alan tanımlar öğretmenliğin genel sınırlarını çizmektedir.

Tanımda belirtildiği üzere ihtisas mesleği olması, bu mesleğin hizmet öncesinde uzmanlık eğitimi gerektirmesini ifade eder (Özdemir & diğ. 2005). Bununla birlikte, öğretmenlik mesleği, mesleğin özelliği gereği, hizmet öncesinde edinilen bilgilerin sürekli yenilenmesini ve güncellenmesini de zorunlu kılmaktadır. Değişen şartlar ve koşullar karşısında bireysel ihtiyaçlar ve beklentiler değişmekte, hızla değişen dünyada öğretmenlik mesleğinin anlamlılığını sürdürmesi, bu değişime hem ayak uydurmasına hem de öncülük etmesine bağlı olmaktadır. Bu durum ise, öğretmenlerin kendilerini sürekli yenilemelerine ve hizmet öncesinde kazanılan bilgilerin hizmet içinde ve sonrasında da sürdürülmesine bağlıdır.

Öğretmenlik mesleği için gerekli uzmanlık eğitimi, üniversiteler bünyesindeki eğitim fakülteleri tarafından sağlanmaktadır. Eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme lisans programları ise genel çerçevede Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından düzenlenmektedir. Özellikle, eğitim fakültelerinin niteliğinin artırılması ve akreditasyonunun sağlanması amacıyla da çalışmalar yapılmaktadır. “Öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarına kazandırılacak bilgiler, duygular ve beceriler onların mesleki yaşamdaki davranışlarının daha etkili olmasını sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Öğretmenlik mesleğini uygulayacak olan bu öğrencilere mesleğe yönelik tutumları sorularak kazandırılmak istenen tutumlar karşılaştırılıp olumsuz tutumları olumluya çevirebilecek uygulamalar ve eğitimler verilmelidir” (Üstüner, 2006:112).

Sullivan ve Glanz (2000) “teftişi, öğretimi geliştirmek ve öğrenci başarısını arttırmak amacıyla, öğretmenleri eğitim zeminine dâhil etme süreci olarak tanımlamıştır”. Blase ve Blase (2001) ise “teftiş, eğitim sürecinin kontrol edilmesi ve geliştirilmesidir. Bu bağlamda teftişin amacı, okul başarısını ve öğretimi geliştirmek, eğitimciler arasında demokratik çalışmalarını tesisle öğrenci başarısını arttırmak ve eğitimsel eşitliği sağlamaktır demiştir.” “Eğitimde teftiş hizmetlerinin amaçlarını, her türlü eğitim ve öğretim faaliyetlerini denetlemek, değerlendirmek, aksayan yönlerini düzeltmek ve daha iyi hale getirilmeleri için gereken önlemlerin alınmasını sağlamak olarak açıklamak mümkündür. Günümüzde teftiş, geleneksel teftiş akımlarından sonra demokratik teftiş, modern teftiş, çağdaş teftiş, etkili teftiş gibi adlarla anılmaktadır” (Yalçınkaya, 1992: 32). “Okullarda uygulanan teftişin genel yaklaşımı, sınıf öğretimini gözlemleyerek, sınıf eğitimi geliştirmek, gözlemlenen bilginin analiz edilmesi ve öğretmenle gözlemcinin yüz yüze görüşmesi yönündedir” (Tracy, 1995:320). “Bu bağlamda, öğretmenleri ve müfettişleri denetleme programlarının içine katarak, onlara ihtiyaç duydukları becerileri geliştirmeleri ve etkili denetimsel uygulamaları sürdürmeleri sağlanmalıdır” (Wanzareand Costa, 2000: 51-52). Öğretmenin teftiş sürecine aktif ve etkin bir rol alması gerekir.

“Başarılı bir teftiş için, müfettişlerin belirli becerilere sahip olması gerekir. Bunlar, ana beceriler olarak teknik, beşeri ve kavramsal, alt beceriler olarak da geribildirim verme, planlama yapma, problem çözme, is verme ve takip etme, standart koyma, performans sorunlarını çözmedir. Bunun için, müfettişin denetim yapacağı alanda öğrenim yapmış, ayrıca teftiş türünün gerektirdiği bilgi ve hünereleri kazanmış olması zorunlu görülür” (Taymaz, 2002: 50). Teftiş, bir örgütün yönetiminde birinci derecede önemlidir ve örgütün amaçlarını gerçekleştirmeye olumlu şekilde katkıda bulunmaları için, çalışanları teşvik etmekle ilgilenir” (Rue & Byars,1990: 6). Burada müfettişin üstlendiği model hükmedici olmaktan ziyade destekleyici, yardımcı ve paylaşımcı olmalıdır. “Wiles, (1963)’e göre, teftiş öğretmenlerin işlerini daha iyi yapabilmelerine yardım amaçlı bir hizmet eylemi olarak düşünüldüğünde, müfettişin fonksiyonu, öğretmenlerin tüm potansiyelini ortaya çıkarmak için yardım etmektir” (Akt: Özdemir, 2001:56). “Müfettiş, sadece hata arayan bir kişi görünümü vermemeli, hataları gelişmenin bir parçası olarak görmelidir. Hataları eleştirmeden daha çok, övgü ve kabul görmeyi yeğlemelidir” (Yalçınkaya, 1992: 37). “Müfettiş, her durumda öğretmenin yanında bulunduğunu, onunla aynı amacı gerçekleştirmeye çalıştığını sezdirmelidir. Bu ortamda oluşacak güven duygusu, her iki tarafın da duygu ve düşüncelerini birbirlerine açmalarına ortam yaratacaktır. Burada önemli olan öğretmeni bir şekilde teftiş sürecine katmaktır. Öğretmene teftiş sürecine katılma fırsatı verilmezse, teftiş katı ve kısır bir eylem olmaktan öteye geçemeyecektir” (Bursalıoğlu, 1987: 192). “Bu durumda öğretmen teftişe karşı olumsuz tutum geliştirebilir. Katılımla, astların düşüncesinin önemli olduğu ve buna ihtiyaç duyulduğu vurgulanır. Müfettiş, iyi yetişmiş ve seçkin bir alan uzmanı ve karar organına yakın bir görevli olarak, karar vererek değil, uygulamaya ilişkin doğru örnekler vererek yürütmeyi yönlendirebilir. Bu görevini yaparken de açıklama ve doğru davranışı tanımlama yöntemini kullanır” (Bilgen, 1990: 8).

“Eğitimde son gelişmeler müfettişin rol ve görevlerini değiştirmiş bulunmaktadır. Klasik müfettiş yerini idealist müfettişe, tavsiyeci müfettiş yerini yapıcı müfettişe bırakmıştır” (Öz, 2003:41). “Denetim hizmetlerinin başarılı bir biçimde yürütülmesinde, algının yeri gerçekten büyüktür. Çünkü öğretmenler denetim programlarına, denetmene ve onun statüsüne ilişkin algılarına göre tepkide bulunurlar. Benzer biçimde, denetmenler de öğretmenlere, kendilerine ve rollerine ilişkin algılarına göre işlevlerini yürütme eğilimindedirler” (Aydın, 1993:67). Taraflar arasında uyum ve işbirliği olduğunda, gelişim ve olumlu sonuçlar beklenebilir. Bu araştırmada müfettişlerin rehberlik, teftiş ve olumlu duygular geliştirmelerine ilişkin olarak, öğretmen tutumlarının ne olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, okulların 1. ve 2. kademedeki görev yapan öğretmenlerinin, ilköğretim müfettişlerinin rehberlik, teftiş ve olumlu duygular geliştirmesine ilişkin tutumlarını belirlemektir.

1. Öğretmenlerin, müfettişlerin yaptıkları rehberliğe ilişkin tutumları nedir?
2. Öğretmenlerin, müfettişlerin yaptıkları teftişe ilişkin tutumları nedir?
3. Öğretmenlerin, müfettişlerin olumlu duygular geliştirmelerine ilişkin tutumları nedir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma, Mersin ili, Erdemli ilçesine bağlı devlet ve özel okullarında çalışan öğretmenlerin, ilköğretim müfettişlerinin gerçekleştirdiği rehberlik, teftiş ve olumlu duygular geliştirmelerine ilişkin tutumları belirlemeyi amaçladığından, tarama modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama, geniş gruplar üzerinde yürütülen, gruptaki bireylerin bir olgu ve olayla ilgili görüşlerinin, tutumlarının alındığı, olgu ve olayların betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Karasar, 2006)

Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Mersin ili, Erdemli ilçesinde bulunan, 3 ilkokul, 2 ortaokul ve 2 anaokulunda görevli olan toplam 129 öğretmen oluşturmaktadır.

Tablo 1: Yöneticilere İlişkin Kişisel Özelliklerin Dağılımı

	Değişkenler	f	%
Cinsiyet	Kadın	67	51,9
	Erkek	62	48,1
Mezuniyet	Ön Lisans	17	13,2
	Lisans	101	78,3
	Yük. Lisans	5	3,9
	Diğer	6	4,7
Yaş	20-28	16	12,4
	29-37	50	38,8
	38-46	46	35,7
	47 ve üzeri	17	13,2
Kıdem	1-10 yıl	48	37,2
	11-18 yıl	36	27,9
	19-25 yıl	31	24,0
	26+ yıl	14	10,9

Veri Toplama Aracı

Yapılan taramada, veri toplama aracı olarak, Sümbül ve İnandı (2005) tarafından geliştirilen “İlköğretim ve Lise Öğretmenlerinin, İlköğretim ve Bakanlık Müfettişlerine İlişkin Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Ölçek” kullanılmıştır. Ölçeğin verileri, 196 1. ve 2. kademe öğretmeninden toplanmıştır. Ölçekte 1. Ve 2. kademe öğretmenlerinin, ilköğretim ve bakanlık müfettişlerine ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik 20 madde vardır. Ölçekte rehberlik, olumlu duygular geliştirme ve teftiş olmak üzere üç alt boyut vardır. Uygulanan ölçeğin verilerinin çözümü, beşli Likert derecelendirme ölçeği kullanılarak sayısallaştırılmıştır.

“Beşli ölçekteki dört aralık için (5-1=4) hesaplanan aralık katsayıları ise şöyledir (4/5=0,80): 1.00–1.79 “hiç katılmıyorum”, 1.80–2.59 “katılmıyorum”, 2.60–3.39 “kararsızım”, 3.40–4.19 “katılıyorum”, 4.20–5.00 “tamamen katılıyorum” aralıklarıdır. Ölçeğin bütünü için Cronbach Alpha katsayısı 0.93 dür. Alt boyutlardan, rehberlik için Cronbach Alpha katsayısı 0.89; olumlu duygular geliştirme için Cronbach Alpha katsayısı 0.85; teftiş için Cronbach Alpha katsayısı 0,78 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ölçeğin tüm maddeleri bazında Cronbach Alpha katsayısı 0,92 olarak tespit edilmiştir. Bu da ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Gündüz, 2010).”

Verilerin Analizi

Çalışmada kullanılan “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin, İlköğretim Müfettişlerine İlişkin Tutumlarını Belirleme Ölçeğinden” elde edilen verilerin analiz edilmesinde uygun olan bir istatistik paket programı kullanılmıştır. Uygulanan ölçeğin verilerinin analizi, derecelendirme ölçeği kullanılarak sayısallaştırılmıştır. Verilerin yorumlanmasında, yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, tekniklerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmaya yapılan öğretmenlerden toplanan verilerin işlenmesi sonucu elde edilen bulgular ve bu bulguların yorumları yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin, İlköğretim Müfettişlerinin Yaptığı Rehberliğe İlişkin Tutumlarının Yüzde ve Frekansları ile Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam	$\bar{x}$	SS
1.Müfettişlerin bana yaptığı eleştirileri yapıcı buluyorum.	f	16	33	6	64	10	129	3,1473	1,24437
	%	12,4	25,6	4,7	49,6	7,8	100,0		
2.Müfettişleri, deneyimli eğitimciler olarak görüyorum.	f	20	29	16	50	14	129	3,0698	1,29413
	%	15,5	22,5	12,4	38,8	10,9	100,0		
3.Müfettişleri uyarılarını yararlı buluyorum.	f	7	21	8	74	19	129	3,5969	1,09344
	%	5,4	16,3	6,2	57,4	14,7	100,0		
4.Müfettişlerin uyarılarını yararlı buluyorum.	f	14	35	8	63	9	129	3,1395	1,21027
	%	10,9	27,1	6,2	48,8	7,0	100,0		
5.Müfettişleri çağdaş insanlar olarak görüyorum.	f	12	37	17	47	16	129	3,1395	1,22948
	%	9,3	28,7	13,2	36,4	12,4	100,0		
6.Müfettişleri bilgi kaynağı olarak görüyorum.	f	20	50	11	39	9	129	2,7442	1,23920
	%	15,5	38,8	8,5	30,2	7,0	100,0		
7.Müfettişleri rehber olarak görüyorum.	f	8	31	12	49	29	129	3,4651	1,25029
	%	6,2	24,0	9,3	38,0	22,5	100,0		
8.Müfettişler eğitim sisteminde kesinlikle bulunmalıdır.	f	19	50	7	32	21	129	2,8915	1,37068
	%	14,7	38,8	5,4	24,8	16,3	100,0		
9.Müfettişler sayesinde birçok şey öğrendim.	f	24	61	5	32	7	129	2,5116	1,20621
	%	18,6	47,3	3,9	24,8	5,4	100,0		
ORTALAMA								3,078381	1,237563

Tablo 2 incelemesinde öğretmenlerin, müfettişlerin yaptığı rehberliğe ilişkin genel tutumları, 3, 078381 aritmetik ortalama puanı ile “kararsızım” olmuştur. Öğretmenlerin tutumlarının bu şekilde olmasında, ilköğretim müfettişlerinin uygulamalarının hâlâ denetim yönünde olması, rehberliği ön plana çıkarmamalarının etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca öğretmenlerin denetime karşı olan doğal tepkilerinin etkisi olduğu da söylenebilir.

Öğretmenlerin “müfettişlerin uyarılarını yararlı buluyorum” maddesine en yüksek 3,5969 aritmetik ortalama puanı ve “müfettişleri rehber olarak görüyorum” maddesine 3,4651 aritmetik ortalama puanı ile “katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu tutumlarının sebebi müfettişlerden beklentilerinin fazla olması, öğretmenlerin sorunlarının çözümünde, yeni ve değişik uygulamalarda öğretmenlere yardımcı ve yol gösterici olarak görme arzusunun yüksek olması olarak söylenebilir. Yani öğretmenler sorgulayıcı ve yargılayıcı müfettiş profilini istememektedirler. En düşük katılımı ise 2,5116 aritmetik ortalama puanı ile “müfettişler sayesinde birçok şey öğrendim” maddesine göstererek “katılmıyorum” tutumunu göstermişlerdir. Bunun sebebi öğretmenlerin müfettişlerden yüksek beklentilerinin olmasına karşın müfettişlerin bu beklentileri karşılayamamaları, yıllardır süregelen denetimci ve yargılayıcı anlayışın son dönemdeki hızlı değişime ayak uyduramaması, değişimi yakalayabilecek kapasiteye sahip olmayan müfettişlerin, bilgilendirme konusunda yetersiz olmaları olabilir.

Tablo 3. Öğretmenlerin, İlköğretim Müfettişlerinin Yaptığı Teftişe İlişkin Tutumlarının Yüzde ve Frekansları ile Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler		Tutumlar					Toplam	$\bar{x}$	SS
		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum			
15.Müfettişlerden yeterince saygı görüyorum.	f	13	32	15	40	29	129	3,3101	1,33345
	%	10,1	24,8	11,6	31,0	22,5	100,0		
16.Müfettişlerin kullandığı dilden hoşlanmıyorum.	f	11	29	8	47	34	129	3,4961	1,32361
	%	8,5	22,5	6,2	36,4	26,4	100,0		
17.Müfettişler bana çok yardımcı oluyorlar.	f	23	41	11	43	11	129	2,8295	1,29978
	%	17,8	31,8	8,5	33,3	8,5	100,0		
18.Müfettişler eğitim, öğretimden çok evraklarla ilgilenirler.	f	10	10	3	23	83	129	4,2326	1,27789
	%	7,8	7,8	2,3	17,8	64,3	100,0		
19.Müfettişler hak ettiğim sicil notunu verirler.	f	19	34	10	47	19	129	3,1008	1,34539
	%	14,7	26,4	7,8	36,4	14,7	100,0		
20.Müfettişler beni objektif olarak değerlendiriyorlar.	f	27	36	12	41	13	129	2,8217	1,34890
	%	20,9	27,9	9,3	31,8	10,1	100,0		
ORTALAMA								3,29845	1,321504

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin, müfettişlerin yaptığı teftişe ilişkin tutumları 3,29845 aritmetik ortalama puanı ile “kararsızım” yönünde olmuştur. Tutumun böyle olmasında,

ilköğretim müfettişlerinin teftiş uygulamalarında geleneksel anlayıştan sıyrılmayarak, durum tespitiyle alakalı olarak yargılayan şekilde üslup kullanmalarının etkisi vardır denebilir.

Öğretmenlerin “müfettişler eğitim-öğretimden çok, evraklarla ilgilenirler” maddesinde en yüksek 4,2326 aritmetik ortalama puanıyla “tamamen katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir. Müfettişler öğretmenlerin öğrencilerin gelişimi için yaptıkları çalışmaları incelerler. Öğretmenler öğrencilerin gelişimi için yaptıklarını kâğıt üzerine kaydetmeye pek özen göstermezler. Müfettişlerin de kısıtlı süre içinde öğretmenleri gözleyip, onların yaptığı çalışmaları evraklar boyutunda incelemeleri bu sonuca etki etmiş olabilir. Öğretmenlerin “müfettişlerin kullandığı dilden hoşlanmıyorum” maddesine 3,4961 aritmetik ortalama puanı ile verdikleri “katılıyorum” yanıtından, öğretmenlerin müfettişlerin üslubundan hoşnut olmadıkları ve iletişimde problem yaşadıkları söylenebilir. Bunda müfettişlerin otoriter ve yargılayıcı tavırları etkili olmuş olabilir. En düşük katılım 2,8217 aritmetik ortalama puanı ile “öğretmenler beni objektif olarak değerlendiriyor” maddesine olmuştur. Öğretmenlerin bu tutumunda müfettişlerin kısıtlı süre içinde denetlemelere dayanarak ve daha çok evrak üzerinden yaptıkları değerlendirmeler etkili olabilir.

Tablo 4. Öğretmenlerin, İlköğretim Müfettişlerinin Olumlu Duygular Geliştirmesine İlişkin Tutumlarının Yüzde ve Frekansları ile Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam	$\bar{x}$	SS
10.Müfettişleri seviyorum.	f	17	47	18	34	13	129	2,8372	1,24242
	%	13,2	36,4	14,0	26,4	10,1	100,0		
11.Müfettişleri değerli insanlar olarak görüyorum.	f	7	19	13	63	27	129	3,6512	1,12951
	%	5,4	14,7	10,1	48,8	20,9	100,0		
12.Müfettişlerle beraber vakit geçirmekten hoşlanırım.	f	26	50	15	28	10	129	2,5814	1,24811
	%	20,2	38,8	11,6	21,7	7,8	100,0		
13.Müfettişleri saygın kişiler olarak görüyorum.	f	5	23	14	61	26	129	3,6202	1,11239
	%	3,9	17,8	10,9	47,3	20,2	100,0		
14.Müfettişleri kendime yakın hissediyorum.	f	27	51	20	26	5	129	2,4651	1,14596
	%	20,9	39,5	15,5	20,2	3,9	100,0		
ORTALAMA								3,031008	1,175678

Tablo 4'e göre, yönetici ve öğretmenlerin müfettişlerin olumlu duygular geliştirmesine ilişkin genel tutumları 3,031008 aritmetik ortalamayla “kararsızım” olmuştur. Öğretmenlerin, müfettişler ile aynı ortamı kısıtlı olarak paylaşmaları, dolayısıyla da birbirlerini yeterince tanımamasının bu tutumun gelişmesinde etkili olduğu düşünülebilir. Olumlu duyguların gelişmesi için gerekli olan paylaşım ve etkin iletişimin yetersiz kaldığını söylenebilir.

Öğretmenler “müfettişleri değerli insanlar olarak görüyorum” maddesine en yüksek 3,6512 aritmetik ortalama ile “katılıyorum” demişlerdir. Bunda, müfettişlerin yönetici ve öğretmenlerin üzerinde bıraktığı olumlu etkilerden söz edilebilir. Müfettişler, sahip oldukları konum itibarıyla yönetici ve öğretmenlerden daha üst makamda, daha geniş yetkilere sahip olmasının, olumsuz yönleri olsa da öğretmenler için meslek büyüğü olmaları böyle bir tutumun oluşmasına sebep olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada ilköğretim 1 ve 2. kademedeki görevli öğretmenlerin, müfettişlerin yaptığı teftiş, rehberlik ve olumlu duygular geliştirmelerine ilişkin tutumları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Edinilen bulgularda, öğretmenlerin, müfettişlerinin teftiş, rehberlik ve olumlu duygular geliştirmelerine ilişkin genel tutumlarının “kararsızım” olduğu tespit edilmiştir.

Okulların 1. ve 2. kademesinde görevli öğretmenlerin, müfettişlerin rehberlik, teftiş ve olumlu duygular geliştirmelerine ilişkin tutumları belirleme amacıyla yapılan araştırmada, yönetici ve öğretmenlerin müfettişlerin rehberlik boyutuna ilişkin genel tutumları “kararsızım” şeklinde olmuştur. Burada, yönetici ve öğretmenlerin tutumları, daha çok “katılıyorum” veya “tamamen katılıyorum” şeklinde olması beklenen bir durumken, “kararsızım” olmuştur. Rehberlik, müfettişlerin çalışmalarını özünü oluşturmaktadır ve müfettişlerin bu çalışmalarını ilkelere uygun olarak yapmaları gerekmektedir. Müfettişler konumu gereği, öğretmenlere en yakın konumdadırlar ve rehberlik çalışmalarını tatminkâr bir şekilde yapmaları gerekmektedir. Yönetici ve öğretmenler rehberlik hizmetinden tam anlamıyla faydalanmalıdır. Yargılayıcı, emir veren ve eleştiren tutum rehberlikle bağdaşmaz. Müfettişlerin yaptıkları rehberlik, öğretmenler tarafından benimsenmeli ve rehberliğe ihtiyaç duyulmaları sağlanmalıdır. “Bu gibi durumları gidermede, öğretmeni aydınlatmada ve doğru davranışa yönlendirmede rehberlik kaçınılmaz bir olgudur. Rehberlik aşamasında, öğretmeni veya okulu, çevrenin kuvvet yapısı karşısında incitmek, otoritenin kaynağını yoksullaştırır” (Bilgen, 2004: 46).

Öğretmenlerin, müfettişlerin yaptığı teftişe ilişkin tutumları “kararsızım” şeklinde olmuştur. Yapılan denetimin amacına ulaşabilmesi için ilköğretim müfettişlerinin bu süreçte, amaçlılık, planlılık, süreklilik, bütünsellik, nesnellik, açıklık, durumsallık ve demokratiklik gibi ilkeleri göz ardı etmeden – denetimin etkili olması için- bu ilkeleri tek tek uygulamak yerine birbirleriyle etkileşim içinde, neden-sonuç ilişkisi ile uygulamalıdır. Teftişler öğretmenlerin işlerini geliştirerek daha iyi yapabilmelerine yardımcı olmalı, öğretmenlerin özgürlükleri kısıtlamamalı, yaratıcılık, girişkenlik ve hevesleri engellememelidir. Denetlerken geliştirmek, eleştirirken öneride bulunmak, gerektiğinde uygulamalı olarak öğretim yapmak müfettişlerin öğretimsel liderliklerinin temel gerekliliklerindedir” (Pehlivan, 1998:250). “Günümüz eğitimcilerinin pek çoğuna göre de teftiş, eğitim sürecinden daha iyi ürün alabilmek için, bu süreci oluşturan üyelere rehberlik etmektir. Bu teftiş anlayışında müfettiş, öğretmenin güçlü yanlarını daha çok güçlendirme, yetersiz yanlarını yeterli düzeye çıkarmaya çaba harcamaktadır” (Bilir,1998: 91).

Öğretmenlerin, müfettişlerin olumlu duygular geliştirmelerine ilişkin tutumları da “kararsızım” olmuştur. Müfettişler olumlu duygular geliştirmek için, öğretmenlerin davranışlarında bazılarının duygusal olduğunu göz ardı etmeden, onların da sevgi ve saygıya layık olduklarını unutmuyarak, öğretmenlere karşı güven duygusunu geliştirmeli ve onlara dostça yaklaşmalıdır. Müfettişler öğretmenler ile iletişimlerini güçlendirerek denetim sırasında onların moral

durumlarını, çekincemelerini, korkularını göz önünde tutarak onların bu olumsuz duygularını yok etmeye çalışmalı ve gerekirse motivasyonlarını yükseltmelidirler. Müfettişlerin öğretmenlere karşı tuttukları olumlu tavırlar öğretmenlerin moral ve başarılarında etkili olur. Tam tersine yargılayan, kusur arayan, olumsuz rapor ve yaptırım vermeye hazır moddaki müfettiş, karşısında sürekli savunma durumundaki öğretmenleri bulacaktır. Bu da geliştirme ve düzeltme çabalarının boşa gitmesi demektir. “Yapılan araştırmalar, öğretmen moralinin, öğrenci başarısı üzerinde önemli etkilerinin bulunduğunu göstermektedir. Bu gerçekten hareketle, müfettişler, öğretmenlerde olumlu duygular geliştirecek ve onların moralini yüksek tutacak tutum ve davranış sergilemelidirler” (Gündüz, 2010).

Araştırma sonuçlarına dayanarak aşağıdaki öneriler getirilebilir:

1. Müfettişler, denetimlerde, rehberlik odaklı olmalı ve rehberliği de amaç ve ilkelerine uygun yapmalıdırlar.
2. Müfettişler, rehberlik çalışmalarında ve denetim faaliyetlerinde, karşı tarafta (yönetici öğretmen, personel vb.) olumlu duyguları geliştirecek tutum ve davranışlar sergilemelidirler.
3. Müfettişler, denetim ve rehberlik çalışmalarında, çağdaş ve güncel verilere uyumlu hareket etmelidirler.

Etik Metin

Bu makalede araştırma ve yayın etiği kuralları takip edilmektedir. Makale ile ilgili her türlü ihlalin sorumluluğu yazar/yazarlara aittir.

KAYNAKÇA

- Aydın, M. (1993). *Çağdaş eğitim denetimi*. Pegem Yayınları.
- Bilgen, N. (1990). *Örgüt iklimi: millî eğitim bakanlığı teftiş kurulu*. Türkiye ve Orta Doğu Amma İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Bilgen, N. (2004). *Teftişin işlevi: millî eğitim bakanlığı yeni bir teftiş anlayışı yapı ve işleyiş paneli*. Tem-Sen Yayınları.
- Bilir, M. (1998). *Çağdaş denetçi rolleri: ilköğretim müfettişleri semineri*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Bursalıoğlu, Z. (1987). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranışlar*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Gündüz, Y. (2010). İlköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin ilköğretim müfettişlerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 1-23.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Özdemir, S., Yalın H. İ. & Sezgin, F. (2005). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Özdemir, T. (2001). *Çağdaş ve demokratik eğitimde teftiş*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Bolu, Türkiye.
- Pehlivan, İ. (1998). *Denetimde stres ve basıya çıkma yolları*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Rue, L. W. & Byars, L. L. (1990). *Supervision, key link to productivity*. Irwin Publishers.
- Sullivan, S. & Glanz, J. (2000). *Supervision that improves teaching strategies and techniques*. Corwin Press Inc.
- Sümbül, Ö. & İnandı, Y. (2005). İlköğretim ve lise öğretmenlerinin, ilköğretim ve bakanlık müfettişlerine ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 214-226

- Taymaz, H. (2002). *Eğitim sisteminde teftiş – kavramlar, ilkeler, yöntemler*. PegemA.
- Tracy, S. (1995). How historical concepts of supervision relate to supervisory practice today. *The Clearing House, ProQuest Education Journals*, 68(5), 320- 325.
- Üstüner, M., (2006). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45(45),109-127.
- Wanzare, Z. & Costa, J. L. (2000). Supervision and staff development: overview of the literature. *National Association of Secondary School Principals. NASSP Bulletin*, (84),47-54.
- Yalçınkaya, M. (1992). *Ortaöğretimde ders denetimi*. [Yayımlanmamış doktora tezi], Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

EXTENDED ABSTRACT***Investigation of Attitudes of Primary School Teachers towards Primary Education Supervisors***

In the National Education Basic Law No. 1739, “Teaching is a specialty profession that takes on the education, training and related management duties of the State. Teachers are obliged to fulfill their duties in accordance with the aims and basic principles of Turkish National Education. Preparation for the teaching profession is provided by general culture, special field education and pedagogical formation. In order for them to gain the above-mentioned qualifications, it is essential to ensure that pre-service teachers receive higher education, regardless of their education level.” It is legally secured in its form. The definitions in this law draw the general boundaries of teaching.

The necessary specialization training for the teaching profession is provided by the education faculties within the universities. Teacher training undergraduate programs of education faculties are generally regulated by YÖK. In particular, studies are carried out to increase the quality and accreditation of education faculties. “The knowledge, emotions and skills to be gained to teacher candidates in teacher training programs should be arranged in a way that will enable their behaviors in professional life to be more effective. These students, who will practice the teaching profession, should be asked about their attitudes towards the profession, and the attitudes to be gained should be compared and practices and trainings should be given that can turn negative attitudes into positive” (Üstüner, 2006).

“Recent developments in education have changed the role and duties of the inspector. The classical inspector was replaced by the idealist inspector, and the advisory inspector was replaced by the constructive inspector” (Öz, 2003:41). “Perception has a great place in the successful execution of audit services. Because teachers react to supervision programs according to their perceptions of the supervisor and his/her status. Similarly, supervisors tend to carry out their functions according to their perceptions of teachers, themselves and their roles” (Aydın, 1993:67). When there is harmony and cooperation between the parties, development and positive results can be expected. In this study, it has been tried to reveal what the teacher's attitudes are regarding the inspectors' guidance, supervision and their development of positive emotions.

The aim of the research is to determine the attitudes of the teachers working at the 1st and 2nd level of the primary education inspectors towards guidance, inspection and developing positive emotions.

1. What are the attitudes of the teachers towards the guidance given by the inspectors?
2. What are the attitudes of the teachers towards the inspection made by the inspectors?
3. What are the attitudes of teachers towards the inspectors' development of positive emotions?

Since the research aims to determine the attitudes of teachers working in public and private schools in Mersin province, Erdemli district, towards the guidance, inspection and positive emotions carried out by primary education inspectors, descriptive survey model was used. Descriptive scanning is research conducted on large groups, in which the opinions and attitudes of the individuals in the group about a phenomenon and event are taken, and the phenomenon

and events are tried to be described (Karasar, 2006). In this study, easily accessible sampling technique was used to determine the study group. In this context, the study group of the research consists of 129 teachers working in 3 primary schools, 2 secondary schools and 2 kindergartens in Mersin province, Erdemli district in the 2017-2018 academic year. In the survey, the "Scale for Determining the Attitudes of Primary and High School Teachers towards Primary Education and Ministry Inspectors" developed by Sümbül and İnandı (2005) was used as a data collection tool. The general attitudes of the inspectors towards the guidance provided were "undecided" with an arithmetic mean score of 3.078381. It can be said that the fact that the practices of primary education inspectors are still in the direction of supervision and that they do not put guidance in the forefront have an effect on the teachers' attitudes in this way. In addition, it can be said that teachers' natural reactions to supervision have an effect. The attitudes of the teachers towards the inspection made by the inspectors were in the direction of "I am undecided" with an arithmetic mean score of 3,29845. It can be said that the primary education inspectors' use of a judgmental style related to due diligence, by not being able to get rid of the traditional understanding in their inspection practices, has an effect on this attitude. The general attitudes of the administrators and teachers towards the positive emotions of the inspectors were "I am undecided" with an arithmetic average of 3.031008. It can be thought that the teachers' limited sharing of the same environment with the inspectors, and therefore the fact that they do not know each other enough, is effective in the development of this attitude.

Teachers' attitudes towards the inspectors' development of positive emotions were also "undecided". In order to develop positive feelings, inspectors should develop a sense of trust towards teachers and approach them in a friendly manner, without ignoring that some of the teachers' behaviors are emotional and not forgetting that they are worthy of love and respect. By strengthening their communication with teachers, inspectors should try to eliminate their negative feelings and increase their motivation, if necessary, by taking into account their morale, hesitations and fears during the inspection. The positive attitudes of the inspectors towards the teachers are effective in the morale and success of the teachers. On the contrary, the inspector who judges, seeks fault, is ready to give negative reports and sanctions will find teachers who are constantly on the defensive. This means that development and correction efforts are wasted. "Research shows that teacher morale has significant effects on student achievement. Based on this fact, inspectors should exhibit attitudes and behaviors that will develop positive emotions in teachers and keep their morale high" (Gündüz, 2010).

Based on the research results, the following recommendations can be made.

1. Inspectors must be guidance-oriented in their inspections and must do so in accordance with their aims and principles.
2. Inspectors should exhibit attitudes and behaviors that will develop positive feelings on the other side (manager, teacher, staff, etc.) in their guidance and supervision activities.
3. Inspectors should act in accordance with contemporary and up-to-date data in their supervision and guidance work.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Z Kuşağı Seçmen Davranışları

Yeşim HAFIZOĞLU^{1*}

Gönderilme Tarihi: **10 Aralık 2021** Kabul Tarihi: **29 Aralık 2021**
DOI: 10.52974/jena.1035189

Öz:

1995 yılı ve bazı kaynaklarda 2000 yılı sonrasında doğan Z kuşağının diğer kuşaklara göre önemli bir farkı vardır. Bu kuşak, teknolojik gelişmelerin son hızla sürdüğü bir dönemde dünyaya gelmiştir. Özellikle ülkemizde yakın tarihte olması beklenen seçimler için önemli bir rol oynayacağı düşünülen Z kuşağı, siyasi partilerin de ilgisini çekmektedir. Teknolojik çağda doğdukları için diğer kuşaklara göre farklı bir zihin yapısına sahiptirler. Analitik düşünme ve hızlı karar verme bu kuşağın belirleyici özelliklerindedir. Bireysel hareket eden bu kuşak, diğer kuşaklara göre daha özgüvenlidir. Özgür ruhlu oldukları için kurallardan pek hoşlanmazlar. Bu çalışma kapsamında farklı sosyo-ekonomik gruplardan seçilen on sekiz kişi ile görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde sosyal medyanın Z kuşağı üzerinde baskın biçimde etkili olduğu gözlenmiştir. Bu sebeple siyasi partilerin seçim çalışmalarında özellikle sosyal medyaya ağırlık vermesinin Z kuşağını etkilemesi açısından olumlu olacağı gözlenmiştir. Bu çalışmada literatür taraması yapılırken bir yandan Z kuşağına ilişkin özellikler ve bilgiler toplanmış öte yandan da seçmen davranışlarının kuramsal yapıları incelenmiştir. Literatürde; Parti kimliği kuramı, sosyolojik kuram, akılcı tercih kuramı, hâkim kültür ya da diğer adıyla kitle kültürü kuramı olarak sınıflandırılan seçmen davranışları Z kuşağının toplumsal özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda farklı kesimlerden seçilen Z kuşağı bireyleriyle yapılan mülakat (görüşme) sonuçları çalışmaya aktarılmıştır. Ekonomik gelir düzeyi yüksek olan modern ailelerde yetişen bireyler, politik fikirlerini özgürce savunabilmektedir. Buna karşın geleneksel ailerden gelen bireylerin daha muhafazakâr yapıda olup politik açıdan da geleneksel davrandığı gözlenmektedir. Z kuşağının en önemli ortak özelliği telefona olan aşırı ilgileridir. Özellikle sosyal medyadan gelen bildirimleri sebebiyle cihazlarını sürekli kontrol etmektedirler. Siyasi partiler, internete olan bu ilgiyi seçim kampanyaları için faydalanılacak bir yol olarak görmektedirler. Bu çalışmayla birlikte yapılacak ilk seçimlerde oy kullanması beklenen Z kuşağının olası oy verme davranışları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Z kuşağı, seçmen davranışları, siyasal temsil, siyasal katılım, dijital çağ.

Abstract:

Generation Z, born in 1995 and some sources after 2000, has a significant difference

Atf:

Hafizoğlu, Y. (2021) Z kuşağı seçmen davranışları. *International Journal of Education and New Approaches*, 4(2), 141-164. <https://doi.org/10.52974/jena.1035189>

¹Mersin University, Turkey. Orcid ID: 0000-0001-8577-4838

*Corresponding Author: yesimhfz@gmail.com

compared to other generations. This generation was born at a time when technological developments were continuing at the latest pace. Generation Z, which is thought to play an important role especially in the upcoming elections in our country, is also of interest to political parties. Since they were born in the technological age, they have a different mindset than other generations. Analytical thinking and quick decision-making are the defining characteristics of this generation. This generation, which acts individually, is more confident than other generations. They don't like rules because they're free-spirited. Within the scope of this study, eighteen people selected from different socio-economic groups were interviewed. In the interviews, it was observed that social media had a dominant effect on generation Z. For this reason, it has been observed that the focus of political parties on social media in their election efforts will be positive in terms of influencing generation Z. In this study, the characteristics and information related to generation Z were collected while the literature was examined and the theoretical structures of voter behavior were examined. In the literature; Voter behaviors classified as party identity theory, sociological theory, rational preference theory, dominant culture or mass culture theory were evaluated in terms of the social characteristics of generation Z. In this context, the results of interviews (interviews) with generation Z individuals selected from different sectors were transferred to the study. Individuals raised in modern families with high economic incomes can freely defend their political ideas. However, it is observed that individuals from traditional families are more conservative and behave traditionally politically. The most important common feature of generation Z is their extreme interest in the phone. They constantly check their devices, especially due to their notifications from social media. Political parties see this interest in the internet as a way to benefit from election campaigns. This study examines the possible voting behavior of generation Z, who are expected to vote in the first elections.

Keywords: Generation Z, voter behavior, political representation, political participation, digital age.

GİRİŞ

Uygarlık tarihine bakıldığında toplum yapıları zamanla ekonomik, sosyal ve siyasal temele dayalı birçok değişikliğe uğramıştır. Her toplumda farklı zaman dilimleri içerisinde gerçekleşen bu dönüşümler yeni kuşakların oluşmasına neden olmuştur. Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle kuşaklar bir öncekine göre daha ileri seviyede yaşamaya başlamıştır. Her nesil yeni koşullarda yaşamını sürdürürken ihtiyaçlar ve talepler de bu koşullara bağlı olarak dönüşmüştür.

Çağdaşlaşma ve uygar bir toplum olabilmenin özünde bilgi kümülasyonu vardır. Bilimin gelişmesi teknolojik gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. İnsanlar bilim ve teknoloji sayesinde doğa üzerinde daha güçlü olmuşlar ve birçok işi çok hızlı yapar hâle gelmişlerdir. Özellikle internet, hızlı bilgi erişimi sağlamak açısından hem ekonomik hem de hayatı kolaylaştıran bir gelişme olmuştur. Özetle günümüzde bilginin üretim ve yayılımı oldukça hızlıdır. İnternetin hayatımıza girmesi ile yüz yüze ilişkiler ve sosyal hayat, yerini sanal ortamlara bırakmıştır. Bilim ve teknolojinin bu denli gelişmesi bu dönemde dünyaya gelen nesli diğer nesillerden ayıran bir etken olmuştur. Kuşakları akademik olarak inceleyen Mannheim bir neslin oluşabilmesi için aynı dönemde yaşayan bireylerin ortak inanç, ortak kültür ve alışkanlıklara sahip olması gerektiği üzerinde durmuştur. Mannheim'a göre her kuşak toplumsal değişim hızına bağlı olarak özgün bir kuşak bilinci oluşturmuştur (Mannheim, 2018:27). Başka bir tanımlamayla "belli bir dönemde yaşayan benzer olaylara maruz kalan, benzer sosyolojik özellikler gösteren insan toplulukları 'kuşak' olarak betimlenmiştir" (Taş, Demirdöğmez & Küçüköğlü, 2017).

Özellikle 2000 yılından sonra doğan Z kuşağı teknoloji çağının jenerasyonudur. Bilindiği üzere toplumsal kuşaklar, içinde yaşanılan dönemin baskın yapısına göre sınıflandırılmaktadır. Belli benzer yapılar gösteren kuşaklar arasında en büyük dönüşüm Z kuşağı ile meydana gelmiştir. Çünkü bu zamana kadar dünyada hiç bu kadar dijital etkileşimde bulunulmamıştır.

Z kuşağının ortak noktası teknolojisiz bir dönemi hiç görmemiş olmalarıdır. Ancak tabii ki 2000 yılından sonra doğan bütün bireyler benzer toplumsal özellikler göstermemektedir. Özellikle Z kuşağına ilişkin yapılan çalışmaların çoğunda neslin özellikleri sürekli bir genellemeye tâbi olmuştur. Buna rağmen alan çalışması yaptığımız Mersin ilinde mülakata katılan Z kuşağı bireylerinin bir kısmının geleneksel yapıda yaşadığı ve geleneksel toplum alışkanlıklarını sürdürdüğü görülürken bir kısmının modern ailelerde yaşaması dolayısıyla daha bağımsız düşünce kalıpları edindiği gözlenmektedir. Bu bağlamda literatürde bahsi geçen Z kuşağı daha çok modern ailelerde yetişen gençlerin sosyolojik özellikleri ile örtüşmektedir. Özetle geleneksel ve modern toplumlarda doğan gençlerin farklılık göstermeleri dikotomik bir yapı oluşturmaktadır. Ülkemizde yakın tarihlerde yapılacak olan seçimler için önemli bir seçmen kitlesi olan Z kuşağının olası seçmen davranışları siyasi partiler için oldukça önemlidir. Bu sebeple bu çalışmanın literatüre katkısı, Z kuşağının homojen yapıda olmadığı gerçeğinden yola çıkılarak Mersin ilinde olası seçmen davranışlarının siyasi partilere ve bu konuda çalışacak olanlara fikir oluşturmasını sağlamaktır.

Çalışmanın özellikle yüz yüze yapılan görüşme verilerine dayanarak, seçmen davranışlarını etkileyen en önemli faktörün, toplum yapısının geleneksel ya da modern olma durumu olduğu belirlenmiştir. Geleneksel yapıdaki toplumlar, kültürlenme döneminde aile içi kuralları ve politik fikirleri belirli kalıplar içinde çocuğuna aktararak onun bu bilgiler çerçevesinde yetişmesini sağlamaktadır. Kültürlenme kavramı ilk olarak Herskowitz tarafından 1948 yılında kullanılmıştır (Uyguncan, 2005). Kültürlenme “bireyin doğduğu günden ölene kadar içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısını öğrenip benimsemesi toplum tarafından kabul edilen bir birey olması sürecidir” (Güvenç, 1984:320).

Kültürlenme evresi “zoraki, kasıtlı veya gelişigüzel” olmak üzere üç farklı biçimde olabilir. Zoraki kültürlenmede eğitim amacı yoktur. Kültürel değerleri dikte ederek kabul ettirmeye yöneliktir. Kasıtlı kültürlenmede ise farklı olasılıklar oluşmaması için gelenek-görenek, örf-adetin yeni kuşaklara aktarılmasıdır. Kasıtlı kültürlenme, toplumsal kalıpların planlı biçimde aktarılmasıdır. (Görüşmeye katılan ve geleneksel aileden gelen bireylerin kasıtlı kültürlenmeden etkilendikleri belirtilebilir). Son olarak gelişigüzel kültürlenmede plan yoktur. Birey ailede, çevrede, arkadaşlarının yanında duyduğu gördüğü bilgileri kendinde işler ve kültürlenme bilinçsiz bir biçimde olur (Soysal, 2021:174). Gelişigüzel kültürlenme hem geleneksel hem de modern toplumlarda yaşayan Z kuşağını etkilemektedir.

Bu çalışmada teknolojik gelişmelerin içine doğan Z kuşağının seçmen davranışları incelenmektedir. Mersin ilinde yapılan bu alan çalışmasından çıkan sonuca göre geleneksel aileden gelen Z kuşağı mensuplarının geleneksel siyaseti tercih ettiği görülürken modern ailelerde yetişen gençlerin çoğu zaman özgün politik fikir geliştirebildikleri sonucuna varılmıştır. Geleneksel ailelerde otoriter yapı dolayısıyla esnek fikir yapısı olmadığından kalıp yargılar nesilden nesle aktarılmaktadır. Oysa modern toplumlarda bireyselleşme ve kendi fikrini ifade edebilme hakkına sahip olan bireyler özgün fikirler geliştirebilirler. Bu sebeple modern ailelerde politik fikirlerin farklılık göstermesi doğal karşılanır.

Geleneksel toplumlarda değişimlere karşı gösterilen tepkiler, çağdaş toplumlarda değişimin bir gereksinim olduğu inancına dönüşmüştür. Çağdaşlaşma ile bireyselleşme artmış ve belirli değerler etrafında toplanma zamanla erozyona uğramaya başlamıştır. İçinde bulunduğumuz çağ teknoloji çağıdır ve çağdaşlaşmanın vardığı son nokta ise dijital dünyadır.

İnternetin neredeyse dünya çapında yaygın kullanımı ile ülkelerin harita üzerindeki sınırları ortadan kalkmış ve insanlar bilgiye ve diğer kültürlerle çok kolay erişebilir hâle gelmişlerdir. İnternette doğan Z kuşağı ise diğer kuşaklara göre dijital dünyada çok daha etkindir. Bilindiği üzere toplumsal kuşaklar, içinde bulunulan dönemin en kapsayıcı özelliğine göre adlandırılır. Bazı kaynaklara göre 1995 yılından sonra doğan ve bazı kaynaklara göre ise 2000 yılından sonra doğan kuşağa Z kuşağı denilmektedir. Bu kuşak çeşitli kaynaklarda teknoloji kuşağı, online kuşağı, bilgisayar kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Hayata geldikleri andan itibaren akıllı cep telefonları, tabletler, bilgisayarlar vasıtasıyla teknoloji ile iç içe yaşamaya başlamışlardır. Önceki kuşakların birçok değeriyle yabancılaşma problemi yaşayan Z kuşağının en önemli özelliği ise diğer kuşaklar tarafından tam anlamıyla anlaşılamiyor olmasıdır.

Diğer kuşaklara göre oldukça farklı yapıda olan Z kuşağının seçmen davranışları ise tahmin edilememektedir. Akışkan bir dijital dünyada oldukları için bütünsel ve tutarlı bilgi ve fikir yapısına sahip olmakta zorluk çekmektedirler. Sürekli bilgi ve uyaran bombardımanına maruz kalan bu nesil zaman zaman “yankı fanusu”nun içinde sıkışıp kalmaktadır. İnternetteki algoritmalarından dolayı, sürekli benzer fikirlerin yayınlanması bu kuşağı belirli bir kalıbın içine sıkıştırabilmektedir. Ancak esnek zihin yapıları gereği istedikleri anda yeni arayışlara girerek algoritmanın değişmesini sağlayabilecekleri de bir gerçektir. Bu da onların hangi siyasi fikir içinde organize olacaklarına ilişkin bir muğlaklık yaratmaktadır.

Literatür taraması yapıldığında özellikle işletme alanında çalışmalar yapıldığı gözlenmekte ve Z kuşağının satın alma özelliklerine yönelik çok fazla kaynak bulunmaktadır. Ancak bu kuşağın seçmen davranışlarına ilişkin çalışmalar, beklenen düzeyde değildir. Buradan yola çıkarak bu çalışmanın amacı Z kuşağının Mersin ili baz alınarak olası seçmen davranışlarını algılayamaya yönelik katkı sunmaktır.

YÖNTEM

Bu araştırmada literatür taraması yapılarak seçmen davranışları ve Z kuşağına ilişkin eserlerden toplanılan bilgiler derlenmiştir. Tezler, makaleler ve bu konularda yazılmış kitaplardan faydalanılmıştır. Ayrıca nitel araştırma tekniklerinden olan mülakat yönteminden faydalanılarak Z kuşağı seçmenleri ile yüz yüze ve telefonla görüşmeler yapılmış ve seçmen davranışlarına ilişkin bilgi toplanmıştır. Mülakata katılan bireylerin sosyo-ekonomik durumları, eğitimleri ve içinde buldukları çevrenin seçmen davranışlarına etkisi gözlenmiştir. Görüşmelerin ilgi çekici bölümleri yazılı olarak kayda alınmış ancak video kaydı, katılımcıların isteksiz olması sebebiyle yapılamamıştır. Özellikle hazırlanan sorulara verilen yanıtlar ve seçmen davranışlarına ilişkin ekstra bilgiler kayıtlanmıştır. Mersin ilinde ilk seçimlerde oy verecek olan on sekiz gence hem Z kuşağı ile ilgili hem de seçimlerde gösterecekleri siyasi tutumlarla ilgili önceden hazırlanan sorular yöneltilmiş ancak zaman zaman bu soruların dışında da sorular sorulmuştur. Katılımcılar sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda farklı kitlelerden seçilmiş olup mülakat sonuçları değerlendirildiğinde eğitim, meslek, aile, kültür gibi faktörlerin seçmen davranışlarını etkilediği görülmüştür. Özellikle geleneksel yapıdaki ailelerle modern yapıdaki ailelerin Z kuşağından olan çocuklarında, politik davranış açısından farklılıklar olduğu gözlenmektedir.

BULGULAR, YORUM, TARTIŞMA

Araştırmada Z kuşağının seçmen davranışlarına yönelik siyasi tutumları gözlenmiş ve çalışmaya aktarılmıştır. Seçmen davranışlarını etkileyen faktörlerin her bireyde aynı olmadığı

sonucuna varılmıştır. Siyasallaşmanın ailede başlayıp okulda gelişen ve aslında hayatın tüm alanlarına sirayet eden bir kavram olduğu gerçeği üzerinden çeşitli kuramlara değinilmiş ve bu kuramlara göre Z kuşağı seçmen davranışları incelenmiştir. Muhafazakâr ailelerde doğan bireylerin daha tutucu olup politik görüşlerinin ailelerininkine yakın olduğu görülürken modern ailelerde doğan bireylerin daha özgürlükçü ve bireysel kararlarla şekillenen politik görüşlerinin olduğu görülmüştür. Z kuşağı seçmen davranışlarını değerlendirmek için kuşak kavramı ve seçmen davranışları için kavramsal çerçeve hazırlanıp mülakat sonuçları aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

Kuşak Kavramı

Aynı zaman diliminde doğan ve önceki döneme göre farklılaşmış yeni bir dönemin baskın özellikleri dolayısıyla bir öncekinden ayrışan gruplara “kuşak” denilmektedir. Kuşaklar arası çatışma olması doğaldır çünkü dönemseller olarak algılar ve tutumlar değişmektedir. Türk Dil Kurumu’na göre kuşak; belirli yıllarda doğan, ortak yaşam standartlarına sahip, benzer kaygıları hissedip, yazgı anlamında da benzerlik gösteren kişilerden oluşan topluluktur (TDK, 2021). Kuşakların sabit bir süresi olmamakla birlikte genellikle on beş-yirmi yılda bir yenilendiği görülmektedir. Ayrıca algı ve anlayışın değişmesi, ortak yaşanan hayatın dönüşmesi kuşakları birbirinden ayırmaktadır. Kendi içinde tam bir homojenlik yakalanamasa da ortalamanın üzerinde benzer özellikler sergileyen kuşaklar için araştırmacılar da net tanımlar ve bilgiler ortaya koyamamaktadır. Kuşak kavramının sınırlarını daha net biçimde çizebilmek için yaş, fiziksel yaş ve yaşam seyri teorilerinin önemini vurgulayan araştırmacılar yaş olgusunu toplumların gelişmişlik seviyesine göre algılanan bir kavram olduğu üzerinde dururlar. Kapitalizmin gelişmesinde rol oynayan takvim, saat gibi kavramların Batı toplumlarında kronolojik yaş olgusunun değerini arttırmasına karşın az gelişmiş Afrika toplumlarında yaşın Avrupa’ya nazaran pek önemli olmadığı dikkat çekmektedir (Adıgüzel, Batur & Ekşili, 2014). Yine aynı araştırmacılar yaşam seyri teorisinin de kuşakları anlamak için önemli bir kavramsallaştırma olduğu kanısındadırlar. Toplum bilimi tarafından uzun yıllar ihmal edilen grup yaşamları ve bu grupların gelecekte nasıl bir etkileşim içinde olacakları konusu ilk olarak W.I. Thomas ve Florian Znaniecki tarafından çalışılmaya başlandı (Mortimer & Shanahan, 2002:3). Özellikle Thomas yaşamla ilgili verileri toplayarak yaşam öyküsüne derinlemesine bir bakış geliştirdi. Boylamsal araştırmalar yapan Thomas’ın 1920’li yıllarda başladığı çalışması modern sosyoloji için önemli bir kaynak haline geldi. 1950’li yıllara gelindiğinde ise C. Wright Mills yaşam dersinin davranış bilimlerinde okutulması gerektiğini savundu. Mills’e göre tarih incelemeleri yapılırken özellikle biyografiler ve dönemseller durumlar ele alınmalıydı (Mortimer ve Shanahan, 2002:4). Yaşamın karmaşıklığı yüzünden “soyutun zamansız aleminde” çalışmalar özellikle 1950’li yıllara kadar çok derine inememiştir (Nisbet, 1969:37-44) .

Kuşaklar belirli dönemlere göre adlandırılmaktadır. Bu kuşaklar: 1927-1945 Sessiz Kuşak, 1946-1964 BB Kuşağı (Baby Boomer), 1965-1979 X Kuşağı, 1980-1996 Y Kuşağı, 1997 sonrası Z Kuşağı olarak sınıflandırılmaktadır (Taş, Demirdöğmez & Küçüköğlü, 2017:1034). Dolot ise çalışmasında kuşakların dünyada beşli bir ayrıma gittiğini ifade ediyor. 1928-1944 arası doğan gelenekçiler, sessiz kuşak olup otoriteye önem vermektedir. 1945-1965 arası doğanlara baby boomer denmektedir ve bu kuşak iş kolik olma eğilimindedir. 1965-1979 arası doğanlara X kuşağı denir ve bu kuşaktakiler otorite için rahat bir yapıdadırlar ve iş ile sosyal yaşam arasında denge kurma eğilimindedirler. 1980-1995 yılları arasında doğanlar Y kuşağı olup refah bir hayat süren ve teknolojiye merak duyanlardan oluşmaktadır. 1995- 2010 arası doğanlar Z kuşağıdır ve en önemli özellikleri internete bağlı, toplum odaklı, iletişim ve içerik merkezli, değişiklik seven insanlardan oluşmasıdır (Dolot, 2018). Bu beş kuşaktan sonra yeni kuşakların on beşer yıl arayla isimlendireceğini ifade eden bilim insanları 2010 yılından sonra

doğan kuşağa alfa kuşağı adını verirken 2025'ten sonraki kuşaklara da gama ve delta olarak isim verileceğini belirtmektedirler (Çetinkaya, 2020). Z kuşağı ve sonrasında gelen kuşakları önceki kuşaklardan ayıran çok önemli bir fark dünyanın haritalarda çizilen sınırlarının internet sayesinde ortadan kalkmış olmasıdır. Dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar kültürel anlamda çok hızlı bir etkileşim içinde paylaşım yapabilmektedirler. Zannedilenin aksine gündemden kopmuş olmadıkları gibi sadece yaşadıkları ülkenin değil dünya genelinde olan olayları da takip etmektedirler. Bu kuşak; online kuşağı, teknoloji kuşağı, Facebook kuşağı, dijital kuşak, app kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca diğer kuşaklar hiç bu kadar farklı isimlerle anılmamıştır (Dolot, 2018). Dolot çalışmasında Z kuşağının farklı yazarlara göre farklı tarihler ele alınarak değerlendirildiğini ve bu tarihlerin: 1990 yılı ve sonrası doğanlar, 1990-1999 yılları arası doğanlar, 1991-2000 yılları arası doğanlar, 1993-2012 yılları arası doğanlar, 1993-2005 yılları arası doğanlar, 1995 yılından sonra doğanlar şeklinde olduğunu ifade etmektedir.

Birbirinden farklı dönemlerde yaşamış toplumların davranış özelliklerinde kendi içlerinde benzerlik gösterirken diğer dönemde yaşayanlara göre önemli ayrımların bulunması kuşakların toplumsal olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Böylece değerlendirme yapılırken dönemin ruhuna göre daha objektif sonuçlar yakalanabilir. Özellikle Z kuşağının etkili olduğu günümüzde toplumsal değerlerin hızla boyut değiştirdiği gözlenmektedir. Aile içi iletişim azalmakta, elektronik cihazlar zevke göre tüm aile bireylerinin elinde adeta bir uzuv gibi yapışık hâle gelmektedir. Sadece Z kuşağı değil hane halkının hemen hepsi teknolojik araçlarla bütünleşik yaşamaktadır. Bu durum ister istemez aile içi ilişkilerden sosyal hayata ve akabinde siyasete kadar yansımaktadır. Tarihe bakıldığında kuşak çatışmalarının hep var olduğu gözlemlenirken yeni gelen kuşakların bir öncesine göre daha ilerlemiş ve gelişmiş bir biçimine rastlanmaktadır. Bu çalışmada amaç; Z kuşağının siyaset algılarını analiz etmeye yöneliktir. Tabii bunun için önce Z kuşağını anlamak gerekmektedir.

Batılı uzmanlar Z kuşağının hem gerçek dünyada hem de sanal dünyada çok kolay iş yapabilecek düzeyde olduğunu ifade etmektedirler. Ancak önceki kuşaklara göre oldukça farklı bir dünyaları oldukları için daha bağımsız ve özgür olabilecekleri işleri talep etmektedirler. Twitter kullanarak duygu ve düşüncelerini paylaşan, internet forumlarına katılan, özellikle Instagram, Pinterest ve Snapchat gibi sosyal medya mecralarında fotoğraf ve video paylaşan bu kuşak, televizyonu pek tercih etmemektedir. Çünkü izlemek istedikleri yapımları Netflix, Amazon Prime, MUBI, BFI, Indieflix, Spuul gibi platformlardan izlemektedirler.

Z kuşağı internet kanalıyla tüm bilgilere çok kolay erişebilmektedir. Ancak bu kuşak ezber yapma konusunda zayıftır. Sürekli online oldukları için bilgiye zaten kolayca erişebileceklerini bildiklerinden ezber yaparak zihinlerini yormayı anlamsız bulmaktadırlar. Bu kuşak öğrenme yeteneğini zor geliştirmektedir. Bunun asıl sebebi bilginin çok oluşu ve sürekli değişmekte olduğuna inanmalarıdır. Bu sebeple bilginin akılda oluşması belli bir süreye ihtiyaç duyduğundan bu kuşağın bireyleri bu kadar zamanı harcayamayacak kadar sabırsızdırlar. Öğrenme yeteneği olmadığında bu büyük hacimli bilgi dünyasında insan kaybolmaktadır. Sanal dünyadan gerçek dünyaya geçiş olduğunda ise sosyal ilişkilerde bozulma görünmektedir. Z kuşağı basit günlük olaylar karşısında çözüm üretmemektedir (Csobanka, 2016). Aynı zamanda istikrardan hoşlanmayan bu kuşak, her an iş değiştirme eğiliminde olabilirler. Rutinden hoşlanmazlar. Genellikle serbest meslek seçme eğilimindedirler. Z kuşağı önceki nesillere nazaran aile ilişkilerinde oldukça zayıftırlar. Zekidirler ama duygusal zekaları yeterince gelişmemiştir. Bunun sebebi ise gerçek sosyal hayatta bile teknolojiye bağımlı yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Gerçeklik algıları sanal dünya ile iç içe geçmiştir. Bilgiyi çabuk öğrenme çabuk unutma eğilimindedirler. Duygusal anlamda ise bilgiyi işleme

kapasiteleri oldukça düşüktür. Hiçbir işe tam konsantre olamamaktadırlar. Aynı anda birden fazla uyarıcıya maruz kaldıkları için zihin basit düzeyde işleme kabiliyeti geliştirebilmiştir. Çoklu görev sebebiyle ezber yapma uzun süreli kalıcı öğrenme gibi işlemler bu kuşak için oldukça zordur. Bu kuşak narsist¹ kişilik özellikleri göstermektedir (Tari, 2011:105). Yine Tari'nin ifadesine göre asıl istedikleri dijital ayak izlerini başkalarına bırakmaktır. Z kuşağının etik ile ilgili yorumunu yapan Pieper ise, ahlak yönünden bu kuşağı zayıf bulmaktadır (Pieper,1999:76). Tari'ye göre "özellikle gençlerin online oldukları sürece dijital sansürün uygulanmaması sebebiyle her yaşta insanın her siteye kolayca ulaşabilmesi bu kuşağın etik yapısını bozmuştur (Tari: 2011:105). Etik, uyulması ve uyulmaması gereken davranışlar bütünü olarak tanımlandığında (Özturan, 2011) Z kuşağının daha çok uyulması gereken kurallara uymadığı belirtilmektedir. Bu kuşakta uyku problemleri kronik hâle gelmiştir. Sosyal medyanın çok fazla etkisinde olan bu nesil, ünlüleri ve fenomenleri takip ettiğinden rol model olarak önceki nesillerdeki gibi ebeveynlerini veya öğretmenlerini değil bu bireyleri örnek almaktadırlar.

Bu çalışma kapsamında mülakata katılan Z kuşağı mensuplarında tespit edilen özelliklerden en ilgi çekici olanlardan biri de okuma alışkanlıklarındaki değişikliklerdir. Mülakat yapılan grup, geleneksel okuma yöntemlerini terk ederek dijital okumayı tercih etmektedir. Yeni okuma tekniklerine bakıldığında çoklu okuma yapıldığı aynı anda dijital olarak bir çok bilgiye geçiş yapılarak farklı kaynakların daha kısa zamanlı okunduğu verisine ulaşılmıştır. Geleneksel okuma alışkanlıkları doğrusal olmasına rağmen yeni dönem okuma alışkanlıkları sıçrallamalı olarak yapılmaktadır. Geleneksel okumalarda metnin tamamını anlamaya yönelik bir tutum izlenirken yeni okuma durumunda parçalı yapıdaki kısa metinlere odaklanılmaktadır. Görsel yapılar önemlidir ve yazıların kısalığı makbuldür. Z kuşağı sabırsız ve tüketici bir yapıdadır. Geleneksel okuma yapan kuşaklar sessizlik ve derin konsantrasyon ararken dijital çağın bireyleri daha hızlı ve kısa süreli yüzeysel okumalar yapmaktadırlar. Csobanka 2016 yılında yaptığı çalışmada edebiyat öğretmeni olmasının da katkısıyla Z kuşağını incelemiş ve diğer kuşaklarla farkıyla birlikte ayrıntılı bir inceleme yapmıştır. Bu çalışmada Csobanka Amerika'da Z kuşağındaki gençlerin yüzde yetmiş sekizinde akıllı telefon olduğunu ve bu gençlerin onda dokuzunun bağımlı olduğunu ifade etmektedir. Bu gençler sohbet sitelerini uyuşturucu olarak nitelendirmektedirler ve bu sebeple sitelerden bahsederken "drug" yani "uyuşturucu" kelimesini kullanmaktadırlar (Csoblanka, 2016). Amerika için yapılan bu çalışma küreselleşmenin de etkisiyle aslında dünyanın büyük bir bölümüne yayılmış durumdadır. Üstelik sadece Z kuşağı değil X ve Y kuşakları bile teknolojiye karşı bağımlılık geliştirmektedirler. Ontolojik açıdan bakıldığında ise artık bireylerin varlığı neredeyse çevrimiçi olmaya bağlıdır. Çünkü çevrim içi değilseniz "yoksunuzdur". Teknoloji çağı hem büyük bir topluluğun parçası gibi hissettirirken aynı anda derin bir yalnızlık duygusu da oluşturmaktadır.

Z Kuşağı ve Siyaset

Günümüzün en önemli konularından biri Z kuşağı ve siyaset ilişkisidir. Özellikle Z kuşağının hangi siyasi partiye oy vereceği merak konusudur. Bu konunun önemli olmasının sebebi özellikle ülkemizde 2023 yılında yapılacak seçimlerde 2000 yılından sonra doğan seçmen sayısının 5 milyon 940 bin 916 olmasıdır (Molnar, 2016). Bu sayı, siyasi partiler için önemli büyüklüktedir. Bu sebeple siyasetçiler bu yeni ve kendilerinden farklı olan kuşağı anlamaya ve oylarına talip olmaya çalışmaktadır. Yapılan alan araştırmalarının çoğunda Z kuşağının rijit partiler yerine daha esnek partileri tercih ettikleri görülmektedir. Z kuşağının toplumsallaşması

¹ Narsist kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre "özseverlik" anlamına gelmektedir.

önceki kuşaklara göre biçim değiştirerek sanal dünyada olduğundan haberleşme ve bilgi aktarımı oldukça hızlıdır. Siyasi partileri kendi dinamikleriyle ile özdeşleştirerek destekleme eğiliminde olan gençler oy toplamaya çalışan klasik partilerin dışında kendi sorunlarına odaklanan ve bu kuşağı gerçekten ciddiye alan daha hoş görülü partileri destekleme eğiliminde olduklarını ifade etmektedirler. Hepsi siyasete ilgi duymasa da ilgi duyan Z kuşağının bir kısmı partilerin gençlik kollarında görev almaktadırlar. Ancak yine de siyasi parti içinde kendi taleplerini ve vaatlerini dile getirmekten ziyade destekledikleri partinin propagandasını yaparak kendi potansiyellerini geri plana atmaktadırlar. Bir yandan farklı ve güçlü görünen Z kuşağı bir yandan eski kuşakların nüfuzundan tam olarak çıkamamaktadır. Siyasi parti örgütlenmelerinin dışında kalanlar ise kendilerini belirgin bir ideolojiye yakın hissetmemekle birlikte daha evrensel değerlere bağlı görünmektedirler. Önceki dönemler için geçerli olan buyurganlık, otoriterlik, katı tutumlu siyaset, bu dönem gençlerinin tasvip etmediği tutumlardır. Özellikle modern ailelerde büyüyen gençler, dijital toplumdaki önceki gençlerin ebeveynlerinin siyasi görüşlerini benimsediği dönemden oldukça farklı olarak kendi fikirlerinin ve siyasi görüşlerinin anne babalarını etkileyeceğini savunmaktadırlar. Z kuşağı, Bauman'ın Akışkan Modernite Teorisi'nde bahsettiği üzere (Bauman, 2017:140), modernite içindeki katı olan tüm fikirlerin sıvı evreye geçmesi gibi siyasi anlamda biraz daha esnek, sınırları keskin olmayan birtakım fikirleri desteklemektedir. Yaptığımız mülakata katılan Z kuşağı katılımcıları genel olarak eski fikirlerin işe yaramadığı, geleceğin kesin bir şekilde belirlenemeyeceği kanısındalar. Ancak sosyo-ekonomik durumları ve yetiştikleri çevre bazında bunun tam tersini savunan bir grup da mevcuttur. Özetle Z kuşağının seçmen davranışları geleneksel ailelerin yetiştirdiği gençler hariç "seçmen çizgisizleşmesi" bağlamında değerlendirilmektedir. Siyasetten uzak kalan gençler için internet üzerinden sürekli akan haberler akıllarında sürekli farklı partilere sempati veya antipati duymalarına neden olmaktadır. Aslında manipüle edilmek istemeyen Z kuşağının çoğu yoğun bir sosyal medya bilgisi yağmuruna tutulmuş görünmektedir. Bu sebeple gelecek seçimlerde siyasi partilerin hedefi bu kararsız seçmen olarak görülen Z kuşağını hedef kitle olarak belirlemek olacaktır.

Z Kuşağı ve Seçmen Davranışları

Yoğun bir biçimde bilgi bombardımanı altında kalan Z kuşağı, yapılan mülakatta görüldüğü üzere konsantrasyon eksikliği yaşamaktadır. Aniden gelen her türden bilgiye maruz kalıp aynı hızla başka bilgiye geçiş yaparken bir türlü bütüncül düşünemez hâle gelmektedir. Ancak bu kuşakta istisnai bir grup, eğitilmiş ailelerde ve sosyo-ekonomik durumu daha üst düzeyde olan çevrelerde yetişmiştir ki bu grubun farkındalığı ve politik bilinci diğerlerine nazaran daha çok gelişmiştir. Parçalı bir yapı ortaya koyan Z kuşağı bireylerini genellemek bu bağlamda pek mümkün görünmemektedir. Bu kuşağın seçmen davranışlarının nasıl olacağı merak konusudur. Bu sebeple hem bu teknoloji kuşağını yakından incelemek hem de seçmen davranışları hakkında bir veri oluşturabilmek adına bu çalışma yapılmaktadır.

Seçmen Davranışları

Seçmenler kişisel tercihlerinden yola çıkarak oy kullanmaktadır. Ancak seçimler yapıldıktan sonra tüm bu bireysel kararların toplamı sandığa yansımış olmaktadır. Büyük kitlelerin temsilcileri tek tek bu bireysel taleplere cevap veremeyeceği gibi toplumun her türlü talebini de karşılayamamaktadırlar. Temsilci aynı zamanda kendi çıkarlarını da gözetmeye devam etmektedir. Temsilci ve temsil edilenler genellikle aynı tutumu gösteremezler. Ancak yine de temsil kavramı, demokrasilerin önemli bir koşuludur. Demokratik birçok devlet, temsilin soyut bir kavram olduğunu bilir ve halk iradesini kimi zaman vesayet kimi zamansa velayet aracılığıyla iktidara yansıtmaya çalışır. Örneğin vesayet modelinde seçmenler bireysel tercihlerden çok, kamu yararını gözetecek temsilcileri seçme eğilimindedirler. Vesayet

modelinde temsilci liderlik özellikleri göstermektedir. Seçmen görüşlerinden çok halkın kolektif çıkarlarını temsil eden liderin onlar için en iyi olanı yapacağı varsayılır. Vekalet modelinde ise vesayet modelinin tam tersine temsilci seçmenlerin görevlendirdiği bir bireydir ve çok önemi yoktur. Bu bağlamda liderlik vasıfları göstermesi de gerekmemektedir. Bu modelde temsilcinin görevi temsil ettiği seçmenlerin çıkarlarını savunmak ve onların isteklerini yerine getirmeye çalışmaktır. Vekalet modeli vesayet modeline göre seçmen fikirlerini önemseydiği için daha eşitlikçi bir modeldir ve siyasi partiler, halk ve devlet iktidarı arasında köprü kurmaktadır.

1.Siyasal Temsil

Demokrasilerin en önemli özelliği temsile dayalı olmalarıdır. Halk, siyasi temsilde kendini temsil edecek lidere oy vererek kendisi için iktidar yetkisini devreder. Demokratik toplumlarda temsil, seçimler yoluyla gerçekleşmektedir. Bu seçimler serbest biçimde yapılırken aynı zamanda eşit oy hakkını vermek suretiyle demokrasinin şartları da yerine getirilmektedir. Seçim yaşına gelen vatandaşların oy kullanması hem siyasi hak hem de ödevdir. İktidarların meşru hâle gelmesi için adil seçimlerin yapılması oldukça önemlidir. Siyasal sistemlerde özellikle seçmenler, siyasi partilerin ikna etmesi gereken topluluklardır. Dijital çağın başlamasıyla birlikte “Z kuşağı” olarak adlandırılan yeni nesil, siyasi kültürü değiştirme potansiyeline sahip bir bakış açısı geliştirmiştir. Bu kuşaktan önce var olan X ve Y kuşaklarının oy verme eğilimleri siyasi partiler için daha öngörülebilir nitelikteyken Z kuşağının davranışlarının genellikle değişken olması sebebiyle siyasi eğilimleri de tam olarak belirlenememektedir. Siyasi partiler bu kuşağın taleplerine kulak vermek ve onları anlamak durumundadırlar. Çünkü özellikle ülkemizde beş milyona ulaşan bir potansiyel Z kuşağı seçmeni mevcuttur.

Oy verme davranışı birçok faktöre dayanmaktadır. Şöyle ki; seçmenin psikolojisi, yaşadığı toplum, ekonomik durumu, aile yapısı, eğitimi, mesleği bu faktörlerden birkaçıdır. Bunun yanı sıra seçmen davranışları için bazı kuramlar geliştirilmiştir. Bu kuramlar:

1.Sosyalleşme Kuramı

2.Parti Kimliği Kuramı

3. Sosyolojik Kuram

4.Kitle Kültürü Kuramı

5. Akılcı Seçim Kuramı olarak sayılabilir.

Seçmen kimliğinde belirli bir partiye sadakat duygusu gelişmemektedir. Seçmen pragmatik davranarak kendine fayda sağlayacağını düşündüğü partiye oy vermektedir. İçinde bulunulan dijital dönemle birlikte siyasi kültür de değişiklik göstermektedir. Kültür, sosyal yaşamın en önemli dinamiklerinin birleşimidir. Ayrıca insanlar tarafından oluşturulan ve zamanla gelenekselleşen bir yapıdır. Sosyo-kültürün değişmesi doğrudan siyasete de yansımaktadır. Siyasal partilerin amacı seçimlerde iktidarı ele geçirmek olduğundan, parti örgütleri bir bütünlük içinde bu hedefe odaklanacak biçimde seçim kampanyalarına hazırlanırlar. Seçmen davranışını yönlendirmeye çalışarak seçimi kazanmak için çeşitli yöntemler geliştirirler. Seçim sandığında oy toplamak nihai amaçtır. Ancak siyasi partiler nasıl propaganda yaparsa yapsın seçmenin davranışını bir aşamaya kadar etkileyebilirler. Çünkü oy verme işlemi çok farklı duygu ve düşüncelerin toplamından oluşmaktadır.

Sosyoloji ve siyaset bilimi üzerine çalışan bilim insanı Andre Siegfried, 1913 yılında seçimler üzerine ilk ciddi araştırmayı yapmıştır. Fransa’da on beş farklı seçim bölgesindeki seçmen davranışlarını inceleyen Siegfried, yerleşim yerinin oy verme davranışı üzerine etkili olduğunu analiz etmiştir. Fransız siyaset biliminin doğum belgesi olarak nitelendirilen bu çalışmada Siegfried’in kavramsallaştırması üzerinde felsefe öğretmeni İzoulet’in fikirleri, Seignobos’un politik psikolojide gerçekçiliğe ilişkin öğretisinin ve Vidal de la Blache’nin “tarihsel coğrafya bilgisinin” büyük katkısı olmuştur (Scot, 2021,s.22).

Seçmen davranışları yukarıda da değinildiği gibi beş kategoride incelenmiştir:

Siyasal Sosyalleşme Kuramı: Bireyler toplum içinde ister istemez sosyalleşirler ve çevreye uyum sağlarlar. Siyasal sosyalleşme ise bireyin toplumsal yapı içindeki siyasi görüşlere uyum sağlamasıdır. Siyasal kurallar ve davranışlar birey tarafından içselleştirilir. Bireyler çocukluktan itibaren siyasallaşmaya başlarlar. Kültürel olarak aktarılan siyasi fikirler ve tutumlar zaman geçtikçe bireyin siyasal yönden gelişmesiyle şekil değiştirebilir. Özetle insanı siyasallaştıran dönem, siyasal sosyalleşme olarak adlandırılır (Doğan, 2011).

Parti Kimliği Kuramı: Bu kurama göre seçmenin hangi partiyi desteklediği önem kazanmaktadır. Seçmen rasyonel düşünmekten çok duygusal olarak parti liderine bağlanmaktadır ve partisinin tüm söylemlerini doğru kabul etmektedir. Uzun ve sadakat dolu bir bağın kurulması ailede başlamaktadır. Kişi ailesinden sonra girdiği diğer sosyal ortamlarla siyasi tarafını seçmektedir. Ailenin politik görüşü doğrudan çocuğa yansır ve ilk toplumsal siyasallaşmasını yaşayan çocuk ileride edindiği siyasal görüşe ve bu görüşü savunan siyasi partiye sıkı sıkıya bağlı kalmaktadır. Sonuç olarak ailesinin oy verme davranışını örnek alarak ailesiyle aynı siyasi partiyi desteklemektedir (Ünal, 2016).

Sosyolojik Kuram: Bu teoride bireyin yaşadığı toplumsal grup, oy verme davranışını yönlendirmektedir. Faydacı bir yaklaşım güden birey, grup menfaatlerini korumaya odaklanır. Oy verme işlemi aileden çok dış çevredeki grup dinamiklerinden etkilenir hâle gelmiştir. Örneğin etnik ve dini yapı, ait olunan sosyal sınıf ve cinsiyet gibi faktörler oy verme davranışının belirleyicileri olmuştur (Heywood, 2019:241-246). 1944 yılında Kolombia Okulu üyeleri Amerikan Başkanlık seçimi için bir çalışma yürütmüşler ve oldukça şaşırtıcı sonuçlara ulaşmışlardır. Bu çalışmada medyanın seçimlerdeki gücünü göstermeyi amaçlamışlar ancak oy verme davranışlarındaki asıl faktörlerin sosyal grup dinamiklerine ve etnik yapılara bağlı olduğunu görmüşlerdir. Gözlemlenen gruplar, destekledikleri siyasi partileri kendileriyle özdeşleştirerek partilerin yanlışlarını görmemeyi tercih etmişlerdir. Özellikle bu araştırma sonuçlarına göre, gelenekçi bir tutum izleyen seçmenler rasyonel davranmamışlardır (Ünal, 2016). Çalışmada eğitim, gelir durumu ve yerleşim yerinin oy vermede etkin rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu teoriye göre toplumsal sınıfların oy verme davranışları incelendiğinde burjuvanın sağ partileri, işçi sınıfının ise sol partileri destekledikleri varsayımı geçerliliğini korumuştur.

Akılcı Tercih Kuramı: Akılcı tercih kuramında bireyin çıkarları ön plandadır. Bir siyasi partinin geçmişten bugüne yaptığı tüm eylemler bireyin hafızasında yer etmektedir. Seçim zamanı geldiğinde ise birey kendine en uygun olan partiye oy vermektedir. Bu oy verme eyleminde içinde bulunduğu sosyolojik yapılardan çok kişisel tercihleri ön plana çıkmaktadır (Heywood, 2019:355). Bu kurama göre bireyler oy verdikleri parti ya da lider hakkında birçok bilgiye sahiptirler. Özetle seçmenler oy verecekleri partileri kendi fikirlerine uygun olmasına ve çıkarlarını savunmasına göre seçerler. Seçmen eğer oy vereceği parti kazanacak gibi

görünüyorsa kesinlikle ona oy verirken kazanamayacak gibi görüldüğünde kazanmasını istemediği parti seçilmesin diye desteklemediği parti bile olsa oyunu muhalefetten yana kullanır. Bu kuram Anthony Downs tarafından ortaya atılmıştır. Downs, seçmenin oy verme işinde tamamen akılcı davranıp çalışan ve güvenilir partilere oy vereceğini ifade etmektedir. Bu kuramın en büyük eksikliği seçmenin oy vereceği parti veya adayla ilgili doğru ve eksiksiz bilgiye sahip olamayacağı gerçeğidir. Adaylar seçmenlerin kendi çıkarlarına göre oy vereceklerini bildiklerinden zaman zaman ideolojik söylemler yerine, seçmenin duymak isteyeceği şeyleri söyleyerek oy potansiyellerini arttırmaya çalışabilirler. Downs, seçmenin seçim sonucunu değiştirmek için bilgiye ihtiyacı olduğunu ancak seçmen oy verme sonucunda bir bedel ödeyecekse bu bedelin kendi çabasına bağlı olacağını ifade eder. Ardından “O zaman da bu bedeli en aza indirmek için en iyi yol cahil kalmaktır” diyerek daha önce seçmenin rasyonel davrandığını ve bilgi topladığını belirten Downs kendine yöneltilen eleştire bir anlamda onay vererek fikrini değiştirmiştir (Downs, 1957).

Bu kurama göre bireyler farklı bir yöntem kullanarak daha pratik davranıp kanaat önderi seçerler. Bu önderlerin beyanlarına dayanarak oy verme işlemini yerine getirirler. Bu tutum sayesinde bireyler kendileri bilgi edinmek zorunda kalmazlar. Parti programlarını okumazlar ancak kanaat önderi ne derse onun sözlerine güvenirler. Kanaat önderlerine göre oy verme davranışı “sosyal taklit teorisi” ile açıklanabilir. Fransız toplumbilimci Gabriel Tarde, bu teoremi ilk ortaya atan bilim insanıdır (Çebi, 2012). Bu teoriye göre toplum birbirini etkileyen ağlardan meydana gelmektedir ve taklit sayesinde bir bütün olup sürdürülebilir bir hâl alır. Önemli fikirler ve yenilikler seçkinler tarafından ortaya atılır. Toplumda daha alt konumdakiler tarafından taklit edilerek bu fikirler kolaylıkla benimsenir.

Akılcı kuramda bir diğer yöntem ise bireylerin hayatta en çok önem verdikleri konulara yönelen siyasi partiyi desteklemeleri şeklinde ortaya çıkar. Örneğin tarımla uğraşan bir çiftçi tarımı destekleyen bir partiye, işçiye sol partiye, çevreciyse çevre politikalarını ön planda tutan bir partiye oy vererek diğer ayrıntılara önem vermemektedir. Seçmen davranışlarını etkileyen en önemli araçlardan biri medyadır. Çünkü birey siyasi partilerle ilgili bilgiye medya kanalıyla ulaşmaktadır. O halde partiler medyatik güce erişmeyi hedefleyeceklerdir. Akılcı tercih teorisinde toplumsal değil, bireysel tutumlar önemlidir. Bireyin faydasına olan verilere ulaşıldığında parti, söylemlerini ona göre biçimlendirerek oy potansiyelini arttırmaktadır.

Kitle Kültürü Kuramı : Oy verme davranışını açıklayan kuramlardan biri de “kitle kültürüdür”. Bazı kaynaklarda “hâkim ideoloji modeli” olarak da ele alınan bu son kurama göre bireylerin seçmen davranışları manipüle edilerek belli bir alana çekilmektedirler. Bireyler özellikle kitle iletişim araçları kanalıyla yönlendirilmektedir. İktidarları elinde bulunduran güçler, kitle iletişim araçlarını hem gündem belirleme hem de kamu politikalarını oluşturmak için kullanırlar. Hâkim ideoloji, toplumun politik fikirlerini yönlendirmektedirler (Korkmaz 2020).

Kitle kültürünü oluşturmada en önemli araç medyadır. Ana akım medya gücünü zamanla sosyal medyaya bırakmaya başlamıştır. Yani oy verme davranışını eskiden ana akım medya etkilerken şimdilerde sosyal medya etkilemektedir. Dünyadaki teknolojik gelişmeler özellikle Z kuşağı seçmenlerini yoğun biçimde etkilemeye başlamıştır. Siyasetçiler bu bağlamda hedef kitlesi olarak bu kuşağa ulaşmanın yolunun sosyal medya kanalıyla olduğunu fark etmişlerdir. Bu sebeple bu çalışmada asıl konu Z kuşağının seçmen davranışlarına yönelik tutumlarını anlamak olduğundan kitle iletişim araçları kuramı diğer kuramlara göre daha baskın biçimde önem kazanmaktadır.

Siyasetin pazarlama konusu olması 1950’li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Özellikle 1956 yılında Stanley Kelley tarafından başlatılan ilk akademik çalışmalar politik pazarlamaya karşı ilgiyi arttırmıştır (Alp ve Akkılıç, 2020). Özellikle kitle kültürü politik pazarlamada oldukça başat bir kavramdır. Çünkü büyük kitlelere medya kanalıyla ulaşılır ve manipülasyon teknikleri kullanılarak seçmenler istenilen forma kolayca dönüştürülür. Kültürün bileşenleri: inançlar, normlar, değerler, teknoloji, dil ve simgelerdir. Bunlardan hangisi ön plana çıkarılacaksa medya onun üzerine gündem oluşturmaktadır. Bu şekilde seçmen davranışları yönlendirilmektedir.

2. Seçmen Çizgisizleşmesi

Seçmenler bazı etkenler sonucunda destekledikleri partiyi seçim dönemlerinde değiştirebilirler. Özellikle 1990 yılından sonra bir istikrarsızlaşma göze çarpmaktadır. “yüzer-gezer” oy olarak bilinen istikrarsız oyların sebebi çağın gerçekliğinden uzak kalan parti yapıları olmaktadır. Toplum yapısı değiştiğinde toplumsal talepler de değişmektedir. Ancak donmuş, rijit partiler bu değişime ayak uyduramadıklarında seçmenle siyasi partiler arasında ortaya uyumsuzluk çıkmaktadır. Özellikle gençlerin yeni koşullarda dijitalleşmesi sonucu bir önceki kuşaklara göre siyasetten beklentileri farklılaşmaktadır. Eğer partiler yeni söylemler geliştiremezse Z kuşağının oylarını alamayacaklardır.

Z Kuşağının yapılacak ilk seçimlerde olası seçmen davranışlarına ilişkin alan araştırması: Mersin ili örneği

Yapılan çalışmada Mersin ilinden seçilen örneklemde Z kuşağının olası seçmen davranışları nitel mülakat tekniği ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Mülakatlar Mersin iliyle sınırlandırılmış olup farklı sosyo-kültürel yapılarıdaki Z kuşağı gençleriyle yapılmıştır. Mülakatlarda görüşülen kişiler genel olarak Mersin ilinde doğmuş olsalar da göç ile Mersin’e yerleşen katılımcılar da mevcuttur. 18 kişiden oluşan katılımcılar 18-21 yaş aralığındadırlar. Katılımcıların gelir düzeyleri gerek çalışanlar gerekse ailesinden aldıkları harçlıklar bazında 0-3000 TL civarındadır. Katılımcılar farklı sosyo-ekonomik çevrelerden rastgele seçilmişlerdir. Önceden tanışma fırsatı bulunan katılımcılarla mülakat daha uzun sürmüştü, tanışma fırsatı bulunmayan katılımcılarla mülakat daha kısa sürmüştür. Mülakatlar iki ay içinde gerçekleştirilmiştir. Birbirinden farklı alanlarda deneyimleri olan bireylerle bir araya gelerek Z kuşağı seçmen davranışlarının çeşitliliği hakkında bilgi edinilmek istenmiştir. Yüz yüze mülakat yöntemi tercih edilmiştir. Görüşmeler ortalama on-on beş dakika kadar sürmüştür. Ses kaydı alınması istenmediği için konuşulanlar not alınarak veri hâline getirilmiştir. Bazı görüşmeciler çalışmada isminin kullanılmasına izin vermiş olup bazı görüşmeciler izin vermemiştir. Dolayısıyla mülakatlarda gerçek isimlerin kullanılmamasına karar verilmiştir.

Bu araştırmanın hipotezi:

1. Z kuşağı seçmenleri, her ne kadar sanal dünyadan etkilenseler de farklı sosyo-ekonomik ortamlarda birbirlerinden farklı politik davranış sergilemektedirler. Geleneksel ailelerden gelen gençler veya ekonomik olarak daha aşağı gruplarda olan gençler ailelerinin izinden giderek milliyetçi veya dini politika yapan partilere oy verme eğilimindedirler. Ancak özellikle modern ailelerde yetişen Z kuşağı gençlerinin sosyal demokrat partilere karşı eğilimi olduğu görülmektedir.
2. Z kuşağından olup geleneksel ailelerden gelmeyen gençler, yüzer-gezer oyları ile “seçmen çizgisizleşmesi” kavramına uyumlu tutum göstermektedirler. Fikirleri esnek olan bu kuşağın büyük bir kesiminin kitle iletişim araçlarından etkilendiği ve ayrıca bireysel olarak da faydayı maksimize etme eğiliminde olduğu görülmektedir

3. Siyasal manipülasyon için en etkili araç internet üzerinden erişilen kanallardır. Özellikle sosyal medya Z kuşağı için oldukça önemlidir.

Mülakatlarda başlangıçta birtakım sorular hazırlansa da konuşmanın akışına göre konu genişlediğinden zaman zaman sorulara bağlı kalınamamıştır. Ancak genel olarak sorulan sorular aşağıdaki gibidir:

- 1.Kendinizi Z kuşağı bağlamında tanımlar mısınız?
- 2.Z kuşağının en belirgin özelliği nedir?
- 3.Politikaya karşı ilgi duyuyor musunuz?
- 4.Ailenizle benzer politik görüşlere mi sahipsiniz?
- 5.Eğer görüşleriniz farklıysa onların görüşlerini sizce değiştirebilir misiniz?
- 6.Belli bir siyasi yapılanmanın içinde misiniz?
- 7.Politik bilgilere hangi kanaldan ulaşırsınız?
8. Sosyal medya, politik fikirlerinizi etkiliyor mu?
- 9.İçinde yaşadığınız toplumun politik tutumları sizin görüşünüzü etkiler mi?
- 10.Politik olarak yüz yüze görüşmeler mi yoksa sanal ortamda olan iletişimler mi siz daha çok etkiler?
- 11.Televizyon, radyo, gazete ve internetten hangisi sizi politik olarak daha çok etkiler?
- 12.Seçim için yapılan propagandalar sizin siyasi parti tercihinizi etkiler mi?
- 13.Gelecekte umutlu musunuz?
- 9.Ne tarz politikacılara karşı sempati duyarsınız?
- 10.Ne tarz politikacılara karşı antipati duyarsınız?
11. Siyasette en önem verdiğiniz konu nedir?
- 12.Desteklediğiniz siyasi parti var mı yoksa oy vereceğiniz partiye seçim günü mü karar vereceksiniz?

Mülakat yapılan Bilgisayar Programcılığı bölümünden Utku mülakat sorularına aşağıdaki cevapları vermiştir:

“Z kuşağı olarak kendimi tanımlarsam, uzun süre oyun bağımlılığım vardı. Çevremdeki birçok arkadaşım da benim gibiydi. Ailemin zoruyla onlarla ilişki kestim. Bence Z kuşağının en önemli özelliği telefon bağımlısı olmamız. Politikaya karşı özel ilgim yok fakat internette karşımıza çıkan haberleri görüyoruz. İster istemez gündemi takip edebiliyoruz. Ailemin politik görüşlerine katılmıyorum. Zaten baskıcı oldukları için politik fikirlerimi onlara söylemem. Benim görüşlerim farklı ve babamın politik görüşlerini değiştirebileceğime inanıyorum. Ancak annem çok katı. Onun fikirlerini değiştiremem. Belli bir politik yapılanmada görev almıyorum. Politika sıkıcı bence. Ailemin değil ama arkadaşlarımla politik görüşlerinden etkileniyorum. Sanal ortamdan da etkileniyorum. Ben pek televizyon izlemediğim için en çok internetten etkileniyorum. Gazete okuma alışkanlığım yok zaten. Ben esnek politikacıları severim. Katı ve otoriter olmayan gençleri düşünen birine oy vereceğim. Politikacılara güvenmiyorum. Sürekli başka şeyler söylüyorlar. İnternette söyledikleri şeylerin videoları var. Bir süre önce söylediklerini inkâr edip bambaşka şeyler söylüyorlar. Tam desteklediğim bir siyasi parti yok ama aşağı yukarı fikirlerini beğendiğim bir parti var. Seçim zamanı herhalde o partiye oy veririm”.

Sigortacılık bölümü mezunu Süleyman yapılan mülakatta görüşlerini aşağıdaki biçimde sunmuştur:

“Z kuşağı denilince elinden telefon düşmeyen boş insanlar anlaşılıyor, ama bence öyle değil. O telefon sayesinde her şeye ulaşabiliyoruz. Bizden önceki nesil de gazete okuyan her şeyi bilen insanlar değildi bence. En azından benim çevremde pek böyle insanlar görmedim. Ama biz sosyal medyada karşımıza bir bilgi çıksa hemen internetten hızlıca araştırmaya başlıyoruz. Sadece boş boş gezinmiyoruz. Her şeyin de farkındayız. Politikaya aşırı ilgi duyduğumu söyleyemem. Çok bilgim de yok. Ancak milli değerlerime önem veririm. Ailem bizi öyle yetiştirdi. Bundan da çok gurur duyarım. Sosyal medyada eğer benim fikirlere yakın şeyler çıkarsa hemen okurum. Karşıt fikirlere saygım var. Ama tahammül edemediğim de oluyor. Politik bir yapılanmanın gençlik kollarındayım. Asıl bilgiyi partide ediniyorum. Seçim zamanı yapılan propagandalar desteklediğim partininse olumlu etkilenirim. Ben televizyon ve internette daha çok vakit geçirdiğimden politik olarak bu iki araçtan etkilenirim. Gelecekte bazen umutluyum bazen ekonomik anlamda umutsuzum. Yine de bu günümüze de şükür. Ben otoriter yapılı, güçlü politikacılara sempati duyarım. Onların dediklerini yapacak güçte olduğuna inanırım. Benim siyasi fikrim belli kolay kolay değişmez. Ailemin fikrini değiştirmekten ziyade onlarla aynı görüşte olduğum için ben eksik bildikleri varsa onu da evde anlatır onlara aktarırım. Siyasette en önem verdiğim konu ekonomi. Çünkü cebinizde paranız yoksa dışarı adım bile atamazsınız”.

Sosyoloji bölümünden Sude, yapılan mülakatta görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Z kuşağı bence ikiye ayrılıyor. Bir bölümü sosyal medya fenomenlerini taklit eden ve dış görünüşten başka bir şeye önem vermeyenler, diğerleri ise hayatı ciddiye alan okuyup araştıranlar. Ben kendimi ikinci gruptan görüyorum. Gerçi ben de sosyal medyada boş boş vakit harcamıyor değilim ama yine de politikayı, hayatı takip ediyorum. Benim annem ve babam çalıştığı için asıl politik merakım ağabeyimden kaynaklanıyor. Ağabeyim anne-babamızın tam aksine politik fikirleri olan biri. Konuşunca ona hak veriyorum. Bazen babam tam tersi şeyler anlatıyor. O da mantıklı şeyler söylüyor. Ben politik görüşlerimi tam olarak belirleyemedim. Annem muhafazakâr birisi. Onunla hiç tartışılmıyor. Babam da bizim fikirlerimizi küçümsüyor. Ağabeyim bana bilgi veriyor ve benim de düşünmemi sağlıyor. Sosyal medyadan etkileniyoruz. Bazen de televizyondaki tartışma programlarını izliyoruz. Politik bir yapılanmada değilim ama her an girebilirim. Bu yıl sosyoloji bölümünü kazandım. Ailemden ayrı kalacağım için biraz endişeleniyorum. Bölümü okuyunca politik görüşlerimin değişebileceğini düşünüyorum. Zaten aklım karışık. Oy vermeye gidince sanırım içimden geldiği gibi davranacağım. Büyük ihtimalle ağabeyimle benzer partiye oy vereceğim. Ne tür politikacılara sempati duyarsınız demiştiniz, güvenilir olana sempati duyarım. Gelecekte yana umudum hâlâ var. En azından üniversiteyi kazandım. Siyasette de özellikle kadına şiddet konusuyla ilgili konular ilgimi çekiyor. Sosyal medya paylaşımlarımı da bu yönde yapıyorum. Farkındalığın bir parçası olmak istiyorum”.

Sueda'nın mülakatta ifade etikleri ise şu şekildedir:

“Bence Z kuşağı harika. Öz güvenli, teknolojiyi çok iyi kullanabilen, dünyayla bağ kurabilen bir kuşak. Z kuşağının hepsi böyle diyemem ama benim çevremdeki arkadaşlarım en azından böyle. Ben şanslı bir insanım. Ailem oldukça demokrat. Evde fikirlere hep saygı duyuldu. Milliyetçi bir ailem var. Vatan sevgisini bana ve kardeşime öğrettiler. Annem namazını kılar, başı kapalı. Ama bize hiç baskı kurmadı. Özellikle eğitimime çok önem verdi. Her türlü kursa gittim. Kendimi tanımama ve gelişmeme olanak sağladı. Babamsa maddi manevi bize çok iyi

baktı. Dediğim gibi şanslıyım. Bu yıl dış hekimliğini kazandım. İstanbul'a gideceğim. Çok heyecanlıyım. Politik olarak milliyetçiyim. Ama üniversite hayatımın görüşlerimi nasıl etkileyeceğini bilmiyorum. Genel olarak sert tutumlu politikacılardan pek hoşlanmam. Tabi bir ağırlığı olmalı ama yine de saygılı olup güzel konuşan, ikna kabiliyeti gelişmiş olanlara karşı sempati duyarım. İnternette etkileniyorum. Gazeteyi bazen internette okurum. Açıkçası televizyon pek izlemiyorum. Siyasette önem verdiğim konu Suriyeli ve Afgan mülteciler konusu. Göç konusunun düzensiz olduğunu düşünüyorum. Desteklediğim siyasi partiden çok desteklediğim politik görüş var. Bu görüşe kim daha çok yakınsa ona oy vereceğim. Gelecekte umutluyum. Z kuşağı olarak kendimize güveniyorum”.

Bu yıl elektrik mühendisliği bölümünü kazanan Burak'la yapılan mülakattaki bilgiler aşağıdaki gibidir:

“Z kuşağı denilince özgürlük aklıma geliyor. Bence biz önceki nesillerden daha özgür ruhluuz. Toplum baskısını çok hissetmiyoruz. Belki zamanımızın çoğunu sanal alemde geçirdiğimiz için de olabilir. Birbirimize benzer türdeki insanlarla arkadaşlık kuruyoruz. Bir de havalyız bence. Sosyal medya fenomenlerinden etkileniyoruz. Bence bizim kuşağın en önemli özelliği kolay para kazanma yollarını bulmuş olmamız. Ben ve arkadaşlarım bir ofiste oturup hayatımızı oraya adayamayız. Zevkli bir iş yapmak ve çok para kazanmak istiyoruz. Gerçi bu yıl elektrik mühendisliğini kazandım. Hayat ne getirecek bilemiyorum ama illâ da bu işi yapmak zorunda değilim. Diplomamı bir alayım da. Zaten Türkiye’de kim mezun olduğu bölümünün mesleğini yapıyor ki? Ben politik fikirlerimin hepsini internette öğrendim. Merak ettiğim konularda aileme soru sordum. Yeterli bilgi veremedikleri zaman arama motoruna yazıp bir dürü şey öğrendim. İyi ki internet var. Bence başkalarının dediği gibi kötü bir şey değil. Kendimi Mersin’de sıkışıp kalmış gibi hissetmiyorum. Dünyayla bağ kurabiliyorsun. Ben “Youtuber” olmak isterdim. Birçok bilgiyi youtuberlardan öğrendim. Merak ettiğim konuyu yazıyorum. Kaliteli youtuberlar var, öyle güzel anlatıyorlar ki.

Bulduğumuz ortamda karşıt siyasi fikirler olunca ortam hemen geriliyor. Böyle olunca politik fikir savunmanın doğru olmadığını ama herkesin birbirine karşı saygılı olması gerektiğini düşünüyorum. Sanal alemde twitter kullanıyorum. Orada daha özgürüm bence. Canımı sıkan olursa engellerim. Ama gerçek hayatta daha dikkatli oluyoruz ister istemez. Siyasi kutuplaşmanın olduğu ortamlarda çok geriliyoruz. Hem özgün olmak gerekiyor hem de toplumdaki dışlanmamak için de herkes gibi davranmanın daha akıllıca olduğunu düşünüyorum. Televizyonda ve sosyal medyada algı yönetimi yapıldığının farkındayız ancak yine de etkilenmeye devam ediyoruz. İnternet üzerinden yapılan algoritmalarla dolaylı hep benzer şeylere maruz kalıyoruz. O algoritmayı kırmak ve farklı fikirleri de araştırmak istiyorum şahsen. Benzer şeyin bildirimleri gelip duruyor. Böylece manipüle ediliyoruz. Bunları da Netflix’te bir belgeselden öğrendim. Yine de kandırıldığımızı bilsek de internette kurtulmamız imkânsız bence. Politik fikirlerimde ve olası seçmen davranışlarımda kararsızım. Konsantrasyon bozukluğu yaşıyorum ve her şeyi çok çabuk unutuyorum. İz bıraktığını düşündüğüm şeyleri kısa zaman sonra unutuyorum ve yeniden karşıma çıkarsa hatırlıyorum. Bu yüzden Oy verirken sanırım bende en çok olumlu izi kim bırakırsa ona oy vereceğim. Net değilim. Ailemin politik fikrini değiştiremem ama onların dediğini de körü körüne yapmam. Özellikle bir siyasi parti reklam verirse onun çalıştığını düşünüyorum. İnternette karşıma parti reklamı çıkarsa etkileniyorum. Gelecekte umudum var ama bu ekonomik bir şey bence. Ailemin maddi imkânı olduğu için gelecekte korkmuyorum” biçiminde görüşlerini ifade etti.

Bilgisayar mühendisliğinden Yiğit mülakatta fikirlerini aşağıdaki gibi açıklamıştır:

“Biz sanıldığı gibi internette saatlerce boş işlerle uğraşmıyoruz. Düşünüyoruz. Kitap okuyoruz ve çevremizde okuyan yoksa internette bizim gibi okuyan kişilerle bağlantıya geçip onlarla her şeyi konuşabiliyoruz. Ben bilgi anlatan güvendiğim youtuberları takip ediyorum. Bildirim gelince hemen dinliyorum. İlgimi çeken konuya o konuda ne bulsam okuyorum. Ben siyasetle ilgili en çok beni ilgilendiren kısma yönelik düşüncelerimi söyleyebilirim. Sınavlar her geçen gün zorlaşıyor ve sürekli sistem değişiyor. Kendimizi güvende hissetmiyoruz. Aşırı baskı altındayız. Üniversiteyi kazandım ama gerçekten depresyona girdim. Sürekli endişeliyim. Çevremde birçok arkadaşım da böyle. Şimdi ben tam burslu iyi bir üniversite kazandım ama sınavlarda başarısız olsam bursum yanar. Kazandığıma sevinemiyorum bile. Korkuyorum. Ama bunu çevreme belli etmiyorum. Uykumun çok kaçtığı oldu. Bir yandan sosyal medyaya bakıyorum. Millet çok keyifli. Her şeyleri var. Saçma bir video çekiyor. Yüzlerce takipçi kazanıyor. Banka hesabına para yatırıyor. Ama saygınlıkları yok. Ben hem iyi bir bölüm okumak hem de işe girince çok para kazanmak istiyorum. Bu konular kafamızı meşgul ederken hangi parti bizim fikirlerimize önem verip geleceğimizi düşünürse ona oy vermemiz gerekiyor bence. Futbol takımı gibi parti tutulmaz. Kim iyi iş yaparsa oylar ona verilmeli. Benim babam öldüğü için annem ve kardeşlerimle yaşıyorum. Annemin siyasi görüşünden etkilensem de Z kuşağı olarak yine de kendi fikrim var. İstedğim partiye oy vereceğim. Bir siyasi yapılanmada değilim. Zaten ders çalışmaktan buna vaktim olmadı. Gelecek kaygım var. Ben akıllı konuşan ve güvenilir olan siyasetçilere ilgi duyuyorum. Bir de hemen sinirleniyorlar birbirleriyle tartışıyorlar. Daha kontrollü olmaları gerekir diye düşünüyorum. Seçimler için yapılan propagandalardan çok bir siyasetçinin geçmişten bugüne ne yaptığı önemli. Ama yine de reklamlardan etkileniyorum. Siyasette en önem verdiğim konu gençlerin gelecekte endişe duymayacağı bir ülkede yaşamak. Desteklediğim bir siyasi parti var. Ama o benim dediklerime önem vermiyorsa başka partiye de oy atabilirim. Seçim günü her şey belli olur bence”.

Lise mezunu Ayşe, mülakatta düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Yeni nesil farklı. Biz yenilikçiyiz. Gelenekler güzel olabilir ama biz o geleneğin içinde değiliz. Telefonlarla bambaşka hayatlar görüyoruz. İster istemez etkileniyoruz. Ben ailemle farklı görüşteyim. Politikayla ilgili her şeyi bildiğimi söyleyemem ama içime sinmeyen bir şey olduğunda muhalefet ederim. Bizim belki de en önemli özelliğimiz daha korkusuz bir nesil olmamız. Kafamız daha özgür çalışıyor. Zarar görmemek için sisteme uyum sağlıyoruz ama aklımızda önceki nesiller gibi kalıplar yok. Siyasi bir oluşumun içinde değilim ama elbette fikirlerim var. Ben okuyamadım. Aslında okulu pek de sevmedim. Zaten çevremde birçok kişi “okuyanlar ne oldu ki” diyor. Okumadığım için kendimi bazen eksik hissediyorum ama okuyanların da istediği işi yapamadığını görünce pek önemsemiyorum. Babam evde haber çok izler. Bizde de ister istemez kulak dolgunluğu oluyor. Ben herhalde babamla aynı partiye oy vermem. Ama seçim günü ne yapacağımı da tam bilemiyorum”.

İşletme bölümünden mezun olan Seçkin mülakatta aşağıdaki fikirleri belirtmiştir:

“Biz Z kuşağı olarak bence çok güçlüyüz. Dinamiğimiz bir kere. Ben siyasete “Corona” döneminde ilgi duymaya başladım. Aslında o dönemde internet bağımlısı da oldum denilebilir. Evde vakit geçmeyince karşıma ne çıkarsa izledim, bilgisayar oyunu oynadım ve sosyal medyada her çıkkanı okudum diyebilirim. Bir kere o dönemde bir kaygı durumu oldu içimde. Ekonomik olarak zarar gördük. Babamın esnaf ve işleri durma noktasına geldi. Ekonomik sıkıntıyı unutmak için yani düşünmemek için internetten çıkmıyordum. O dönemde siyasi partilerin konuşmalarını da dinliyordum. Özellikle kardeşim sınava hazırlanıyordu ve onun online eğitimi yüzünden sınav kaygısı oldu. Siyasiler çözüm üretmeye çalışıyorlarsa da hem

ekonomi hem de eğitim yönünden yüksek düzeyde evde gerginlik vardı. Şimdi oy verecek olsam ekonomi ve eğitim konusunda güvenilir bir partiye oy vermek isterim. Sağ olsun devlet büyüklerimiz ellerinden geleni yaptı. Devleti yönetmek de kolay iş değil ama biz evde yiyecek alamazsak asıl sorun bu olur. Bu yüzden ekonomik güvence çok önemli. Ailem ve ben benzer politik görüşteyiz. Ama sanırım ben onlardan daha çok şeyi takip edebiliyorum. Onlar tartışmaya kapalı oldukları için evde pek politika konuşmuyorum. İnternette ve arkadaşlarımdan etkileniyorum. Bir de şunu eklemek isterim ki Z kuşağı olarak hangi partiye desteklersek destekleyelim biz en azından benim çevremde pek radikal değiliz. Kim iyi çalışırsa ona oy vereceğiz. Çalışmazsa diğer seçimde başka partiye oy vereceğiz”.

Hamdi, Mehmet ve Ezgi ile ortak mülakat yapılmıştır. Mülakatta Hamdi:

Ben askerden yeni geldim. İş yok. Para yok. Ailemin durumu iyi değil. Siyaset deyince ben süslü laflar yerine çözüm üretilmesini bekliyorum. Ailemin politik görüşü geleneksel. Ben de fikirler açısından pek açık fikirli değilim ama sırf gelenek için de oy vermem herhalde. Çünkü gelecek kaygım çok yüksek. Hiçbir şeye tam mutlu olamıyorum. Covid de geçirdim. Hastalık da psikolojimi bozdu. Zengin ve fakir arasındaki ayrımı sosyal medyadan görebiliriz. Eskiden zenginlerin hayatını dizilerden izlerdik şimdi Instagramda herkes lüks içinde yaşıyor gibi görünüyor. Ben iş başvuruları yapıyorum. Asgari ücrete bile iş bulamıyorum. Ben rahat yaşamak istiyorum. O yüzden ekonomik olarak iyi politikalar sunan partiye oy vereceğim. Ekonomi dışında üretilen politikalara çok önem vermiyorum açıkçası. Çünkü temel ihtiyaçlarımı karşılayacak param yokken başka şeylerin hayalini bile kuramıyorum”.

Mehmet:

“Ben üniversite mezunuyum, evde oturuyorum. Cebimde param yok. Pandemi iyice durumu kötüleştirdi. Ben de Hamdi gibi iş ve para istiyorum. Siyasilerin asıl görevi iş imkânı yaratmak bence. Aileme yük oluyorum. Ben ülkemi çok seviyorum. İşim olsa düzgün bir maaşım olsa ülkem için seve seve çalışırım. Ezgi ve ben evlenmek istiyoruz ama bu şartlarda nasıl yuva kuralım. Z kuşağı ile ilgilenen partiler var. Hepsi güzel vaatlerde bulunuyor ama cebimizde para olmadıktan sonra hayallerle yaşayamayız. Oyumu seçim zamanı en güvendiğim parti hangisiyse ona vereceğim. Politikadan çok anlamadığım için belli bir partiye yakınlığım yok. Siyasetçilerin de oy için gerçekleri söylemediklerini düşünüyorum. Umarım Z kuşağı gelecekte daha iyi bir çevrede yaşar”

Ezgi ise Z kuşağının oylarının biraz daha muhalif olduğunu ifade etmiş ve:

“Ben evde ailemden daha çok siyaseti takip ediyorum. Annem aşçı yardımcısı, babam manavda çalışıyor. Ben boştayım. İnternette her şeyi görüyoruz. Annem pandemide işsiz kaldı. Babam asgari ücret alıyor. Ev kira. Geçim çok zor oldu. Benden küçük iki kız kardeşim daha var. Ben de Mehmet ve Hamdi gibi ekonominin en önemli şey olduğunu düşünüyorum. Potansiyelimiz var kullanamıyoruz. Kendimizi devamlı eksik hissediyoruz”. Seçimlerde oy vereceğim parti belli. Ailemle farklı partilere oy vereceğiz. Çünkü onların düşünceleri kalıplaşmış. Değişmesi mümkün değil ama ben kendi görüşlerim doğrultusunda oy vereceğim” şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

Nihan komi olarak bir kafede çalışmakta ve düşüncelerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

“Z kuşağı deyince bir zengin ailelerin çocukları olan Z kuşağı var ki onların hayatını internette izliyoruz. Bir de bizim gibi yoksul ailelerin çocukları var. Ben günde on iki saat çalışıyorum. Asgari ücret alıyorum. Maaşımı aileme veriyorum. İki yıllık üniversite bitirdim. Haftada altı gün çalışıyorum. Çok şükür işim var. Ailemi çok seviyorum ama yaşam koşullarımız çok zor. Benim gelecekle ilgili hayalim yok. Siyasetten bir şey beklemiyorum. Politikaların bizim gibilere etki etmeyeceğini ve sonsuza kadar böyle zor bir hayat yaşayacağımı düşünüyorum. Bir mucize olursa orasını bilemem tabi. Oy kullanırken kimi daha yakın hissedersem ona oy veririm. Çalıştığım kafeden başka bir hayatım olmadığı için bir hayalim de yok”.

Erkan üniversite 1. sınıf öğrencisi. Bankacılık bölümünden Erkan görüşlerini,

“Küçükken çok yüksek yerlere geleceğimi düşünüp ona göre hayaller kurardım ve çalışırdım. Şimdi 19 yaşındayım. Ve büyüdükçe karamsar bir insan oldum. Ben ülkeme hayırlı bir insan olmayı çok istiyorum ama bunu nasıl yapacağımı bilemiyorum. Daha birinci sınıftayım çevremde bir kişinin bile geleceğe yönelik umudu yok. Sonra sosyal medya internet bağımlısı diyorlar Z kuşağına. Sadece orada güzel şeyler görüyoruz. Hayatımızda asla ulaşamayacağımız hayatlar var. Bir yandan özenip bir yandan da umutsuzluğa kapılıyoruz”, biçiminde aktarmıştır.

Zeynep bu yıl üniversite 3. sınıf öğrencisi. Diyetisyenlik okuyor. Görüşlerini,

“Ben Z kuşağının biraz abartılı bir hayat yaşadığını hiçbir şeyi takmadığını düşünüyorum. Benim ailem muhafazakâr ben de öyleyim. Siyasi görüşümün değişeceğini sanmıyorum. Kendimi bu görüşte ve destekliğim partiyle güvende hissediyorum. Çevremizde görüştüğümüz çoğu kişi bizim gibi düşünüyor. Tabi daha iyi şeyler yapılamaz mı yapılır ama diğer partilerin geçmişte yaptıklarını da biliyoruz. Bu yüzden desteklediğim partiden daha iyi bir partinin olmadığını düşünüyorum. Oyumu desteklediğim partiye vereceğim. Z kuşağının çoğunda ahlaki yozlaşma olduğunu düşünüyorum. Gelecekte umutluyum. Ülkemiz için her şeyin en güzeli olacaktır, buna eminim. Geçici problemler olabilir ama hepsine çözüm bulacak güçteyiz bence”, biçiminde ifade etmiştir.

Tolga adında asgari ücretle çalışan 21 yaşındaki genç, yapılan mülakatta fikirlerini aşağıdaki gibi açıklamıştır:

“Biz Z kuşağı olarak teknolojiyi kullanan, bilgiye ulaşan bence eski kuşaklara göre daha bilinçli kişileriz. En çok bizden büyüklerin bizi cahil ve internet bağımlısı olarak görmesine canım sıkılıyor. Cahil diyenler de bence çok bilgili insanlar değil. Elimizden telefon düşmüyor ama evde herkes telefonla uğraşıyor. Biz göze batıyoruz. Politikayla ilgili sorunuza gelince ben politikayla eğitim ve ekonomi açısından ilgileniyorum. Bir de iş bulma açısından politika önemli bence. Ablam var üniversite mezunu ve dört yıldır işsiz. Ben günde 10-12 saat çalışıyorum. Asgari ücret alıyorum. Babam asgari ücret alıyor. Ev kira. Yani ister istemez ekonomik sıkıntılar bizim politik görüşlerimizi etkiliyor. Oy verirken oyum boşa gitmesin istiyorum. Ülkeyi yönetenlerin ekonomik olarak daha iyi şartlar getirmesini istiyorum. Ailemin politik görüşleri ile bazen benzer bazen farklı düşünüyorum. Sosyal medya politik fikirlerimi etkiliyor özellikle youtube çok etkili bence. Tam bir şey izlerken reklam çıkıyor ilgi çekiciyse siyasi reklamı izliyorum. Televizyon pek izlemem zaten bu yüzden internet üzerinden bilgiye ve haberlere ulaşıyorum. Çevremdeki arkadaşlarımla politika pek konuşmayız. Ama parasızlığı

hepimiz konuşuyoruz. Seçim zamanı kime oy vereceğimi daha netleştirmedim. Bana, samimi gelen, umut veren ve gençlerin sorunlarını çözeceğine inandığım partiye oy vereceğim”.

Ece 22 yaşında ve KPSS’ye hazırlanıyor. İşletme lisans mezunu. Mülakata verdiği cevaplar aşağıdaki gibi:

“Z kuşağı deyince kendimizi her şeyin farkında olan bir kuşak olarak tanımlıyorum. Büyükler bizi hep sosyal medya bağımlısı olarak değerlendiriyor ama onların fikirleri sanki donmuş. Çoğu aynı şeyleri söyleyip duruyor. Bence akıl yaşta değil baştadır. Biz, kızdıkları telefonlardan her şeyi okuyup öğrenebiliyoruz. Yaşı büyük olanlar da hep sosyal medyada vakit geçiriyorlar sonra bizi eleştiriyorlar. Sanki herkes bilim üretiyor. Bence herkes vakit öldürüp sanal mutluluklar peşinde koşuyor. Biz sınava hazırlandığımız için internetten genelde soru çözüyoruz.

Politik bir grupta değilim. Politikaya özel ilgim olmasa da hiç ilgilenmiyor da değilim. Ailemin de katı politik görüşleri yok. Ama benim fikirlerim var tabi ki. Kime oy vereceğim belli. Desteklediğim partiyi haberlerde, sosyal medyada özellikle twitterda takip ediyorum. Annemle aynı politik görüşteyiz. Babam farklı düşünüyor. Herkes istediğine oy verir. Babamın fikirlerini değiştiremeyeceğimizi düşünüyorum. Eskiden annem de babamla aynı düşünürdü. Onunla konuşa konuşa fikirlerinin değişmesine sebep olmuş olabilirim. Belki de kendi kararı ile değiştirmiştir. Seçim zamanı içimden gelen partiye oy atacağım. Gençlere değer verene ve fikrimizi dinleyen partiye oy vereceğim. Tek isteğim KPSS’yi kazanmak ve güvenli bir işe girebilmek”.

Psikoloji bölümünden Ayşegül ile yapılan mülakatta ise katılımcı şu ifadelerde bulunmuştur:

“Z kuşağını tanımlamak gerekirse diğer kuşaklara göre daha serbest düşünen bir kuşağız. İlişkilerde daha açık kendimizi ifade edebiliyoruz. Ancak diğer kuşaktakilerden farklı olduğumuz kesin. Bir fikre bağlanıp kalmıyoruz. Yeniliğe açığız. Siyasetle doğrudan bağım yok ama aktif twitter kullanıcısıyım. Orada televizyondan daha güvenilir haberler dolaşiyor bence. Anında birçok şeyden haberimiz oluyor yani. Elimize telefonla geziyoruz diye sadece boş boş sayfalara bakmıyoruz aslında. Bu arada annem ve babam politik olarak sosyal demokrat yapıdalar. Benim fikirlerime saygı duyarlar. Zaten ben de onlara yakın görüşlere sahibim. Bu yüzden onları etkileme ihtiyacım olmuyor. Bir de bizim çevremizde hemen hemen herkes bizim gibi düşünüyor. Benim politik fikirlerim internette okuduklarım sayesinde gelişti. Bu yıl psikoloji bölümünü kazandım. Okumayı severim ve politikanın aslında hayatımızın her alanında olduğunu düşünüyorum. Siyasetçilerin biraz daha kibar olmasını isterdim. Sürekli kavga eder gibi bir halleri var. Ben örnek alacağım bir siyasetçiye oy vermek isterim. Saygı duyacağım ve güveneceğim birini isterim. Siyasetçileri yakından göremediğimiz için yüz yüze görüşme imkânı olmuyor. Bu yüzden biz de onları takip ettiğimiz kadarıyla değerlendirebiliyoruz. Desteklediğim siyasi parti var. Oyumu kime vereceğim belli yani”.

Şerife adındaki limon işçisi ile yapılan mülakat aşağıdaki gibidir:

“Bizim için en önemli şey evimizin rızkını kazanabilmek. Sabahın erken saatlerinde kalkıyoruz. Bizim politik görüşlerimiz belli. Mersin’in Erdemli ilçesinde yaşıyoruz. Yörüğüz. Milliyetçiyiz. Dinimize bağlıyız. Ailemiz de biz de (üç kardeşler) hepimiz aynı partiye oy vereceğiz. Zaten benim öyle internette falan gezinecek halim olmuyor. Lise mezunuyum. Nişanlıyım. Yakında evleneceğim inşallah. Nişanlımın da politik görüşleri benimkiyle aynı. Televizyonda akşam

haberlere bakıyoruz. Siyasetle ilgili şeyleri televizyondan izliyoruz. Benim politikacılara karşı özel bir sempati yok. Biz belli bir siyasi partiyi destekliyoruz. Dinimizi ve bayrağımızı koruyan partide kim olursa ona oy veririz”.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyanın teknolojik anlamda gelişmesiyle birlikte siyasal partiler özellikle Z kuşağı seçmenlerine ulaşma yolları aramaktadırlar. Diğer kuşaklara göre yüz yüze iletişimden çok sanal olarak varlık gösteren bu kuşağın seçmen davranışları da merak konusudur. 2023 yılı seçimlerine doğru siyasal partiler yoğun bir propaganda dönemine girmek üzereyken Z kuşağının önemli bir seçmen kitlesi olması tüm dikkatleri bu kuşağın üzerine çekmektedirler. Ancak bu çalışmada Z kuşağının sanıldığı gibi sadece internet bağımlısı ve bir kısmının çabuk manipüle edilebilir olmadığı görülmüştür. Yaşam koşullarının farkı Z kuşağının da kendi içinde farklılaşmasına neden olmuştur. Ancak teknoloji tüm Z kuşağının ortak noktasıdır. Özetle bu gençlerin, teknolojiden etkilenerek politik fikir geliştirdikleri açık olmasına rağmen bazı grupların geleneksel politik tavrı sürdürme isteği devam etmektedir. Sonuç olarak her anlamda etkileşim hâlinde bulunan bu kuşağın seçmen davranışları homojen değildir. Bir yandan da bilgi bombardımanına uğradıkları için seçmen davranışı olarak kararsız tutum gösteren bir kitle de mevcuttur.

Önerilere gelince öncelikle Z kuşağını homojen bir yapıda düşünmemek gerekmektedir. Belki de tek ortak noktaları teknolojiye olan bağlılıklarıdır. Yani seçmen kitlesi olarak Z kuşağını buldukları çevreye, sosyo-ekonomik koşullara ve eğitimlerine göre değerlendirmek gerekmektedir. Siyasal katılmayı etkileyen birçok faktör Z kuşağı için de geçerlidir. Ancak internet kullanımı diğer seçmenlere nazaran Z kuşağında daha yoğun olduğu için siyasal partilerin buna göre davranışları yerinde olacaktır. Bu kuşağın en önemli özelliği özgürlükçü olmalarıdır. Bu yapıları herhangi bir partiye karşı sadakatlerini azaltmaktadır. Yüzer-gezer oyların en çok Z kuşağında olacağı düşünüldüğünde seçmen çizgisizleşmesini engellemek için bu kitlenin ne istediğine önem vermek gerekmektedir. Çünkü yaklaşan olası seçimlerde önemli bir seçmen potansiyelini Z kuşağı oluşturmaktadır. Kararsız seçmenlere ulaşabilmek için siyasiler teknolojiyi kullanmak durumundadırlar. Çünkü mülakat sonuçlarına göre artık radyo, televizyon ve gazete, internetin Z kuşağı üzerindeki etkisi kadar önemli yer tutmamaktadır.

Seçmen davranışları çok farklı bileşenlerden meydana gelen kompleks bir konudur. Sosyo-ekonomik yapı, politik çevre, din, psikoloji ve toplumsal yapının modern veya geleneksel olması, kitle iletişim araçları bireyin oy verme tutumunu etkileyen faktörlerdendir. Ancak Z kuşağının seçmen davranışları literatürde yeterince yer bulamamış bir konudur. Hem siyaset bilimi hem de siyaset sosyolojisi içerisinde yer bulan seçmen davranışları konusu Z kuşağı bağlamında daha da önem kazanmaktadır. Çünkü yakın gelecek zamanda Türkiye’de olası seçimlerde Z kuşağı kayda değer bir oy oranına sahip olacaktır. Mersin’de Z kuşağından olan bireylerle yüz yüze yapılan mülakatlar sonucunda seçmen davranışlarının bu kuşağın genel görünümünden bağımsız biçimde yine kültürden, gelenekten, dinden, ekonomiden ve psikolojiden etkilendiği yönünde bir çıkarım olmuştur. Seçmen davranışlarının kuramları incelendikten sonra bu kuramlar bazında Z kuşağı seçmen davranışları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada kavramsal çerçeve kurulurken özellikle farklı kuşaklar tanımlanmış ardından Z kuşağının literatüre yansıyan özelliklerine yer verilmiştir. Z kuşağı hayat tarzı ve dünya görüşü bakımından diğer kuşaklardan farklılık arz etse de zaman zaman politik görüşler açısından bakıldığında önceki kuşaklara benzer sosyo-psikolojik özellikler gösterdiği görülmüştür. Mersin’de yapılan mülakatlarda özellikle Z kuşağının farklı çevrelerden gelen

örnek bireyleri ile görüşülmeye çalışılmış ve bunun sonucunda toplumsal yapının farklı tabakalarında Z kuşağı seçmen davranışlarına ilişkin veri toplanmıştır.

Mülakata katılan bireyler farklı sosyal sınıflardan geldiği için Z kuşağının akla gelen tüm özelliklerini taşımadıkları gözlenmiştir. Bu grubun bir kısmı politika ile hiç ilgilenmezken diğer bir kısmı, internet üzerinden birçok politik görüşe ulaşabilmektedir. Özellikle sosyal medya hesaplarında vakit geçiren ve eğitimsiz olan gençler, politikaya karşı oldukça ilgisiz kalmışlardır. Siyasete ilişkin bilgileri oldukça yüzeyseldir. Günde uzun saatler boyunca çalışanların bilgi birikimleri oldukça zayıfken, üniversite öğrencisi olan grubun bilgisi internet üzerinden edindikleri bilgi ve ailelerinden öğrendikleri politik bilgiyle harmanlanmış ve bunun sonucunda kendi politik tutumlarını oluşturdukları gözlenmiştir. Üniversiteyi yeni kazanan öğrencilerin tesadüfen ekonomik durumlarının diğer gruplara göre daha iyi durumda olarak tespit edilmiş olup eğitilmiş ailelerden geldikleri ve politik bilgilerinin diğerlerine göre daha fazla olduğu gözlenmiştir. Tarım işçisi olan gençlerin geleneksel ailelerden geldiği ve ailelerinin politik görüşlerini benimsedikleri gözlenmiştir.

Geleneksel ailelerde yetişen gençler, ailelerinin politik görüşlerini değiştiremeyeceğini düşünürken modern ailelerde yetişen gençlerin daha özgüvenli olduğu ve ailelerini politik bilgileriyle etkileyip yönlendirebileceği kanısındadırlar. Katılımcıların doğup büyüdüğü coğrafi bölgeler, seçmen davranışını diğer kuşaklara nazaran çok fazla etkilememekte olup bunun sebebi de internetin coğrafi sınırları aşmış olması olarak nitelendirilebilir. Protesto oyları açısından değerlendirildiğinde sosyal hayatın olumsuz etkilerine maruz kalan gençlerin muhalefete sempati duyduğu ortaya çıkmaktadır. Dindar çevrelerde yetişen gençlerin politik fikirlerinde dinin yoğun etkisi gözlenmektedir. Eğitim faktörünün ise politik farkındalığı artırıcı bir etkisi olduğu gözlemlenmiş olup, eğitilmiş gençlerinin eğitimsiz gençlere göre siyasete daha fazla ilgisi olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada ekonomik faktörleri seçmen davranışını iki farklı biçimde etkilediği görülmüştür. Ekonomisi güçlü olan ailelerden gelen ve harçlıkları çalışan gençlerle hemen hemen aynı olan bireylerin politik görüşlerinde daha özgür olup kendi tercihlerini belirlediği anlaşılırken, ekonomik gelirini kendi kazanan gençlerin daha geleneksel tutumda olduğu ve aileleriyle paralel siyasi fikir geliştirdiği belirlenmiştir.

Hipotez sonuçları olarak geleneksel ailelerde yetişen ve modern ailelerde yetişen Z kuşağı temsilcileri ailelerinden aldıkları kültüre göre farklılık göstermektedir. Geleneksel ailelerden gelen gençlere göre modern ailelerden gelen gençlerin hem kendileri daha esnek yapıdadır hem de siyasetçilerden beklentileri onların da daha esnek olması gerektiği yönündedir. Son olarak Z kuşağı için internet, siyasi propaganda için en etkili araç olduğundan siyasi partilerin özellikle internet tanıtımlarına önem vermeleri oy kazanabilmeleri açısından oldukça etkili olacaktır.

Etik Metin

Bu makalede araştırma ve yayın etiği kuralları takip edilmektedir. Makale ile ilgili her türlü ihlalin sorumluluğu yazar/yazarlara aittir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, O., Batur, Z. H. & Ekşili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(165), 165-182.

Alp, M. & Akkılıç, M. E. (2020). Kitle iletişim araçlarının genç seçmenlerin davranışsal niyetleri üzerindeki etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 21-35.

- Bauman, Z. (2017). *Akışkan Modernite*. Can Yayınları
- Csobanka, Z. E. (2016). The z generation. *Acta Educationis Generalis*,6(2), 63-76.
- Çebi, M. (2012). Yeniliklerin yayılmasında sosyal taklidin ve kanaat önderlerinin işlevsel önemi: gabriel tarde'ın sosyal taklit teorisi açısından bir inceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 34(1), 1-18.
- Çetinkaya, K. B. (2020, Kasım 26). *X,Y,Z kuşağı...Peki ya ötesi*. <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/x-y-z-kusagi-peki-ya-otesi>.
- Doğan, M. (2011). Sosyalleşme, sosyal değişme ve siyasal sosyalleşme. *İstanbul Journal Sociological Studies*, (32), 31-40.
- Dolot, A. (2018). The characteristics of generation z. *e-mentor*, 2(74), 44-50.
- Downs, A. (1957). An economic theory of political action in a democracy. *Journal of Political Economy*,. 65(2), 135-150.
- Güvenç, B. (1984). *İnsan ve Kültür*. Remzi Kitabevi.
- Heywood, A. (2019). *Politics*. Palgrave.
- Korkmaz, Ö. E. (2020, 08). *Geleneksel Kitle İletişim Araçlarından Dijital Medyaya Geçiş Sürecinde Değişen Seçmen Davranışları: Kuşaklar Üzerine Bir Araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Mortimer, J. T. & Shanahan, M. J. (2002). *Handbook of life course*. Cluver Academic Publishers.
- Nisbet, R. (1969). *Social change and history*. Oxford University Press.
- Özturan, H. (2011). Etik ile ahlâk arasında: Türkçe ahlak felsefesi literatürüne dair etik kavramı kullanımı ve üzerinden bir değerlendirme. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 9(17), 169-202.
- Pieper, A. (1999). *Etiğe Giriş*. (V. A. Gönül Sezer, Çev.) Ayrıntı Yayınları.
- Scot, M. (2021,). 1913 : *Tableau politique de la France de l'Ouest*. Paris.
- Tari, A. (2011). *Z generation*. Tericum Könyvkiadó.
- Taş, Y., Demirdöğmez, M., & Küçüköğlü, M. (2017). Geleceğimiz olan z kuşağının çalışma hayatına muhtemel etkileri. *Opus Uluslar arası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1030-1048.
- Uygunkan, S. B. (2005). Kültürleme kavramı ve televizyon. *Kurgu* , (21), 2005-2013.
- Ünal, B. A. (2016). Oy Verme davranışı modelleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 95-119.

EXTENDED ABSTRACT

Generation Z Voter Behavior

Introduction

Living conditions vary in certain periods worldwide. These socio-economic changes occur almost every twenty-thirty year. Many individuals born in processes of transformation exhibit similar behavioral patterns. Thus, a new generation emerges. While the generations continue to connect with the other generations in which they live, they also create a number of unique phenomena. New generations don't form spontaneously. They develop attitudes in the face of external events. They have a common social destiny. Therefore, when evaluating the value judgments, socio-cultural structures, i.e., lifestyles of societies, it is extremely important in which generational period events occur. Generations; The Silent Generation (1925-1945), BB (Baby Boomer: baby boom), X (1965-1979), Y (1980-1989), Z (the generation born after 2000, some sources consider the post-1995 generation Z) and the latest Alpha generation (those born after 2013) are divided into certain classes. Another part of this study on generation Z is on voter behavior. Voter behavior, which constitutes an important voting audience in the elections expected in the coming short term, is the main subject of this research. There are many studies on generation Z in the literature. Regardless of this, studies have also been carried out on voter behavior. In this study, after using other studies, the voter behavior of generation Z was examined and tried to contribute to the literature.

Method

Content analysis and interview technique from qualitative approaches were used in the study. Content analysis has used the technique for studies in the field. Face-to-face interviews were used to discover the practical consequences of what is written in theory. The purpose of both methods is; It is to show the difference of generation Z from other generations and to evaluate the approaches of this generation to politics. In doing the research, national and international studies were first read and classified and conceptual framework was drawn. Afterwards, interviews were started with pre-prepared interview questions with individuals of generation Z from different socio-economic classes. He met some of the participants in person and the course of the interview took a relatively long time, and the interview was shorter because some were involved in the interview with the reference of other participants. Some of the questions prepared in the interviews were not asked and it was preferred that the subject continue in natural flow.

Result

As a result, generation Z, which was born after 1995-2000, is generally intertwined with the most important different technology from other generations. This group, which thinks and lives more liberally culturally, usually establishes its interest and knowledge of social events online. It is very important to be approved and liked by the environment for this generation, which is very affected by the people they follow in virtual environments. Thanks to the Internet, they become globalized individuals. They have high self-esteem. They approach things individually and care more about being individuals than society. Value judgments are more flexible than previous generations. As with any generation, they sometimes complain of not being understood by the previous generation.

Discussion

In this study, it was observed that there are individuals who are outside the profile of generation Z and are still of traditional structure. The socio-economic structure that makes up generations can sometimes be different in the same era. As a result, intergenerational differentiation may not be a homogeneous structure that literally engulfs the whole society. For example, unlike their peers, individuals born in traditional places and economically having to work on low wages have very different relationships with technology compared to their other peers. Their self-confidence in life, libertarian attitudes, hopes, future expectations and socio-political ideas are variable. In the context of voter behavior, generation Z is not strict-minded. There are political differences between individuals raised in modern society and generation Z who grew up in traditional society. Nor can generation Z be completely manipulated by technology. Because not all generation Z, which has reached the age of voting especially in our country, has time to devote to the internet. The technology relationships of one group that has to work and the other group with good economic levels are not equal. As a result, there is also a large group whose living conditions are excluded from the representation of a certain generation, in which a homogeneous voter attitude cannot be seen. As a result of the interview, it was observed that generation Z, which grew up in modern region, was more of a social democratic line, while generation Z, which grew up in traditional region, was closer to nationalist-conservative views.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Lise Düzeyindeki Öğrencilerin Farklı Değişkenler Açısından Bilinçli Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi

Abdurrahman TOPAL^{1*} , Mustafa YILMAZ² , Müfit DAL³ &
Fikret ALINCAK⁴

Gönderilme Tarihi: 19 Aralık 2021 Kabul Tarihi: 29 Aralık 2021
DOI: 10.52974/jena.1041076

Öz:

Bu çalışmanın amacı lise düzeyindeki öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, spor branşı, taraftarı olduğu spor takımı, spor yapma durumu ve aile gelir düzeyi değişkenleri bakımından bilinçli farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bakımdan araştırmaya 140 kadın (%52,4) 126 erkek (%47,6) olmak üzere toplamda 266 lise düzeyinde öğrenci katılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve Orijinali Thienot ve ark. (2014) tarafından geliştirilen, Türkçe uyarlaması Tingaz (2020) tarafından yapılan 15 madde ve 3 alt boyuttan oluşan Sporcu Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kapsamındaki bulgular incelendiğinde; cinsiyet değişkenine göre t-testi analizi yapılmış ve yeniden odaklanma alt boyutunda anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Sınıf düzeyi, spor branşı, spor yapma durumu ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, analiz sonuçlarında sınıf düzeyi değişkenine göre farkındalık alt boyutunda, spor branşı ve spor yapma durumu değişkenine göre yeniden odaklanma alt boyutunda, aile gelir düzeyi değişkeninde yargılamama alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Katılımcıların taraftarı olduğu spor takımı değişkenine göre ölçeğin alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilinçli farkındalık, lise öğrencileri, spor.

Abstract:

The aim of this study is to determine the level of Mindfulness of highschool students in terms of genre, grade level, sport branch, team sports that they support, possibility of doing sport and their family income levels. In this regard, totally 266 high school level students including 140 girl (%52,4) and 126 boy (%47,6) participated to the research. In this study, personal information form prepared by researchers to collecting data and developed by Thienot etc. (2014) in original, translated to Turkish by Tingaz (2020)

Atf:

Topal, A., Yılmaz, M., Dal, M. & Alıncak, F. (2021) Lise düzeyindeki öğrencilerin farklı değişkenler açısından bilinçli farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Education and New Approaches*, 4(2), 165-175. <https://doi.org/10.52974/jena.1041076>

¹Gaziantep University, Turkey. Orcid ID: 0000-0002-1932-5126

²Gaziantep University, Turkey. Orcid ID: 0000-0002-0031-200X

³Gaziantep University, Turkey. Orcid ID: 0000-0002-6471-9423

⁴Gaziantep University, Turkey. Orcid ID: 0000-0003-3459-3441

*Corresponding Author: abdurrahmantopal0205@hotmail.com

consisting of 15 items and 3 sub-dimensions, Mindfulness Athlete scale has been used. When the findings within the scope of the research are examined; T-test analysis was performed according to the gender variable and a significant difference was determined in the refocus sub-dimension. One-way analysis of variance (ANOVA) was applied according to the variables of class level, sport branch, sporting status and family income level, and in the analysis results, in the awareness sub-dimension according to the class level variable, in the refocus sub-dimension according to the sport branch and sporting status variable, family income level. Variable, a significant difference was found in the sub-dimension of non-judgment. There was no significant difference in the sub-dimensions of the scale according to the variable of the sports team that the participants support.

Keywords: Mindfulness, highschool students, sport.

GİRİŞ

Bilinçli farkındalığın kökeni budizmden gelmektedir, bireyin dikkatini herhangi bir yargılama yapmadan yalnızca şu ana odaklaması ve onu kabul etme durumudur (Özyeşil, 2011). Şu an da gerçekleşen olaylara dikkati yöneltme süreci bilinçli farkındalık kavramı şeklinde tanımlanabilir. Yeni deneyimlere kapalı olmama, merak, kabul ve şu anda meydana gelen olaylar ile alakalı farkındalığı yakalamayı içine alır (Kabat-Zinn, 1990). Bilinçli farkındalık önceden yaşanan veya ileride yaşanma ihtimali olan olayların ve duyguların etkisi altında kalmadan şu anki zamanı kabul etmek ve onu tasdik etmek şeklinde ifade edilebilir (Bishop & diğ., 2004). Bilinçli farkındalığın en sık kullanılan kavramlarından birisi şu anda yaşanan zaman diliminde meydana gelen olayların farkına varılması ve dikkatli olunmasıdır (Brown & Ryan, 2003). Bilinçli farkındalık dikkate odaklanmayı kapsayan bir metottur. Bilhassa yargılama yapmadan şu ana yoğunlaşmaktır. Bu bilinçli bir şekilde dikkatin geliştirilmesidir. Bilinçli farkındalık alıştırmalarının yönelimleri içerisinde açıklık, kavrama, merak ve yargılama yapmama yer almaktadır. Bilinçli farkındalıkta temel nokta, hissedilen veya meydana gelen durumların değiştirilme çabası olmadan olduğu gibi kabullenilmesidir (Nicholas & Chambers, 2006). Bilinçli farkındalık bireyin kendisi, içerisinde bulunduğu grup ve başka insanlar ile alakalı yüksek bir bilinçliliğinin olmasıdır. Diğer bir deyişle bilinçli farkındalık, uyanık olma, kendisinin ve etrafındaki dünyanın farkında olma ve ona katılımında bulunarak tam ve bilinçli bir biçimde farkındalık durumunda yaşama biçimidir (McKee & diğ., 2006). Bilinçli farkındalık (mindfulness-consciousness) dikkat ve farkındalığın şu anki zamanda tecrübe edilmesidir. Dikkatsizlik (mindlessness), dalgınlık, umrunda olmama ise göreceli biçimde bilinçli farkındalığın yokluğudur. Kişinin bir düşüncüyü, hissi, dürtüyü, kabul etmediği bir duruma dikkatini vermeyi ya da onaylamayı red etmesidir (Brown & Ryan 2013). Dikkatimizi seyrelterek şu anki duruma yoğunlaşmış yaşadığımız anın farkına varılması otomatik pilottan çıkmanın bir çözümüdür. Şu anki zamanın hissedilmesi bilinçli farkındalık metotlarıyla zaman içerisinde bir alışkanlık durumuna gelecektir. Dikkati sürekli olarak şu ana davet etmek ve anı yaşamak, iç ve dış alanda bulunanlar ile bağlantı halinde yaşamak, şu anda olmak anlamına gelir (Şahin, 2018). Bilinçli farkındalık kişilerin daha az tepkisel olmasına, olumlu, olumsuz ve objektif bir biçimde tüm tecrübeler ile bağlantıda bulunmasına katkı sağlayan ve psikolojik refah durumuna fayda sağlayan bir özelliktir (Germer, 2004). Bilinçli farkındalık hayatta tümüyle canlı ve uyanık kalmak adına bir şanstır. Bilinçli farkındalık şu anki durumlara karşı daha sakin kalmamıza yardım eden bir yetenektir ve pozitif, negatif ve nötr tüm tecrübelerimiz ile, kötü hissetmenin tüm durumlarını azaltması ve refah durumumuzu arttırması ile bağlantılıdır. Bilinçli bir biçimde farkında olmak bir uyanıştır ve bizler zaman zaman düşünce ve fikirlerimizi yaşadığımız zamana göre bilinçli bir biçimde yönlendirebiliriz bu durum ise umrunda olmama-dalgın olma (mindlessness) durumudur. Hatta bilinçli farkındalık hatırlamayı da kapsar, ancak bu hatıralarla yaşamak değil aksine bu durum dikkatimizi ve farkındalığımızı bütün benliğimiz ile onaylayıcı bir biçimde yaşadığımız zamandaki tecrübelerle yöneltmektir,

bu durum da anı bütünüyle hissetmemiz gerektiğini gösterir (Germer, 2005). Bilinçli farkındalığı fazla olan bireylerin olumlu hissetme, durumlara pozitif yaklaşma, akademik başarı ve sosyal yetenekleri gibi birtakım özellikleri daha fazla gelişmektedir (Karabacak ve Demir, 2017). Bu farkındalık durumu anında birey hislerini, düşüncelerini ve duygularını yargılamadan olduğu gibi kabullenir ve bu durumda içsel ve dışsal alanlara yoğunlaşmakta bu durumda bazı olumsuz halleri ve psikolojik faktörleri ortadan kaldırmaktadır (Baer, 2003). Bu açıdan bakıldığında bilinçli farkındalık özelliğine sahip bireyler, olumlu özelliklerini geliştirmeye çabalarken olumsuz özellikleri yani kendilerini kötü hissettiren özelliklerini kontrol edebileceklerdir. Hislerinin farkında olan bir kişi, günlük yaşamda daha etkili iletişim becerileri kurabilecek huzurlu ve üreten bir insan haline bürünecek ve bu sayede hayatını daha anlamlı duruma getirecektir (Koçak, 2002). Günlük yaşantısında bir sorunla karşılaşan ve kaygı hisseden ergenler bu hisler ile başa çıkmak için farklı yöntemlere başvururlar. Mesela; hislerini yüksek seviye de yaşadıkları ergenlik çağında birey, birtakım olaylara veya benlik problemlerine karşı kuşkulu veya kızgın hissedebilir. Kişinin o hisse karşı ‘Neden bu şekil de hissediyorum?’ ‘Yetersizim-güçsüzüm’ gibi hissetmesi yerine olaya karşı kendisini yargılamadan, durumu olduğu gibi kabullenmesiyle duygularını çok daha etkili biçimde yönetebilir. Bireyin duygularını kabul etmediği, kendi duygularına karşı olumsuz düşünceler hissettiği zamanlarda acısının arttığı görülmektedir. Bilinçli farkındalık bu tarz zamanlar da bireye farklı bir yol göstermektedir (Arslan, 2018).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada mevcut olan bir durum ortaya çıkarılmak istendiği için betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu ortaya çıkarmayı hedefleyen araştırma modelidir. Bu bağlamda, araştırmaya konu olan faktörler olduğu gibi tanımlanarak ve uygun bir şekilde gözlemlenerek sonuçlandırılmıştır (Karasar, 2000).

Araştırma Grubu

Bu araştırmanın evrenini Gaziantep ilinin Şahinbey ilçesi oluştururken, örneklem grubunu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı lise düzeyinde eğitim veren devlet okulları oluşturmaktadır. Araştırmaya 140 kadın 126 erkek olmak üzere toplamda 266 öğrenci katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada araştırmacılar tarafından hazırlanan cinsiyet, sınıf düzeyi, spor branşı, taraftarı olduğu spor takımı, spor yapma durumu ve aile gelir düzeyini içeren kişisel bilgi formu ile sporcu bilinçli farkındalık ölçeği kullanılmıştır.

Sporcu Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) Ölçeği:

Orijinali Thienot vd. (2014) tarafından geliştirilmiş, Türkçeye uyarlama çalışması Tingaz (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin farkındalık ($\alpha=0.81$), yargılamama ($\alpha=0.70$), ve yeniden odaklanma ($\alpha=0.77$) olmak üzere 3 alt boyuttan ve her biri 5 maddeyi oluşturan toplam 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 6’lı likert tipi bir yapıya sahip olup (1) “hemen hemen hiçbir zaman” ve (6) “hemen hemen her zaman” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ($\alpha=0.82$) olarak hesaplandığı görülmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizi için SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normallik dağılımını belirlemek amacıyla çarpıklık ve basıklık (Skewness ve Kurtosis) değerleri incelenmiş, -2,0+2,0 arasında normal dağılım gösterebileceği tespit edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Katılımcılar arasındaki anlamlı farklılıkları belirlemek amacıyla betimsel analiz yapılmıştır. Birbirinden bağımsız olan iki grup için t-testi, ikiden fazla gruplar için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçlarında gruplar arasındaki anlamlı farklılığı belirlemek amacıyla ikili karşılaştırma testlerinden tukey testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Sporcu Bilinçli Farkındalık Ölçeğinin (Mindfulness) Normallik Dağılım Sonuçları

Faktör	N	Min	Max	$\bar{X}$	SS	Skewness	Kurtosis
Farkındalık	266	2,00	6,00	4,8880	,71634	-1,085	1,890
Yargılamama	266	1,00	6,00	4,2226	,94407	-,367	,315
Yeniden Odaklanma	266	1,00	6,00	4,2925	,97564	-,614	,400

Tablo 1'e göre Sporcu Bilinçli Farkındalık Ölçeğinin farkındalık, yargılamama ve yeniden odaklanma alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık (Skewness ve Kurtosis) değerleri incelendiğinde -2,0+2,0 arasında normal dağılım gösterebileceği belirlenmiştir (George ve Mallery, 2010).

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Faktör	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Farkındalık	Kadın	140	4,8186	,79636	7,512	,091
	Erkek	126	4,9651	,60930		
Yargılamama	Kadın	140	4,1986	,93023	,187	,663
	Erkek	126	4,2492	,96223		
Yeniden Odaklanma	Kadın	140	3,9943	,93561	1,376	,000
	Erkek	126	4,6238	,91340		

Tablo 2'te belirtilen bulgulara göre sporcu bilinçli farkındalık ölçeğinin cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları incelendiğinde; farkındalık ve yargılamama alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmazken, yeniden odaklanma alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Anova (Tek Yönlü Varyans) Analizi Sonuçları

Faktör	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Tukey
Farkındalık	1. sınıf	27	4,8370	,60265	2,955	,033	2-4*
	2. sınıf	50	4,6560	,77094			
	3. sınıf	109	4,9009	,68347			
	4. sınıf	80	5,0325	,73360			
Yargılamama	1. sınıf	27	4,3037	,98663	1,287	,279	
	2. sınıf	50	4,0360	1,06191			
	3. sınıf	109	4,1908	,88292			
	4. sınıf	80	4,3550	,92776			
Yeniden Odaklanma	1. sınıf	27	4,3407	,83907	2,021	,111	
	2. sınıf	50	4,0080	,97475			
	3. sınıf	109	4,3083	,93829			
	4. sınıf	80	4,4325	1,04697			

Tablo 3'te belirtilen sonuçlara göre sporcu bilinçli farkındalık ölçeğinin sınıf düzeyi değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde; farkındalık alt boyutunda anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Yargılamama ve yeniden odaklanma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Branş Değişkenine Göre Anova (Tek Yönlü Varyans) Analizi Sonuçları

Faktör	Branş	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Tukey
Farkındalık	Basketbol	49	4,7184	,87742	1,900	,111	
	Futbol	106	4,9000	,63741			
	Voleybol	76	4,8921	,68930			
	Hentbol	13	4,8462	,92791			
	Atletizm	22	5,2182	,55860			
Yargılamama	Basketbol	49	4,2163	,74480	,035	,998	
	Futbol	106	4,2151	,95606			
	Voleybol	76	4,2500	,90752			
	Hentbol	13	4,1538	1,38119			
	Atletizm	22	4,2182	1,17093			
Yeniden Odaklanma	Basketbol	49	4,0286	,86603	2,937	,021	1-2*
	Futbol	106	4,5075	,96498			
	Voleybol	76	4,1553	,89478			
	Hentbol	13	4,0769	1,24241			
	Atletizm	22	4,4455	1,17584			

Tablo 4'te belirtilen sonuçlara göre sporcu bilinçli farkındalık ölçeğinin spor branşı değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde; farkındalık ve yargılamama alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmezken, yeniden odaklanma alt boyutunda anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Taraftarı Olduğu Spor Takımı Değişkenine Göre Anova (Tek Yönlü Varyans) Analizi Sonuçları

Faktör	Spor Takımı	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Tukey
Farkındalık	Fenerbahçe	75	4,9467	,66441	,686	,561	
	Galatasaray	116	4,8172	,76149			
	Beşiktaş	63	4,9302	,72036			
	Anadolu Takımları	12	4,9833	,55569			
Yargılamama	Fenerbahçe	75	4,2880	,94967	,420	,739	
	Galatasaray	116	4,1862	,94647			
	Beşiktaş	63	4,2540	,87341			
	Anadolu Takımları	12	4,0000	1,27920			
Yeniden Odaklanma	Fenerbahçe	75	4,1893	,96080	1,527	,208	
	Galatasaray	116	4,2466	1,01480			
	Beşiktaş	63	4,4159	,93277			
	Anadolu Takımları	12	4,7333	,81054			

Tablo 5'te belirtilen bulgulara göre sporcu bilinçli farkındalık ölçeğinin katılımcıların taraftarı oldukları spor takımı değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde; farkındalık, yargılamama ve yeniden odaklanma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Spor Yapma Durumları Değişkenine Göre Anova (Tek Yönlü Varyans) Analizi Sonuçları

Faktör	Spor Yapma Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Tukey
Farkındalık	Hareketsiz yaşam tarzı	52	4,7346	,74804	1,721	,181	
	Haftada bir gün yapılan sportif faaliyet (Yürüyüş, halı saha, yüzme vb.)	146	4,9479	,68965			
	Düzenli yapılan spor (takım antrenmanları, fitness vb.)	68	4,8765	,74033			
Yargılamama	Hareketsiz yaşam tarzı	52	4,3308	,88728	,448	,639	
	Haftada bir gün yapılan sportif faaliyet (Yürüyüş, halı saha, yüzme vb.)	146	4,1863	,93208			
	Düzenli yapılan spor (takım antrenmanları, fitness vb.)	68	4,2176	1,01672			
Yeniden Odaklanma	Hareketsiz yaşam tarzı	52	3,7692	,99124	13,185	,000	1-2*
	Haftada bir gün yapılan sportif faaliyet (Yürüyüş, halı saha, yüzme vb.)	146	4,3123	,88978			
	Düzenli yapılan spor (takım antrenmanları, fitness vb.)	68	4,6500	,98002			

Tablo 6’da belirtilen sonuçlara göre sporcu bilinçli farkındalık ölçeğinin spor yapma durumu değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde; farkındalık ve yargılamama alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmezken, yeniden odaklanma alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Anova (Tek Yönlü Varyans) Analizi Sonuçları

Faktör	Aile Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Tukey
Farkındalık	1500 TL ve altı	44	4,7727	,80532	1,795	,149	
	1501-3000 TL arası	131	4,8382	,72456			
	3001-4500 TL arası	64	4,9750	,65756			
	4500 TL ve üzeri	27	5,1111	,61603			
Yargılamama	1500 TL ve altı	44	4,4455	1,04758	3,242	,023	2-4*
	1501-3000 TL arası	131	4,0656	,87721			
	3001-4500 TL arası	64	4,2500	1,01042			
	4500 TL ve üzeri	27	4,5556	,78903			
Yeniden Odaklanma	1500 TL ve altı	44	4,2682	,97974	1,256	,290	
	1501-3000 TL arası	131	4,1939	1,01828			
	3001-4500 TL arası	64	4,4219	,89309			
	4500 TL ve üzeri	27	4,5037	,92715			

Tablo 7’de belirtilen sonuçlara göre sporcu bilinçli farkındalık ölçeğinin aile gelir değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde; farkındalık ve yeniden odaklanma alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmezken, yargılamama alt boyutunda anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bilinçli farkındalık ölçeğinin cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları incelendiğinde; ölçeğin yeniden odaklanma alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yeniden odaklanma alt boyutunun ortalama puanlarına bakıldığında erkek katılımcıların ortalama puanlarının kadın katılımcıların ortalama puanından daha yüksek olduğu, anlamlı bulunan farklılaşmanın erkek katılımcılar lehine sonuçlandığı görülmektedir. Bu farklılığın; erkek katılımcıların müsabaka anında gergin oldukları durumda, yorgunluk durumlarında veya daha iyi performans gösterebilmelerine yardımcı olacak herhangi bir durumda yeniden odaklanma performanslarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Alan yazın incelendiğinde araştırmamızı destekleyen çalışmaların olduğu belirlenmiştir. Vural ve Okan (2021) tarafından “atıcılık spor branşları üzerine bir araştırma” isimli çalışmalarında sporcuların cinsiyet değişkenine göre yeniden odaklanma alt boyutunda, erkek katılımcılar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmesi araştırmamızı destekler niteliktedir. Çalışmamızı destekler nitelikteki bir diğer çalışma Kesler (2020) tarafından yapılmıştır. Elit güreşçilerle yapılan araştırmada erkek sporcuların ortalama puanlarının kadın sporcuların ortalama puanlarından daha yüksek bulunması çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Bilinçli farkındalık ölçeğinin sınıf düzeyi değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçların incelendiğinde; ölçeğin farkındalık alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla ikili karşılaştırma testlerinden olan tukey testi uygulanmıştır. Bu sonuçlara göre anlamlı bulunan farklılaşmanın lise ikinci sınıfta öğrenim gören katılımcılar ile lise dördüncü sınıfta öğrenim gören katılımcılar arasında olduğu, lise son sınıftaki katılımcıların ortalama puanlarının lise ikinci sınıftaki katılımcıların ortalama puanlarından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılaşmanın lise son sınıftaki öğrencilerin, alt sınıflarda öğrenim gören öğrencilere göre kaygı, heyecan, düşünce ve duygu bakımından farkındalık düzeylerinin daha yüksek olmasından dolayı kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde çalışmamızı destekler nitelikte bir bulguya rastlanmamaktadır. Fakat sınıf düzeyine göre farklılaşmayan çalışmalar mevcuttur. Aygün (2020) tarafından lise öğrencileri üzerindeki yapılan çalışmada sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Çalışılan konuyla ilgili ileriki çalışmalarda sınıf düzeyi değişkenine daha sık yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bilinçli farkındalık ölçeğinin spor branşları değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçların incelendiğinde; yeniden odaklanma alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla ikili karşılaştırma testlerinden olan tukey testi uygulanmış, basketbol ve futbol branşlarında bir farklılaşmanın olduğu, futbol branşının ortalamasının basketbol branşının ortalamasından daha yüksek olduğu verilen sonuçlarda görülmüştür. Bu sonucun futbol branşına sahip olan katılımcıların spor müsabakalarında daha iyi performans gösterebilecek durumlara yeniden odaklanma seviyelerinin basketbol branşına sahip olan katılımcılardan daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde çalışmamızı destekler nitelikte bir bulguya rastlanmamaktadır. Fakat spor branşları değişkenine göre farklılaşmayan çalışmalar mevcuttur. Tingaz (2020) tarafından yapılan spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören sporcu öğrenciler üzerindeki bir çalışmada, spor branşları arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı bir sonuç görülmektedir. Yapılacak olan ileriki çalışmalarda spor branşları değişkenine daha sık yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bilinçli farkındalık ölçeğinin katılımcıların spor yapma durumu değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçların incelendiğinde; yeniden odaklanma alt boyutunda anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla ikili karşılaştırma testlerinden olan tukey testi uygulanmış, hareketsiz yaşam tarzını benimseyen katılımcılar ile haftada bir gün veya düzenli olarak spor yapan katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir. Düzenli olarak spor yapan katılımcıların ortalama puanları, hareketsiz yaşam tarzını benimseyen katılımcılar ile hafta bir gün sportif faaliyette bulunan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde çalışmamızı destekler nitelikte bir bulguya rastlanmamaktadır. Fakat spor yapma durumlarına göre farklılaşmanın olmadığı çalışmalar mevcuttur. Maraşlı (2018) tarafından yapılan genç hentbolcular üzerindeki çalışmada katılımcıların antrenman sıklığı değişkeninde anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmüştür. Yapılacak olan ileriki çalışmalarda spor yapma durumu veya antrenman sıklığı değişkenine daha sık yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bilinçli farkındalık ölçeğinin katılımcıların aile gelir düzeyi değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçların incelendiğinde; yargılamama alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla ikili karşılaştırma testlerinden olan tukey testi uygulanmış, 4500 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip katılımcılar ile 1500-3000 TL arası gelir düzeyine sahip katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir. 4500 TL ve üzerinde gelir düzeyine sahip katılımcıların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde anlamlı bir farklılığın olmadığı çalışmalar mevcuttur. Aygün (2020) tarafından yapılan bir araştırmada ailelerin gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı görülmüştür. Ölçeğin farkındalık ve yeniden odaklanma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Sonuç olarak bilinçli farkındalık ölçeğinin cinsiyet, sınıf düzeyi, spor branşı, spor yapma durumu ve aile gelir düzeyi değişkenlerinde, katılımcılar arasında anlamlı bir farklılığın tespit edildiği görülmüştür. Katılımcıların taraftarı oldukları spor takımı değişkeninde ise anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı belirlenmiştir. Yapılacak olan ileriki çalışmalarda değişken sayılarının artırılması daha belirgin ve daha ayrıntılı sonuçlar ortaya koyacağı için bilinçli farkındalık çalışmaları açısından önem arz etmektedir.

Etik Metin

Bu makalede araştırma ve yayın etiği kuralları takip edilmektedir. Makale ile ilgili her türlü ihlalin sorumluluğu yazar/yazarlara aittir.

KAYNAKLAR

Arslan, I. (2018). Bilinçli farkındalık, depresyon düzeyleri ve algılanan stres arasındaki ilişki. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 73-86.

Aygün, M. (2020). Spor lisesi ve düz lise öğrencilerinin kariyer kaygısı ve bilinçli farkındalıklarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Bedene Eğitimi ve Spor Dergisi*, 22(4), 90-100.

Baer, R. B. (2003). Mindfulness training as a clinical intervention: A conceptual and empirical review. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 125-143.

Bishop, S. R., Lau, M., Shapiro, S., Carlson, L., Anderson, N. D., Carmody, J. & Devins, G. (2004). Mindfulness: A proposed operational definition. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11(3), 230-241.

Brown, K. M. & Ryan, R. M. (2003). The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(4), 822-848.

- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update*. Pearson
- Germer, C. (2004). What is mindfulness. *Insight Journal*, (22), 24-29.
- Germer, C. K., Siegel, R. D., & Fulton, P. R. (2005). *Mindfulness and psychotherapy*. Guilford.
- Halliwell, E. (2010). *Mindfulness-Report 2010*. Mental Health Foundation.
- Kabat-Zinn, J. (1990). *Full catastrophe living: using the wisdom of your mind to face stress, pain and illness*. Dell Publishing.
- Karasar N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karabacak A., Demir M. (2017). Özerklik, bağlanma stilleri, bilinçli farkındalık ve duygu düzenleme arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 271-291.
- Kesler, E. (2020). *Elit güreşçilerde bilinçli farkındalık, sürekli optimal performans duygu durumu, spora katılım motivasyonu ve stres düzeylerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya, Türkiye.
- Koçak, R. (2002). Aleksitimi: Kuramsal çerçeve tedavi yaklaşımları ve ilgili araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (35), 185-197.
- Maraşlı, H. (2018). Genç Hentbolcuların Zihinsel Dayanıklılık Ve Bilinçli Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, Türkiye.
- McKee A., Johnston F. & Massimilian, R. (2006). Mindfulness, hope and compassion: A leader's road map to renewal. *Ivey Business Journal*, 70(5), 1-5.
- Nicholas, B. A. & Chambers, R. (2006) Mindfulness-based psychotherapies. A review of conceptual foundations, empirical evidence and practical considerations. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 40(4), 285-294.
- Özyeşil, Z. (2011). *Özanlayış ve bilinçli farkındalık*. Maya Akademi Yayıncılık.
- Şahin, A. (2018). *Üniversite öğrencilerinde bilinçli farkındalık ile yaşam doyumu ve iyi oluş arasındaki ilişkiler* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Tingaz, E. O. (2020). Sporcu bilinçli farkındalık (Mindfulness) ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(1), 71-80.
- Tingaz, E.O. (2020). Spor bilimleri fakültesindeki sporcu öğrencilerde bilinçli farkındalığın (mindfulness) bazı değişkenler açısından incelenmesi. *The Journal of Turkish Sport Sciences*, 3(1), 21-28.
- Vural, C., Okan, İ. (2021). Sporda bilinçli farkındalık: atıcılık spor branşları üzerine bir araştırma. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 265-273.

EXTEND ABSTRACT

Investigation of Mindfulness Levels of High School Students in Terms of Different Variables

Mindfulness has its origins in Buddhism, it is a state of focusing one's attention on the present without any judgment and accepting it. The process of directing attention to the events taking place at the moment can be defined as the concept of conscious awareness. Conscious awareness can be expressed as accepting and approving the present time without being influenced by previous or future events and emotions. Mindfulness is a method that involves focusing attention. Focusing on the present moment without judgment. This is the conscious development of attention. The orientations of mindfulness exercises include openness, comprehension, curiosity, and non-judgment. The main point in mindfulness is the acceptance of the felt or occurring situations as they are without any effort to change them. Since the individual is not accepted, it is seen that their pain is considered in terms of content from their own content. Consciously shows the individual a different path in such styles. Therefore, in this study, Investigation of mindfulness Levels of High School Students in terms of Different Variables.

Descriptive survey model was used in the study because it was desired to reveal an existing situation. Descriptive survey models are research models that aim to reveal a past or present situation. In this context, the factors that are the subject of the research are defined as they are and they are concluded by observing appropriately. While the population of this research is Şahinbey district of Gaziantep province, the sample group consists of public schools that provide high school education under the Ministry of National Education. A total of 266 students, 140 women and 126 men, participated in the study.

In the study, a personal information form including gender, class level, sports branch, sports team she is a supporter, sport status and family income level and athlete mindfulness scale were used in the study. SPSS 22 package program was used for statistical analysis of the data. In order to determine the normality distribution of the data, skewness and kurtosis (Skewness and Kurtosis) values were examined and it was determined that it could show a normal distribution between -2,0+2.0. Descriptive analysis was conducted to determine the significant differences between the participants. The t-test was applied for two independent groups, and the one-way analysis of variance (ANOVA) test was applied for more than two groups. Tukey test, one of the pairwise comparison tests, was used to determine the significant difference between the groups in the results of one-way analysis of variance (ANOVA). The significance level was accepted as 0.05.

As a result; T-test analysis was performed according to the gender variable and a significant difference was determined in the refocus sub-dimension. One-way analysis of variance (ANOVA) was applied according to the variables of class level, sport branch, sporting status and family income level, and in the analysis results, in the awareness sub-dimension according to the class level variable, in the refocus sub-dimension according to the sport branch and sporting status variable, family income level. variable, a significant difference was found in the sub-dimension of non-judgment. There was no significant difference in the sub-dimensions of the scale according to the variable of the sports team that the participants support.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Çocuk Kitaplarında Neolojizm Örneği: Buyrultulamak

Zeliha TUĞUZ^{1*}

Gönderilme Tarihi: 18 Aralık 2021 Kabul Tarihi: 30 Aralık 2021
DOI: 10.52974/jena.1038220

Öz:

Zihinsel etkinliklerin baskın olduğu davranışların kodlandığı bilişsel alana giren dil öğreniminde, çocuk kitapları en etkili araçlardan biridir. Çocuğun dünyayı ve çevresindeki olayları anlamaya yönelik yürüttüğü zihinsel faaliyetlerinde, dış çevreden algılanan uyaranların önceki bilgilerle karşılaştırma ve yeni bilgiler oluşturma sürecinde, kitapların önemi yadsınamayacak düzeydedir. Duyuşsal alan kapsamına giren; insana kazandırılmak istenen duygular, tercihler, değerler, ahlaki kurallar, istekler, güdüler ve yönelimler gibi kavramların ediniminde yine akla ilk gelen kitaplardır. Söz konusu kitaplarda yeni sözcük veya deyimlerin kullanması ve bu kullanımın çocukların dil gelişimine olan katkısını ortaya koymak amacıyla bu çalışmada bir çocuk yazını ürünü olan Ayla Kutlu'nun "Huvava İlk Çevre Koruyucusu" adlı eserinin söz varlığı öğeleri araştırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden metin analizi yöntemi kullanılan çalışmanın örneklemi olan "Huvava İlk Çevre Koruyucusu", yansız (random) olarak seçilmiştir. Yaş gözetmeksizin içinde yaşadığı dünyaya karşı sorumlu olan belleklere çevre bilincini aşılamaı amaçlayan ve "bir karşı destan" niteliği taşıyan bu kitapta geçen ve sözlüklerde yer almadığı tespit edilen buyrultulamak sözcüğünün neolojik değerlendirilmesi yapılmıştır. Ölçünlü dilin sözlüğüne aday olabilecek nitelikte ve zengin bir ifade gücüne sahip buyrultulamak sözcüğü buyurmak gibi sadece "emretmek" anlamıyla değil, "kendisine emredildiği üzere bildirmek" anlamıyla bağlam takibi istemeyen, yazarın özgünlüğünü gösteren taze bir yaratımla çocuk yazınında yer almıştır. Bu yeni sözcükten yola çıkılarak çocuk yazınında neolojinin yeri ve işlevselliği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk kitapları, Ayla Kutlu, Huvava, neolojizm, buyrultulamak.

Abstract:

Children's books are one of the most effective tools in language learning, which contains the cognitive area in which behaviors dominated by mental activities are coded. The importance of books is undeniable in children's mental activities to understand the world and the events around them, in the process of comparing stimuli perceived from the external environment with previous information and creating new information. They are the first books that come to mind in the acquisition of concepts such as emotions, preferences, values, moral rules, wishes, motives and orientations that are desired to be gained by human beings, which are within the scope of the affective behaviors. In order to reveal the use of new words or phrases in children's books and the contribution of

Atf:

Tuğuz, Z. (2021) Çocuk kitaplarında neolojizm örneği: Buyrultulamak. *International Journal of Education and New Approaches*, 4(2), 176-182. <https://doi.org/10.52974/jena.1038220>

¹Mersin University, Turkey. Orcid ID: 0000-0003-0977-8858

*Corresponding Author: zelihatuğuz@gmail.com

this usage to the language development of children, in this study, the vocabulary elements of Ayla Kutlu's "Huvava First Environment Protector", a product of children's literature, were examined. "Huvava First Environmental Protector" which is the sample of the study, in which text analysis method is used from qualitative research methods, was chosen randomly. It was intended to instill environmental awareness into the minds that are responsible for the world they live in, regardless of age in this book which is considered as "a counter-epic". The word buyrultulamak, which was not found in dictionaries, was evaluated within the scope of neologism. The word buyrultulamak is used not only with the meaning of "to command" as buyurmak but also with the meaning of "to declare as ordered". This word has taken place in children's literature with a fresh creation that does not have to follow the context and shows the originality of the author. Besides it has a rich expressive power that can be a candidate for the dictionary of the standard language. Based on this new word, the place and functionality of neologism in children's literature is discussed.

Keywords: Children's books, Ayla Kutlu, Huvava, neologism, buyrultulamak.

GİRİŞ

Çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren, çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında çocuğun sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan çocuk yazını (Şirin, 2007: 42) ürünleri arasında olan Ayla Kutlu'nun "Huvava İlk Çevre Koruyucusu" adlı eseri, sedir ormanının koruyucu ruhu Huvava'nın doğayı koruma mücadelesini anlatmaktadır.

Gılgamış destanından uyarlanan eserde "İlk Çevre Koruyucusu" olarak adlandırılan Huvava'nın çevreyi yok etmek isteyen, çevreye zarar veren veya zarar vermek isteyenlere karşı mücadelesi bir karşı destan olarak kaleme alınmıştır. Tüm dünyayı ilgilendiren "insan-doğa arasındaki üstünlük savaşı ve doğa tahribatı" ortak sorununa odaklanan yazar, çevre sorunlarına ışık tutarken insanoğlunun doğa ile ilişkilerini sorgulatmayı hedeflemiştir (Yanık, 2019: 2) Bunu da yazar şu şekilde ifade etmiştir: *İnsanlığa düşünce ve duygularımı armağan olarak sunmak istiyorum... Yaşlarını göz ardı ederek bütün bilinçli insanlara sunduğum Huvava'nın hikâyesi, bir karşı destan olarak yazdığım çağrı metnidir. Yeryüzünün değerlerini aydınlatan ateş böcekleri gibi, genç kuşakların bellekleri de ışıldasın istiyorum* (Kutlu, 2009: 8).

"İlk Çevre Koruyucusu", "Huvava'nın Hikâyesi", "Yenilgi" ve "Yeniden Doğuş" olmak üzere dört bölümden oluşan eserin tamamında "insan merkezci" bakış açısının verdiği zararları göstererek insanın çevreye karşı temel sorumlulukları üzerine düşündürüp "doğa merkezci" farkındalık yaratmaya çalışmıştır: *Huvava, bilinçli ilk çevre koruyucudur. O nedenle, yeryüzünün elimizden gitmekte olduğu bu günlerde; şimdiye kadar bir simgesi bile bulunmayan koruma eylemleri ve planlar dizgesinin sembolü olarak onun adını ve hayali kimliğini bütün dünyaya öneriyorum* (Kutlu, 2009: 7)

Çocuk kitaplarında bazen alışlagelmiş sözcük hazinesinin dışına çıkıldığı görülebilir. Genellikle günlük hayatta karşılıklı konuşma esnasında konuşulan konunun bağlamına uygun sözcüğün bellekte bulunmaması ya da bellekten çağrılmaması durumlarında üretilen yeni sözcüklere yazılı anlatımlarda da rastlanabilir. Çocuğun dil beğenisini geliştirmeyi hedefleyen yaklaşımla çocuk kitaplarında bu yeni sözcükler okuyucunun beğenisine sunulabilir.

Yunanca *neo* "yeni", logos "sözcük" ile Fransızca akım, kuram, sanat, meslek, görüş gibi adlar türeten *-isme* sonunun birleşimiyle meydana gelen *neolojizm* (Alm. Neologismus, Neubildung; Fr. néologisme; İng. neologism) bir dilin kendi kök ve eklerinden yararlanılarak o

dilin yaşayan veya ölü sözcüklerindeki yapıya bakılarak yapılan veya ağız ve lehçelerden alınarak kullanıma sokulan “yeni sözcük” anlamına gelmektedir (Karaağaç, 2013:866; Korkmaz, 1992: 172). Kimi kaynaklarda dildeki türetme kurallarına uygun olarak yaratılmış olan bu yeni birimler için *yeni öge* (İmer vd., 2011: 270) terimi kullanılmaktadır:

Neolojizm bağlamında değerlendirilen yeni sözcükler belirli bir zaman aralığında yeni sözcüksel (leksikal) bir birim olarak, dilin kurallı yapısı içerisinde sözcük türetme araçları kullanılarak veya yeni olay ve kavramlar için eski leksikal bir birime yeni anlamlar yüklenerek yapılır (Radçenko, 2009: 140 aktaran Şafak, 2018: 7).

YÖNTEM

Çalışmanın amacı, çocuğun düş dünyasını ve gerçeklik algısını aşmayacak düzeyde olması şartıyla çocuk kitaplarında yer alan yeni sözcüklerin çocuğun sözcük dağarcığına ne gibi katkılar sağlayacağını ortaya koymaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden metin analizi yöntemi kullanılan çalışmanın örneklemini Ayla Kutlu'nun “Huvava İlk Çevre Koruyucusu” dur. Bu örnekleme, yansız (random) seçilmiştir.

Çalışma konusu olan *buyrultulamak* sözcüğünün “yeni sözcük” olup olmadığı konusunda Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlük, Güncel Türkçe Sözlük, Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, tarihi ve çağdaş Türkçe etimoloji sözlüklerine ve Google, Yandex, Yahoo, İnfö, Boardreader, Goodsearch arama motorlarına başvurulmuş ve bu sözcükle ilgili herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

BULGULAR

Sözlüklerde yer almadığı tespit edilen *yeni sözcükler* hazır bir listesi olmayan cümleler gibi konuşulan anın bağlamsal gerekliliğinde üretildiklerinden ortaya çıkışları cümle üretimine benzemektedir. Aynı durum veya olay için farklı zamanlarda farklı cümleler üretildiğinden cümle üretiminde sınır yoktur (Herbst, 2012: 118; Katamba, 1993: 65-66).

Var olan sözlüklerde ya da sözcük listelerinde yer almayan sözcükler doğal olarak konuşucuların zihinsel sözlüğünde yer alabilir çünkü tüm sözcükleri içeren kapsayıcılıkta bir sözlüğün varlığından şüphe edilmelidir. Bu sebeple o dile özgü sözcüklerin listesine ilişkin bir sınır çizmek zordur. Sözcükler sözdizimsel kurallar gibi, üretken olduğundan sözcük kök ya da gövdelerine yeni biçimbirimsel yapılar eklenerek yeni biçimler oluşturulabilir (Sebzecioğlu, 2013: 30). Biçimbilimde yeni sözcüklerin oluşumunda üretkenlik önemli bir noktadır ancak bu üretkenliğin de bir çerçevesi vardır. Örneğin *tuzlusuz* sözcüğünün eklerinin sıralanışı ve anlamsal koşutluğu sebebiyle dilbilgisi dışı bir sözcük olduğu açıktır ve konuşucular bu sözcüğü duyar duymaz dilbilgisel yanlışlığı fark edeceklerdir. Yeni sözcükler üretilir üretilmez günlük yaşamda kullanım alanı bulamayabilir, konuşucuların pek tercih etmediği bir biçim olarak kullanımdan düşebilir. Bunun sebebi sadece dilbilgisel kurallar değildir. Kurallara uygun birçok olası sözcük, tuhaf bulunmasından dolayı konuşucular bu yeni sözcükleri kullanmak konusunda isteksiz olabilirler. Yeni sözcüklerin günlük konuşma diline yerleşmesi sözcüğün o dilin konuşucuları tarafından bilinen sözlüksel bir birim haline getirmesiyle başka bir deyişle sözcüğün sıradanlaşmasıyla olmaktadır. Böylelikle sözcükler sözlüğe girmeye aday bir dilsel birim olmaktadır. Yani sadece konuşucunun zihinsel sözlükçesinde yer alan sözcük sözlük içinde de yer alarak hem biçimsel hem de anlamsal olarak daha belirginleşmiş olduğunu

kanıtlamakta ve sözlükselleşen sözcük, hem anlam hem de biçim olarak oluşum sürecini tamamlamaktadır (Sebzecioğlu, 2013: 24).

buyur-ul-tu+la- yapısının sözlüklerde yer alan en küçük birimi olan *buyur-* eyleminin anlamı Büyük Türkçe Sözlük'te “Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek. 2. Söylemek, demek, düşüncesini bildirmek. 3. Gelmek, gitmek, geçmek, girmek 4. Almak. 5. Etmek, eylemek (yardımcı eylem)” anlamları verilmiştir (<https://sozluk.gov.tr/>). Bilinen en eski Türkçe metinlerinden¹ pek az şekil değişikliği göstererek günümüze kadar gelen sözcük, günlük dilde genellikle 1. anlamıyla işlek olarak kullanılmaktadır.

Eylemin özne ve nesne ilişkisi bakımından görev ve anlamca tamamlanmasını sağlayan *-l-* eki, yaygın olarak kılış fiilleri üzerine gelerek edilgen çatı işlevi için kullanılmaktadır². “Buyurma işine konu olmak” anlamıyla *buy(u)r-ul-* biçimi biçimbilimsel kural yönetimli olarak Türkçedeki hemen hemen bütün eylemlerde görülebilen örnekseme ile türetilmiştir. Herhangi bir özneye gerek duymayan *buyrul-* edilgen çatılı tabana “-tu” eylemden ad türeten birim eklendiğinde ortaya çıkan *buyrultu* biçimi “sadrizam, vezir, beylerbeyi gibi yüksek devlet görevlileri tarafından yazılan buyruk (Güncel Türkçe Sözlük, 2011), belge, diploma, davetiye (Derleme Sözlüğü C2, 2009: 808).” anlamlarıyla metinlerde işlek bir kullanım sergilemiştir. Türkçe Sözlük'te yer alan *buyrultu* biçimi, bu bağlamda, “karışmaz iki sınıftan birinin öbürünün içinde çok küçük damlacıklar halinde asılı kaldığı incelmış karışım” anlamındaki *asıltı* gibi biçimbilimsel kurallara uygun türetimlere örnek gösterilebilir.

Türetim ekinin eklendiği taban, *-l-*, *-n-* eklerinin eylemlere gelmesi gibi, ekin doğal olarak eklenebildiği sözcük türüne uygun olması gerekir. Böylece yeni oluşturulan biçim Türkçenin beklendiği biçimbilimsel kurallarına uyumuş olur. Yeni sözcükler bazen tabanlara kural dışı gelen türetim ekleri ile oluşturulduğundan bu yeni sözcükler ölçünlü dil açısından *dilbilgisidışı* olarak değerlendirilir. Türetimlerde ekin sözcüğün işlevine de uygun olması gerekmektedir çünkü bazı durumlarda ekin geldiği taban, ölçünlü dildeki türetimlere uygun olsa da ekin işleviyle anlamı arasında bir karşıtlık oluşur (Sebzecioğlu, 2013: 30- 31). Bu gibi türetimler çocuk yazımında çocuğun dil gelişimini olumsuz etkileyebilir. Söz konusu *buy(u)r-ul-tu+la-* biçiminde ilk bakışta sözcüğe eklenen eklerin alışılmadık ya da fazladan olduğu düşünülebilir ancak bu yapı ölçünlü dilde kullanılan ve tamamen dilbilgisel olarak nitelendirilen *alıntıla-*, *ilintile-*, *görüntüle-* eylemleriyle aynı yapısal özellikleri göstermektedir.

Türetilen bazı yeni sözcükler metin bağlamı olup metin dışında kullanışsız olabilmektedir. Ancak “Huvava İlk Çevre Koruyucusu” eserinde: “*Dağlar dışında şöyle buyrultuladı: Onun gibi davranma. Sen iyiler iyisisin, Sen barış ve dostluksun. Sen anlatmazsan kim anlatabilir o canavara? Söyle, Huvava!*” (Kutlu, 2009: 16) cümlelerinde *buyrultulamak* eylemi bağlama bağlı kalmamış, bağlam dışında da eylemin anlamı açıktır. Başka bir deyişle *buyrultulamak* tek başına kullanıldığında anlamda herhangi bir belirsizlik söz konusu değildir.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını,

¹ *buyruk* “kumandan” < *buyur-* “buyurmak, emretmek” (Kül Tigin Yazıtı, Güney Yüzü, 1. Satır) *Divanü Lûgat-it-Türk* I 186, 353- 425; II 214, 346; III 123, 297.

² Ayrıntılı bilgi için bakınız: Delice, 2007.

sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten çocuk kitapları (Sever, 2007: 9) sadece biçimsel özellikleriyle değil; teması, konusu, olay örgüsü, kurgusu, dil ve anlatımları ile çocuğun yaş düzeyine uygun bir şekilde çocuklara sunulmaktadır.

Dilin zengin anlatım olanaklarını hissettirmeyi hedefleyen çocuk kitaplarında yeni türetimler çocukların beğenisine sunulabilir. Çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişimlerini destekleyen bu tür türetimlerde dilde var olan bir tabandan yeni bir sözcük oluşturma süreci vardır ancak bazı eserlerde yeni türetilen biçim, birkaç bağlamsal koşul farklılığı dışında sözcük kök ve gövdesinden çok farklı bir anlam ifade etmemektedir. Ancak incelenen eserde tespit edilen *buyrultulamak* sözcüğü *buyurmak* gibi sadece “emretmek” anlamıyla değil, “kendisine buyrulduğu üzere bildirmek” anlamıyla, yazarın özgünlüğünü gösteren taze bir yaratımla çocuk yazınında yer almıştır.

Buyrultulamak sözcüğünün aynı anlamı verebilecek olan sözcüklerin sözlükçeden getirilememesinden değil; taze bir türetimle anlamda yapılmak istenen farklılığı ortaya koymak için kullanıldığı düşünülmektedir. Farklılık yaratma ile beklenen çocuğun zihnindeki dikkat sürecini harekete geçirmek veya ayakta tutmaktır.

Sözcüğün biçim ile anlam arasındaki tahmin edilebilirlik düzeyine bakıldığında çocuk kitabında yer alması itibarıyla sözcüğün tam olarak bağlama bağımlı olduğu söylenememektedir. Sözcüğün anlamı bağlam içerisinde daha da netlik kazanmasıyla birlikte üretildiği dilsel ortama bağımlı değildir.

Bazı durumlarda, yazarın dili ustaca kullanımlarından doğan bu biçimler; edebî eseri daha başarılı, okuyucu nazarında daha etkili kılmak, yazarın kurgusunu, fikir ve hislerini kendisine has bir üslupla anlatmak için ihtiyaç duyduğu yeni sözcüklerdir (Şafak, 2018: 29). Bir karşıt destan olarak yazılan eserin epik söylemine uygun bir türetim olan *buyrultulamak* eylemi yazarın özgün üslubunun bir meyvesi olarak yorumlanabilir.

Yazarın deyimiyle bir “çağrı metni” özelliği gösteren eleştirel destanın mitolojik söylemine uygun olarak, rastlantısal değil; bilinçli bir tercihle türetilen *buyrultulamak* eylemi, ölçünlü dilin sözlüğüne aday olabilecek niteliğe ve zengin bir ifade gücüne sahiptir.

Çocuğun düş dünyasını ve gerçeklik algısını aşmayacak düzeyde olması şartıyla çocuk kitaplarında yer alacak yeni sözcükler; *dili renklendirmeye yarayan bir çeşni gibi* (Bachielli, 2010) çocuğun sözcük dağarcığını zenginleştirir, dili etkin ve doğru bir şekilde kullanmasına katkıda bulunur.

Etik Metin

Bu makalede araştırma ve yayın etiği kuralları takip edilmektedir. Makale ile ilgili her türlü ihlalin sorumluluğu yazar/yazarlara aittir.

KAYNAKÇA

Atalay, B. (1999). *Divanü lûgat-it-Türk dizini “endeks”*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bachielli, R. (2010). Our worries about ‘nonce’ (Something more than a terminological problem). *Linguae & Rivista di Lingue e Culture Moderne*, (2010), 83-90.

- Delice, H.İ. (2007, Eylül 10-15). *Çatı eklerinin bilinmeyen bir işlevi* [Sözlü sunum]. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ICANAS 38), Ankara, Türkiye.
- Türk Dil Kurumu, (2011). *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Herbst, T. (2010). *English linguistics (A coursebook for students of English)*. Mouton de Gruyter.
- İmer, K., Kocaman, A. & Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Katamba, F. (1993). *Morphology*. Mcmillan.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kutlu, A. (2009). *Huvava İlk Çevre Koruyucusu*. Bilgi Yayınevi.
- Radçenko, M. (2009). Slovoobrazitelniye neologizma v sovremennam Rusko iHırvatском yazıka. *Vesnik Volgograd*, (30). 140-144.
- Sebzecioğlu, T. (2013). Anlık oluşum ve Türkçe anlık sözcüklerin oluşum süreçleri üzerine bir betimleme. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, 10(1), 11-4.
- Sever, S. (2007). *Çocuk ve edebiyat*. Kök Yayıncılık.
- Şafak, Z. (2018). *Fransızca ve Türkçede akıllı telefon bağlamında yeni sözcük kullanımına (neolojizm) yapısal bir yaklaşım* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ, Türkiye.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Kök Yayıncılık.
- Tekin, T. (1998). *Orhon yazıtları (Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk)*. Simurg.
- Yanık, Z. (2019). *Ayla Kutlu'nun çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu, Türkiye.

İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/>

EXTEND ABSTRACT

An Example of Neologism in Children's Books: Buyrultulamak

Children's books are one of the most effective tools in language learning, which contains the cognitive area in which behaviors dominated by mental activities are coded. The importance of books is undeniable in children's mental activities to understand the world and the events around them, in the process of comparing stimuli perceived from the external environment with previous information and creating new information. They are the first books that come to mind in the acquisition of concepts such as emotions, preferences, values, moral rules, wishes, motives and orientations that are desired to be gained by human beings, which are within the scope of the affective behaviors. In order to reveal the use of new words or phrases in children's books and the contribution of this usage to the language development of children, in this study, the vocabulary elements of Ayla Kutlu's "Huvava First Environment Protector", a product of children's literature, were examined. "Huvava First Environmental Protector" which is the sample of the study, in which text analysis method is used from qualitative research methods, was chosen randomly. It was intended to instill environmental awareness into the minds that are responsible for the world they live in, regardless of age in this book which is considered as "a counter-epic". The aim of the study is to reveal how the new words in children's books will contribute to the child's vocabulary, provided that they do not exceed the child's dream world and perception of reality. Regarding whether the word "buyrultulamak", which is the subject of the study, as a "new word", Turkish Language Institution's Big Turkish Dictionary, Current Turkish Dictionary, Turkey Turkish Dialects Dictionary, historical and contemporary Turkish etymology dictionaries; Google, Yandex, Yahoo, Info, Boardreader, Goodsearch search engines were consulted and no data could be found about this word. Buyrultulamak is used not only with the meaning of "to command" as buyurmak but also with the meaning of "to declare as ordered". This word has taken place in children's literature with a fresh creation that does not have to follow the context and shows the originality of the author. Also, new derivations showing the power of rich expression possibilities of language can be presented to children's taste in children's books. Besides, it has a rich expressive power that can be a candidate for the dictionary of the standard language. Based on this new word, the place and functionality of neologism in children's literature is discussed.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).